

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ТЕЛЯВСЬКИЙ АНАТОЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 347.952

ДИСЕРТАЦІЯ

ПРАВОЧИННИ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

081 – Право

Подається на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ А. М. Телявський

Науковий керівник — **Верба Ольга Богданівна**, кандидат юридичних наук,
доцент

Львів – 2025

АНОТАЦІЯ

Телявський А. М. Правочини у виконавчому провадженні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» в галузі знань 08 «Право». Львівський державний університет внутрішніх справ, Львів, 2025.

У дисертації здійснено комплексний аналіз правочинів, укладених у межах виконавчого провадження. Детально досліджено правову природу цих правочинів, їх місце в системі публічно-правових та приватно-правових відносин, а також особливості укладення та виконання окремих видів договорів у контексті примусового виконання судових рішень. У першому розділі дисертації розглянуто загальну характеристику правочинів у виконавчому провадженні, зокрема їх сутність, правову природу та класифікацію. Особливу увагу приділено питанням взаємодії публічно-правових та цивільно-правових елементів у таких правочинах. Другий розділ присвячено аналізу особливостей окремих видів правочинів, які укладаються у виконавчому провадженні. Детально досліджено договори щодо реалізації арештованого майна, договори зберігання та інші види договорів, які мають особливості у контексті примусового виконання. Третій розділ присвячено аналізу мирової угоди як особливого виду правочину у виконавчому провадженні. Автором досліджена правова природа мирової угоди, її місце в системі засобів завершення виконавчого провадження та особливості укладення та виконання таких угод. Досліджено зміст понять «права учасників господарського товариства» «корпоративні права», «право на частку в статутному / складеному капіталі», «право з частки». Проаналізовано передбачений законодавцем алгоритм звернення виконавцем стягнення на частку учасника в товаристві. Виокремлено низку проблемних питань стосовно: оскарження проведеної виконавцем оцінки

вартості частки; строків для повідомлення учасниками виконавця про своє бажання викупити частку; порядку дій виконавця, якщо всі учасники виявили бажання викупити частку; строків для укладення договору купівлі-продажу частки; того, хто є продавцем – виконавець чи боржник тощо. Констатовано, що при здійсненні виконавчого провадження та зверненні стягнення на корпоративні права боржника, з огляду на наявні прогалини у вітчизняному правовому регулюванні, власне цей захід примусового виконання рішень (звернення стягнення на корпоративні права) є неефективним. Розроблено низку пропозицій для того, аби механізм звернення стягнення на корпоративні права боржника був дієвим на практиці: слід внести зміни до законодавства щодо уніфікації нормативних визначень понять, доступу виконавця до повної інформації про майно товариства для визначення вартості частки, встановлення у податковому законодавстві обов'язку для юридичних осіб щодо подання інформації податковим органам та санкцій за його невиконання, унеможливлення боржникові та товариству відчуження, зменшення вартості і зміни частки у статутному капіталі від відкриття виконавчого провадження до моменту реалізації частки в статутному капіталі товариства на електронних торгах. На основі проведеного дослідження автором сформульовано висновки щодо правової природи та особливостей правочинів у виконавчому провадженні, запропоновано шляхи вдосконалення законодавчого регулювання у цій сфері та розроблено практичні рекомендації для учасників виконавчого процесу.

Запропоновано класифікацію правочинів у виконавчому провадженні за різними критеріями, зокрема, за наявністю у суб'єктному складі правочину виконавця, за спрямованістю зобов'язань, за етапами виконавчого провадження та за характером правових наслідків їх здійснення. І. Так, за наявністю у суб'єктному складі правочину виконавця: 1) правочини, укладені у межах юридичної процедури примусового виконання, 2) правочини, укладені без участі виконавця.

II. За спрямованістю зобов'язань відомо класифікацію науковців – представників науки цивільного права можемо екстраполювати на нашу

проблематику дослідження та виокремити, відповідно: 1) правочини, спрямовані на передання майна (реалізація арештованого майна; видання довіреностей сторонами виконавчого провадження для отримання майна та відмови від примусового виконання; за наявності певних умов – мирова угода), 2) правочини, спрямовані на виконання робіт (для прикладу, договори транспортування, підряду тощо). 3) правочини, спрямовані на надання послуг (договори зберігання, страхування, оцінки), 4) правочини, спрямовані на передання грошей (залежно від умов, мирова угода). III. За етапами виконавчого провадження. Стосовно до цього критерію, то зазначимо, що частина договорів може бути укладена на будь-якому етапі виконавчого провадження, проте, деякі з них укладаються виключно на певних етапах розвитку виконавчого провадження. Етапами виконавчого провадження є сукупність процесуальних дій, спрямованих на досягнення певної проміжної мети. Кожен етап є низкою процесуальних дій з чітко визначеною процесуальною метою. Як правило, виокремлюють чотири самостійні етапи виконавчого провадження: відкриття, підготовка до примусового виконання, застосування заходів примусового виконання, завершальний етап. IV. Цивільні правочини у виконавчому провадженні можна поділяти за характером правових наслідків їх здійснення: 1) правочини, для яких законодавцем не передбачено публічно-правових наслідків, 2) правочини, які мають як приватноправові, так і публічно-правові наслідки. Запропонована класифікація правочинів у виконавчому провадженні, хоча й базується на різних критеріях (суб'єктний склад, спрямованість зобов'язань, етапи провадження, характер правових наслідків), підкреслює їх *універсальну трансформаційну правову природу*.

Ця природа полягає в здатності цивільно-правових інструментів (правочинів) функціонувати в межах публічно-правової процедури виконавчого провадження для досягнення її мети – реалізації судових рішень та захисту прав осіб.

Ключовим є те, що, незважаючи на цивільно-правову форму, правочини у виконавчому провадженні *підпорядковані публічно-правовій меті* та обмежені її межами. Їх застосування спрямоване не лише на задоволення приватних інтересів

сторін, а й на забезпечення ефективної організації самого виконавчого провадження та досягнення його кінцевої мети – виконання рішення.

Досліджено правову природу мирової угоди, укладеної на стадії виконавчого провадження, як комплексного правового явища з подвійною матеріально-процесуальною сутністю. Обґрунтовано, що така угода становить цивільно-правовий правочин, укладений з метою врегулювання спору шляхом взаємних поступок сторін, та одночасно — юридичний факт, який слугує підставою для припинення виконавчого провадження. Аргументовано, що правовий механізм укладення й визнання мирової угоди на цій стадії відображає гармонійне поєднання волевиявлення сторін і судового контролю за дотриманням публічного порядку. Здійснено аналіз чинної редакції ст. 434 ЦПК України та її співвідношення з положеннями Закону України «Про виконавче провадження». Виявлено прогалини нормативного регулювання, зокрема відсутність у ЦПК України чітких вимог до змісту ухвали про затвердження мирової угоди, структури такого акта. Запропоновано конкретизувати в процесуальному законодавстві зміст резолютивної частини ухвали суду. Обґрунтовано доцільність скасування вимоги щодо обов'язкового подання мирової угоди до суду через виконавця, з урахуванням принципу процесуальної економії. На основі судової практики, зокрема постанов Верховного Суду, доведено, що відмова у затвердженні мирової угоди підлягає апеляційному оскарженню, оскільки має наслідком обмеження реалізації диспозитивного права сторін. Висвітлено компаративістський аналіз положень ЦПК Республіки Польща, а також інституту Tomlin Order англійського права з метою запозичення кращих практик. Акцентовано на необхідності врахування матеріальної складової мирової угоди як визначального чинника її «виконавчого» потенціалу.

Здійснено комплексне дослідження правової природи, функціонального призначення та механізмів визнання угоди, укладеної за результатами медіації, як правочину, що підлягає виконанню у межах виконавчого провадження. Обґрунтовано, що медіація має розглядатися не лише як інструмент

альтернативного врегулювання спорів, а й як ефективний механізм реалізації судового захисту, здатний завершувати виконавче провадження на основі добровільного узгодження інтересів сторін. Розмежовано поняття мирової угоди, врегулювання спору за участі судді та медіації як трьох окремих інститутів із різною процедурною природою та юридичними наслідками. Проаналізовано нормативні положення, що регулюють порядок укладення угоди за результатами медіації, з урахуванням положень Закону України «Про медіацію», Директиви 2008/52/ЄС, міжнародних стандартів та практики держав-членів ЄС. Змодельовано механізми трансформації угоди за результатами медіації у виконавчий документ, зокрема на прикладі польської моделі, та запропоновано варіанти їх адаптації до українського правопорядку. Виявлено потребу у гармонізації Закону України «Про виконавче провадження» з положеннями Закону України «Про медіацію», з метою створення умов для ефективної реалізації досягнутих домовленостей на стадії виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів. Запропоновано доктринальну модель структури угоди за результатами медіації у виконавчому провадженні, що підлягає виконанню, з урахуванням предметних, суб'єктних та процесуальних параметрів. Аргументовано доцільність запровадження медіації у виконавче провадження як превентивного, компенсаторного інструмента, який забезпечує зниження конфліктності, підвищення рівня добровільного виконання та мінімізацію навантаження на суди. Обґрунтовано необхідність визнання приватного виконавця як суб'єкта, здатного виступати у ролі медіатора за умови належної підготовки. Підтверджено, що дієвість угоди за результатами медіації безпосередньо пов'язана з можливістю її примусового виконання та надання їй статусу виконавчого документа.

Ключові слова: боржник і стягувач, виконавче провадження, виконавчі процесуальні правовідносини, державний або приватний виконавець, договір, заходи примусового виконання, звернення стягнення, медіація, мирова угода,

права людини, правочини, примусове виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, суд, ухвала / рішення / акт суду, цивільний процес

SUMMARY

Teliavskiy A. M. Transactions in enforcement proceedings. – Qualifying scientific work as manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 "Law" in the field of knowledge 08 "Law". Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, 2025.

The author has examined the legal nature of a settlement agreement concluded at the stage of enforcement proceedings as a complex legal phenomenon with a dual substantive-procedural character. It has been substantiated that such an agreement constitutes a civil-law transaction entered into for the purpose of dispute resolution through mutual concessions of the parties, and simultaneously represents a legal fact serving as a ground for the termination of enforcement proceedings. It has been argued that the legal mechanism for the conclusion and judicial approval of a settlement agreement at this stage reflects a harmonious combination of party autonomy and judicial control over compliance with public order.

An analysis has been conducted of the current version of Article 434 of the Civil Procedure Code of Ukraine and its correlation with the provisions of the Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings". Regulatory gaps have been identified, particularly the absence in the CPC of Ukraine of specific requirements regarding the content of the court ruling approving the settlement agreement and the structure of such a ruling. A proposal has been made to specify the content of the operative part of the court ruling in procedural legislation. The feasibility of abolishing the requirement to

submit a settlement agreement to the court exclusively through the enforcement officer has been justified, taking into account the principle of procedural economy.

A classification of legal transactions within enforcement proceedings has been proposed based on various criteria, including the involvement of an enforcement officer as a party to the transaction, the orientation of obligations, the stages of enforcement proceedings, and the nature of legal consequences arising from the transaction.

I. According to the involvement of an enforcement officer in the subject composition of the transaction: Transactions concluded within the framework of the legal procedure of compulsory enforcement; Transactions concluded without the participation of an enforcement officer.

II. Based on the orientation of obligations, the well-known classification developed by scholars in civil law theory may be extrapolated to the subject of the present research, which allows for the identification of the following types of transactions: Transactions aimed at the transfer of property (e.g., sale of seized assets; issuance of powers of attorney by parties to enforcement proceedings for the receipt of property or waiver of enforcement; under certain conditions — a settlement agreement); Transactions aimed at the performance of work (e.g., contracts for transportation, construction, etc.); Transactions aimed at the provision of services (e.g., storage, insurance, and valuation agreements); Transactions aimed at the transfer of money (depending on the terms, this may include a settlement agreement).

III. Based on the stages of enforcement proceedings. In accordance with this criterion, it should be noted that some contracts may be concluded at any stage of enforcement proceedings, while others are specific to particular stages of its procedural development. The stages of enforcement proceedings represent a set of procedural actions directed at achieving certain intermediate objectives. Each stage consists of procedural actions with a clearly defined procedural purpose. Typically, four independent stages of enforcement proceedings are distinguished: initiation, preparation for compulsory enforcement, application of enforcement measures, and the final stage.

IV. Civil transactions in enforcement proceedings may also be classified according to the nature of their legal consequences: Transactions that do not entail any public-law consequences as provided by legislation; Transactions that give rise to both private-law and public-law consequences.

The proposed classification of transactions in enforcement proceedings, though based on diverse criteria (such as subject composition, the orientation of obligations, stages of the proceedings, and nature of legal consequences), emphasizes their universal, transformative legal nature. This nature lies in the capacity of civil-law instruments (i.e., transactions) to operate within the framework of a public-law procedure — namely, enforcement proceedings — in order to achieve its ultimate objective: the implementation of judicial decisions and the protection of individual rights.

What is of fundamental importance is that, despite their civil-law form, transactions within enforcement proceedings are subordinated to a public-law purpose and constrained by its boundaries. Their application is directed not only at satisfying the private interests of the parties but also at ensuring the effective organization of the enforcement process and the attainment of its final goal — the execution of the decision.

Based on case law, particularly decisions of the Supreme Court, it has been demonstrated that a court's refusal to approve a settlement agreement is subject to appellate review, as such refusal effectively restricts the exercise of the parties' right to dispose of their claims. A comparative legal analysis of the provisions of the Civil Procedure Code of the Republic of Poland and the English Tomlin Order has been presented with a view to adopting best practices. Emphasis has been placed on the need to take into account the material component of the settlement agreement as a decisive factor of its enforceability potential.

A comprehensive study has been conducted on the legal nature, functional purpose, and mechanisms for the recognition of a settlement agreement reached through mediation as a legal transaction subject to enforcement within the framework of

enforcement proceedings. It has been substantiated that mediation should be regarded not only as an alternative dispute resolution tool but also as an effective mechanism for the implementation of judicial protection, capable of concluding enforcement proceedings based on the voluntary reconciliation of the parties' interests. A clear distinction has been drawn between a settlement agreement, a judge-led dispute resolution, and mediation as three separate legal institutions, each possessing a distinct procedural nature and legal consequences. The regulatory provisions governing the conclusion of a mediation agreement have been analyzed in light of the Law of Ukraine "On Mediation," Directive 2008/52/EC, international standards, and the practices of EU Member States. Mechanisms for transforming a mediation agreement into an enforceable title have been modeled, particularly on the basis of the Polish approach, and adaptation strategies for the Ukrainian legal system have been proposed. The need to harmonize the Law of Ukraine "On Enforcement Proceedings" with the provisions of the Law "On Mediation" has been identified, with the aim of enabling effective implementation of mediated settlements during the execution of judicial and quasi-judicial decisions. A doctrinal model of the structure of a mediation agreement within enforcement proceedings has been proposed, incorporating subject-matter, personal, and procedural parameters to ensure enforceability. The introduction of mediation in enforcement proceedings has been advocated as a preventive and compensatory tool that reduces conflict intensity, enhances the level of voluntary compliance, and alleviates the burden on the judiciary. The necessity of recognizing a private enforcement officer as a competent mediator—provided appropriate training has been completed—has been substantiated. It has been affirmed that the effectiveness of a mediation agreement is directly linked to its enforceability and the possibility of granting it the status of an enforceable instrument.

Keywords: debtor and enforcement creditor, enforcement proceedings, enforcement procedural legal relations, state or private enforcement officer, contract, measures of enforcement, foreclosure, mediation, settlement agreement, human rights,

deals, enforcement of court and other jurisdictional bodies decisions, court, court ruling / decision / act, civil proceedings.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Телявський А. М. Фіктивність поділу спільного майна подружжя, здійсненого у зв'язку з виконавчим провадженням. Наукові інновації та передові технології. Серія «Право». 2024. № 4 (32). С. 474–485. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/10484/10540>.

2. Телявський А. М. Визначення частки та звернення стягнення на майно боржника, яким він володіє спільно з іншими особами: проблемні питання. Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Право». 2024. № 4 (22). С. 750–758. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/10630/10688>.

3. Телявський А. М. Звернення стягнення на частку учасника товариства: проблеми правового регулювання та правозастосування. Успіхи і досягнення у науці. Серія «Право». 2024. № 6 (6). 940 с. С. 178–196. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/14250/14320>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Телявський А. М. Сутність правочинів, укладених у ході виконавчого провадження. Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні : збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (11 листопада 2022 року) / за заг. ред. М. С. Долинської, І. В. Красницького, Ю. М. Юркевича. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 201 с. С. 353–355. URL :

<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5085/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%a6%d0%9f%d0%94%20%d1%96%20%d0%93%d0%9f%d0%94.2022.pdf>.

5. Телявський А. М. Види правочинів у виконавчому провадженні. Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні : збірник матеріалів VI Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Львів, 09 грудня 2022 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 524 с. С. 114–116. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5153/1/09_12_2022.pdf.

6. Телявський А. М. До питання про правову природу правочину з реалізації майна боржника. Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні: збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (10 листопада 2023 року) / за заг. ред. І. В. Красницького, Х. В. Майкут. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 190 с. С. 118–123. URL : <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html?fbclid=IwAR06xepj7t5odljVH5pHoE3glhMZC5Jj2woNvLsJlkr-nglKtKVJlPgUtHkg>.

7. Телявський А. М. Правові наслідки укладення мирової угоди під час виконавчого провадження. Матеріали круглого столу «Наукова спадщина професора В. В. Луця і сучасність», присвяченого пам'яті видатного вченого цивіліста, Заслуженого діяча науки і техніки України, професора Володимира Васильовича Луця, з нагоди 90-річчя з Дня його народження (Львів, 11 грудня 2023 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2023. 82 с. С. 57–59. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/Zbirnyk_Lviv_pamiat-Lutsia.pdf?fbclid=IwAR166ntw6_cirXK5mYgehbQq3Mk0MW32rAeGq5ExCexNStZQh-3JXEnJxLQ.

які додатково відображають наукові результати дисертації:

8. Телявський А. М. Державні vs приватні виконавці: спільне та відмінне. Юридична газета. 24.04.2019. № 17–18 (671–672). URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/derzhavni-vs-privatni-vikonavci-spilne-ta-vidminne.html>.

9. Телявський А. М. Ринок землі: Чи зможуть відібрати землю за борги? НВ. Бізнес. 20.09.2021. URL : <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chi-mozhna-vidbirati-zemlyu-za-borgi-shcho-kazhe-zakonodavstvo-novini-ukrajini-50184308.html>.

10. Телявський А. М. Контроль за приватним виконавцем: думка суб'єкта реформування. Закон і бізнес. 25.12.2021–31.12.2021 URL : <https://zib.com.ua/ua/150178.html?fbclid=IwAR38H5JQq8aTbIp96bbGf1rFTWTYZDBGWDNC9qT4VPMzRxxTo7dlMEIH7bQ>.

11. Телявський А. М. Як завершити реформу виконання судових рішень. Цензор.нет. 21.01.2022. URL : https://censor.net/ru/blogs/3311268/yak_zavershiti_reformu_vikonannya_sudovih_rshen?fbclid=IwAR1vrigQlaETYBXboeBxBaBvCroVjuIx09Ktu_OukfRvva1MDSYqcr7DO5I.

12. Телявський А. М. Віддавати борги — ні не чули. Економічна правда. 18.04.2023. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/18/699222/>.

13. Телявський А. М. Реформа наполовину. Якою має стати система примусового виконання рішень в Україні. Юридична Газета. 31.08.2023. № 9–10 (767–768). С. 18–19. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provazhennya/reforma-napolovinu-yakoyu-mae-stati-sistema-primusovogo-vikonannya-rishen-v-ukrayini.html>.

14. Телявський А. М. Ефективна взаємодія приватного виконавця та працівників уповноважених підрозділів Національної поліції щодо розшуку транспортних засобів боржника як гарантія поновлення прав особи. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2023. № 1. 86 с. С. 74–78.

15. Телявський А. М. Негативний вплив хибних правових позицій Верховного Суду на ефективність механізму примусового виконання рішень юрисдикційних органів та на цивільний оборот. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 1 (2). 208 с. С. 170–174.

16. Телявський А. М. Застосування ВС правових норм щодо укладення правочинів за результатами публічних торгів. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 2 (3). 136 с. С. 115–117.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	16
ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВО ЧИНІВ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	28
1.1. Поняття та правова природа правочинів у виконавчому провадженні	28
1.2. Класифікація правочинів у виконавчому провадженні.....	38
Висновки до Розділу 1	41
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОЧИНІВ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	45
2.1. Правочини з реалізації майна, на яке звернено стягнення	45
2.2. Звернення стягнення на частку учасника товариства.....	73
Висновки до Розділу 2	89
РОЗДІЛ 3. ПРАВОЧИНИ, СПРЯМОВАНІ НА ПРИМИРЕННЯ СТОРІН У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	91
3.1. Мирова угода у процесі виконання	91
3.2. Угода, укладена за результатами медіації, у виконавчому провадженні	111
Висновки до розділу 3.....	134
ВИСНОВКИ	138
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	146
ДОДАТКИ	171

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АПВУ – Асоціація приватних виконавців України

ВС – Верховний Суд

ДВС – державна виконавча служба

ЕС – European Commission – Європейська комісія

ЄС – Європейський Союз

ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини

Інструкція – Інструкція з організації примусового виконання рішень, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 р. № 512/5

КАС України – Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV

КЗпП – Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII

КК України – Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III

КупАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X

МВС – Міністерство внутрішніх справ України

МЮ – Міністерство юстиції України

п. – пункт

ПВ – приватний виконавець

ПК України – Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI

р. – рік

РЄ – Рада Європи

СЕТАМ – Система електронних торгів арештованим майном

СК України – Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III

ст. – стаття

ст.ст. – статті

ЦК України – Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р.
№ 1618-IV

ЦПК УРСР – Цивільний процесуальний кодекс Української Радянської
Соціалістичної Республіки від 18.07.1963 р.

ч. – частина

ч.ч. – частини

ADR – Alternative Dispute Resolution – альтернативне врегулювання спорів

GCDE – Global Code of Digital Enforcement – Глобальний кодекс цифрового
примусового виконання

NJI – National Judicial Institute – Канадський національний судовий інститут

UIHJ – l’Union Internationale des Huissiers de Justice / the Union International
of the Judicial Officers – Міжнародний союз виконавців

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дисертаційного дослідження. У сучасному правовому просторі ефективність виконання судових рішень виступає не лише критерієм рівня правової держави, але й індикатором здатності системи правосуддя реалізовувати гарантовані державою права та свободи особи. Однак, досі однією з найменш досліджених у цьому контексті сфер залишається правова природа правочинів, що укладаються у межах виконавчого провадження. У фокусі приватно-правової доктрини правочини традиційно розглядаються як інструмент диспозитивного регулювання цивільного обороту, в той час як в межах публічно-правової сфери, зокрема у виконавчому процесі, їх нормативне сприйняття є фрагментарним і суперечливим.

Вибір теми дослідження зумовлений об'єктивною потребою системного осмислення сутності правочинів у механізмі виконавчого провадження, де вони не просто існують як інструмент реалізації прав, а набувають трансформаційної природи слугують водночас і підставою для виникнення виконавчих дій, і засобом їх припинення або модифікації. Наразі наявна судова і виконавча практика часто демонструють правову невизначеність у питанні класифікації таких дій, їх правової кваліфікації та співвідношення з публічно-правовими процедурами.

Особливий інтерес викликає багатоплановість правочинів у виконавчому провадженні. Усі ці правочини відзначаються особливим правовим режимом, оскільки їх укладення відбувається у просторі перетину приватного і публічного інтересу, що вимагає переосмислення традиційних підходів.

Окрім того, відсутність у чинному законодавстві чіткої дефініції правочину у сфері виконавчого провадження породжує численні різночитання на практиці, що ускладнюють правозастосування, зокрема у контексті судового контролю, легітимації правових наслідків таких правочинів та дотримання принципу правової визначеності. Це стає особливо актуальним з огляду на європейський вектор реформування правової системи України та необхідність адаптації

національного виконавчого законодавства до практик Європейського Союзу, де правочини в публічно-правовому просторі (зокрема, «Tomlin Orders», «consent orders», «settlement agreements» тощо) є повноцінними елементами механізму правового регулювання.

Отже, обрана тема дослідження не лише відповідає викликам сучасної правової практики, але й торкається фундаментальних теоретико-методологічних проблем: співвідношення приватного і публічного права, юридичної природи правочину, трансформації диспозитивності у сфері примусового виконання. Її опрацювання має не лише науково-теоретичне, а й важливе прикладне значення – для уніфікації правозастосовної практики, вдосконалення нормативного регулювання та формування ефективної моделі правового забезпечення виконавчого процесу.

Окремі питання наведеної проблематики розроблено у працях таких авторитетних учених, як А. М. Авторгов, О. О. Барабаш, Ю. В. Білоусов, В. І. Бобрик, О. Б. Верба, Н. В. Волкова, А. В. Гайченко, Д. Є. Забзалюк, М. В. Ковалів, М. В. Мелех, Ю. Д. Притика, С. В. Сеник, М. Я. Сидор, О. С. Снідевич, О. І. Угриновська, С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, С. В. Щербак та інші, однак цілісного дослідження проблеми сутності право чинів у виконавчому провадженні немає у вітчизняній правничій науці.

З огляду на наведене, тема є вкрай актуальною і була обрана для дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано у межах науково-дослідної тематики кафедри цивільно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ на 2020-2023 роки та на 2023-2028 роки «Проблеми правового регулювання приватних відносин в умовах гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу» (номери державної реєстрації: 0120U102681 та 0123U103819).

Мета і завдання дослідження. комплексний аналіз правової природи правочинів у виконавчому провадженні, їх класифікація та правові наслідки, визначення їх ролі в механізмі примусового виконання рішень.

Зважаючи на поставлену мету, в дисертації слід вирішити такі завдання:

- з'ясувати правову природу правочинів у виконавчому провадженні;
- здійснити класифікацію правочинів у виконавчому провадженні;
- охарактеризувати правочини з реалізації майна, на яке звернено стягнення;
- вивчити особливості правочинів щодо придбання частки учасника товариства, на яку звернуто стягнення у виконавчому провадженні;
- дослідити правову природу мирової угоди в процесі виконання рішень юрисдикційних органів;
- проаналізувати сутність угоди, укладеної за результатами медіації, у виконавчому провадженні.

Об'єкт дослідження – виконавчі процесуальні правовідносини.

Предмет дослідження – правочини, що вчиняються у межах виконавчого провадження, процесуально-правові й матеріально-правові механізми їх укладення та реалізації.

Методологія дослідження. Під час написання дисертації було застосовано комплекс методів філософського, загальнонаукового та спеціально-юридичного рівнів, що забезпечили досягнення належної глибини аналізу правової природи досліджуваного явища. Так, діалектичний метод застосовано для дослідження суперечностей між приватноправовою природою договору купівлі-продажу та публічно-правовим характером виконавчого провадження; дуалістичної природи мирової угоди як правового явища, що поєднує матеріально-правові та процесуально-правові елементи, а також для виявлення суперечностей між імперативними засадами виконавчого провадження і диспозитивним змістом мирової угоди; виявлення суперечностей між добровільною природою медіації та потребою у забезпеченні примусового виконання домовленостей, що дало змогу концептуалізувати угоду за результатами медіації як правову форму, що поєднує

консенсусність та потенційну імперативність. Метод аналізу та синтезу використано для узагальнення окремих законодавчих норм та положень судової практики щодо особливостей реалізації арештованого майна з метою виведення загальних закономірностей; розкриття взаємозв'язків між правовою природою мирової угоди, її впливом на матеріальні правовідносини та процесуальні наслідки в ході виконавчого провадження; виокремлення істотних елементів правової конструкції мирової угоди (як правочину, так і процесуального акта) та їх подальшої системної інтеграції у вигляді єдиного юридичного складу; структурного дослідження угоди за результатами медіації: її правової природи, елементного складу її змісту, ознак та функцій у виконавчому провадженні. На підставі синтезу виокремлено ключові характеристики цієї угоди як правочину *sui generis*. Метод абстрагування дозволив вийти за межі конкретних прикладів і сформулювати загальну концепцію трансформації угоди, укладеної за результатами медіації, у виконавчий документ. Метод класифікації застосовано для розмежування форм договірної взаємодії у межах виконавчого провадження: медіаційного застереження, договору про медіацію, угоди за результатами медіації. Метод моделювання використано при створенні авторської моделі структури угоди за результатами медіації та нормативного механізму її визнання виконавчим документом. Порівняльно-правовий метод став основою для аналізу практики держав-членів ЄС (Польща, Франція, Нідерланди, Бельгія), у яких вже існує механізм примусового виконання угод, укладених за результатами медіації, та дав змогу сформулювати пропозиції щодо імплементації цього досвіду в українське законодавство. Формально-догматичний метод застосовано для тлумачення положень Закону України «Про медіацію», ЦПК України, Закону «Про виконавче провадження», а також відповідних актів ЄС і СЕРЕJ, що дозволило визначити змістовні та процедурні межі застосування медіації на стадії виконання рішень юрисдикційних органів. Метод правових аксіом використано при доведенні тези про те, що ефективність медіації залежить від наділення її результату – угоди – ознаками виконавчого документа, адже обов'язковість

судового рішення як категорія правової визначеності має бути підтримана виконуваністю домовленостей. Герменевтичний метод дозволив інтерпретувати зміст норм законодавства у частині правової природи мирової угоди, оскарження відповідної ухвали та можливості її примусового виконання; здійснити осмислення норм Директиви 2008/52/ЄС, практики ЄСПЛ та національного законодавства у світлі прав людини, що забезпечило авторське бачення взаємозв'язку права на доступ до правосуддя.

Емпірична база дослідження. У процесі підготовки дисертаційного дослідження використано широке коло емпіричних, теоретичних та нормативних джерел, які забезпечили його комплексний і міждисциплінарний характер. Теоретичну основу становлять наукові праці, присвячені проблематиці виконавчого провадження та відповідних матеріальних галузей права, а також питанням міжнародного публічного і приватного права, теорії держави і права та прав людини. Нормативно-правову базу дослідження становили Конституція України, процесуальні кодекси, Закон України «Про виконавче провадження», а також інші законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти. Особливу увагу приділено міжнародним джерелам, серед яких – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, практика Європейського суду з прав людини у справах проти України, що стосуються тривалого невиконання судових рішень, Резолюції Комітету міністрів Ради Європи, а також рекомендації відповідних органів Європейського Союзу. Емпіричну базу склали матеріали узагальнень судової практики Верховного Суду України, статистичні дані Міністерства юстиції України, Державної виконавчої служби та Асоціації приватних виконавців України за період 2019–2024 років, що дозволили проаналізувати динаміку виконання судових рішень та виявити характерні закономірності в роботі виконавчого механізму. Значущу роль відіграли також аналітичні звіти міжнародних експертних проєктів, зокрема Ради Європи, USAID та проєкту «Право-Justice», які містять критичні оцінки стану виконання судових рішень в Україні та рекомендації щодо його вдосконалення. Сукупність зазначених джерел дала змогу

виявити ключові тенденції, суперечності та структурні вади правозастосування у сфері право чинів у виконавчому провадженні. Отримані емпіричні матеріали стали надійним підґрунтям для формулювання науково обґрунтованих висновків і пропозицій щодо реформування національного законодавства та підвищення ефективності функціонування системи примусового виконання рішень.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в українській правничій науці комплексним дослідженням правочинів у виконавчому провадженні.

вперше:

- з'ясовано сутність правочину з реалізації майна, на яке здійснено звернення стягнення, який є складною юридичною конструкцією, що характеризується комбінованою правовою природою. У структурі цих правовідносин визначено пріоритет публічних начал та імперативного методу правового регулювання, що зумовлено владно-організаційними засадами виконавчого провадження;

- доведено, що укладення правочину з реалізації майна, на яке звернено стягнення, є елементом юридичної процедури застосування державного примусу до боржника з метою виконання рішення суду чи іншого юрисдикційного органу;

- обґрунтовано, що правочин за результатами перемоги в електронному аукціоні має службовий характер, вчиняється у публічних інтересах і є засобом досягнення мети виконавчого провадження як завершальної стадії юридичного процесу з поновлення права особи;

- аргументовано, що за своєю сутністю цивільно-правові правочини у виконавчому провадженні є санкціонованими публічною владою цивільно-правовими актами, які мають як приватно-правові, так і публічно-правові цілі;

запропоновано класифікацію правочинів у виконавчому провадженні за різними критеріями, зокрема, за наявністю у суб'єктному складі правочину виконавця, за спрямованістю зобов'язань, за етапами виконавчого провадження та за характером правових наслідків їх здійснення тощо;

- досліджено, що правова природа договору, який укладається за результатами електронних торгів у виконавчому провадженні, є юридичним складом зі змішаною публічно-приватною природою, де публічні начала та імперативний метод правового регулювання є домінуючими;

- обґрунтовано ключову роль державного або приватного виконавця як обов'язкового суб'єкта правовідносин, який діє у межах публічно-правових повноважень з реалізації арештованого майна для примусового виконання рішень юрисдикційних органів;

- аргументовано обмежений характер застосування принципу свободи договору з огляду на публічно-правову природу виконавчого провадження;

- обґрунтовано інтегративний підхід до сутності мирової угоди у виконавчому провадженні як до правочину подвійної правової природи (матеріально-правової та процесуально-правової), який не лише припиняє виконавче провадження, а й трансформує зміст матеріальних правовідносин, що виникли внаслідок рішення юрисдикційного органу;

удосконалено:

- теоретичне обґрунтування юридичної конструкції мирової угоди у виконавчому провадженні як правочину, який наділяється примусовою силою виключно через судову верифікацію та ухвалу про затвердження;

- обґрунтування підходу до розуміння сутності угоди, укладеної за результатами медіації у виконавчому провадженні, як правочину *sui generis*, що поєднує диспозитивний характер волевиявлення сторін з інституційними гарантіями виконання рішень, та може виступати альтернативним засобом завершення виконавчого провадження;

- класифікацію видів право чинів, укладених у межах виконавчого провадження, шляхом виокремлення угоди за результатами медіації як самостійної договірної конструкції, відмінної від мирової угоди;

- підхід до розуміння функціональної ролі приватного виконавця в умовах нормативного розширення його повноважень: доведено доцільність наділення

приватного виконавця компетенцією медіатора за умови спеціальної підготовки та нормативного контролю етичної відповідальності;

- положення про медіацію як превентивно-диспозитивний засіб деескалації конфлікту в межах виконавчого провадження, що здатний компенсувати недоліки традиційного репресивного підходу до виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів;

набули подальшого розвитку:

- концепція «юридичного складу» мирової угоди у виконавчому провадженні через її структурування на матеріально-правовий (волевиявлення сторін) та процесуально-правовий (судова ухвала) елементи, кожен з яких є необхідним для надання мировій угоді юридичної сили;

- доктринальні положення про місце медіації у системі засобів юридичного захисту прав осіб, зокрема на стадії виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів;

- положення щодо співвідношення інститутів медіації, мирової угоди та врегулювання спору за участі судді, з урахуванням їх змістовної та функціональної автономії у процесуальному праві України.

Особистий внесок здобувача полягає у самостійному формулюванні концептуальних підходів, здійсненні теоретичних узагальнень, виробленні наукових висновків, підготовці пропозицій щодо вдосконалення законодавчого регулювання та практичних рекомендацій, що пропонуються до захисту. Положення є результатом індивідуальної дослідницької роботи, проведеної на основі глибокого осмислення та критичного аналізу значного обсягу наукової літератури, нормативно-правових актів, які регулюють різні аспекти правовідносин у виконавчому провадженні, а також релевантної судової практики. Власний науковий доробок здобувача полягає, зокрема, у розробці нових підходів до розуміння правової природи право чинів у виконавчому провадженні, їх систематизації, визначенні критеріїв ефективності механізмів захисту прав осіб та

у виробленні на цій основі конкретизованих пропозицій з урахуванням практики Європейського суду з прав людини та загальновизнаних міжнародних стандартів.

Практичне значення отриманих результатів здійсненого нами дисертаційного дослідження знаходить вираз у тому, що ключові положення, пропозиції та висновки є впровадженими та їх доцільно використовувати у:

- *науково-дослідній діяльності* – для розвитку теорії виконавчого процесу, зокрема, для подальших фундаментальних та прикладних досліджень особливостей укладання, дійсності та правових наслідків правочинів, вчинених у виконавчому провадженні;

- *правотворчій сфері* – для внесення конструктивних змін до чинного законодавства, зокрема до Закону України «Про виконавче провадження» та підзаконних нормативно-правових актів з метою підвищення ефективності механізму захисту прав усіх суб'єктів виконавчих процесуальних правовідносин (Довідка про впровадження результатів дисертаційної роботи, видана Головою Всеукраїнської професійної спілки «Національна спілка приватних виконавців» С. Лисенком від 07.11.2024 р.);

- *правозастосовній практиці* – для її удосконалення, для вироблення єдиних підходів до застосування норм права судами й виконавцями, що сприятиме забезпеченню стабільності цивільного обороту (Акт реалізації результатів дисертації, виданий Головою Созівського районного суду Тернопільської області О. Гриновець; Акт впровадження результатів дисертації, виданий приватним виконавцем виконавчого округу Львівської області А. А. Пицем);

- *освітньому процесі* – під час викладання здобувачам вищої освіти таких навчальних дисциплін як: «Виконавче провадження», «Цивільне процесуальне право України», «Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України», «Проблеми виконання судових рішень у цивільних справах», «Застосування практики Європейського Суду з прав людини при здійсненні правосуддя у цивільних справах», «Теоретико-прикладні проблеми цивільного судочинства», «Теоретико-прикладні питання цивільного судочинства»

в Україні» (Акт про впровадження результатів дисертації, затверджений першим проректором Львівського державного університету внутрішніх справ від 17.10.2024 р. № 56).

Апробація матеріалів дисертації. Результати нашого дисертаційного дослідження стали предметом наукової дискусії та рецензування на засіданні фахового семінару кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол від 26.03.2025 р. № 3).

Основні висновки та положення дисертації апробовано на таких науково-практичних заходах: VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні» (м. Львів, 09.12.2022 р.); науково-практичних семінарах «Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні» (м. Львів, 11.11.2022 р., 10.11.2023 р.); круглому столі «Наукова спадщина професора В. В. Луця і сучасність», присвяченому пам'яті видатного вченого цивіліста, Заслуженого діяча науки і техніки України, професора Володимира Васильовича Луця, з нагоди 90-річниці з Дня його народження (м. Львів, 11.12.2023 р.).

Публікації. Ключові результати нашого дисертаційного дослідження опубліковано у 3-х статтях у наукових періодичних виданнях, які належать до затвердженого МОН переліку фахових, категорії «Б», а також – у тезах 4-х доповідей на науково-практичних заходах.

Структура дисертації зумовлена метою, завданнями, об'єктом та предметом дослідження, а також авторським підходом. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які поділяються на шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВО ЧИНІВ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

1.1. Поняття та правова природа правочинів у виконавчому провадженні

Проблематика правочинів належить до класичних тем цивілістичної науки, однак її значення не втрачає актуальності і в контексті виконавчого провадження, з огляду на роль правочинів у формуванні підстав для виконання, припинення чи модифікації обов'язків, що забезпечуються примусовим механізмом держави. З огляду на це, правочин не можна розглядати виключно як приватноправову конструкцію – у межах виконавчого провадження він набуває й публічно-правової детермінації.

Правочин, відповідно до класичних наукових праць це вольове, правомірне, юридично значиме діяння, яке спрямоване на виникнення, зміну чи припинення прав і обов'язків. Його ключовою ознакою є наявність юридичної мети, яка трансформується у правовий результат. При цьому вектор цієї мети завжди спрямований на трансформацію правовідносин, що передбачає не лише суб'єктивне бажання сторін, а й відповідність цьому бажанню нормативно закріпленого правового ефекту.

У межах виконавчого провадження правочини виконують особливу функцію: вони не лише регулюють приватні правовідносини, а й впливають на хід публічно-правової процедури. Зокрема, йдеться про мирові угоди, угоди за результатами медіації, відступлення права вимоги, та інші конструкції, що мають ознаки цивільно-правового правочину, але реалізуються в межах процедурної сфери, урегульованої нормами публічного права.

Понятійна межа між договором і правочином у цьому контексті потребує уточнення. Правочин – це ширша категорія, тоді як договір є видом правочину, в якому волевиявлення має бути узгодженим щонайменше двома суб'єктами. У

виконавчому провадженні можуть мати значення обидва види – наприклад, відмова від примусового виконання як вияв волевиявлення кредитора, або ж мирова угода.

Правочин як юридичний факт у виконавчому провадженні має подвійну природу: з одного боку, він є проявом диспозитивної свободи сторін у цивільному обороті, з іншого – елементом публічної правової процедури, наслідки якої забезпечуються державним примусом. У цьому сенсі правочин у виконавчому провадженні перетинає межу класичної цивілістики і вимагає доктринального переосмислення як інституційного явища, що перебуває на стику матеріального і процесуального правопорядку.

Правочин у виконавчому провадженні слід розглядати як особливу форму юридичного факту з подвійною (матеріальною і процедурною) природою, що одночасно реалізує диспозитивність учасників правовідносин і відповідає публічному інтересу у забезпеченні ефективного виконання судових рішень та рішень інших юрисдикційних органів.

Проаналізуємо основні проблеми, що виникають під час розгляду такої категорії спорів крізь призму різночитань у правничій доктрині до правової природи право чинів у виконавчому провадженні

Правова природа набуття майна за результатами електронних торгів. Судова практика розглядає набуття майна за результатами електронних торгів як різновид договору купівлі-продажу. При цьому власником такого майна є боржник, продавцями – виконавець та організатор торгів, покупцем – переможець електронних торгів (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22.01.2020 по справі № 823/1387/17).

Визначення належних та ефективних способів захисту прав осіб, які вважають свої права порушеними. Відповідь на це питання залежить від декількох факторів. Так, у випадку, якщо торги завершуються оформленням договору купівлі-продажу, то оскаржити можна договір, а вимоги про визнання недійсними торгів (аукціону) та протоколу електронного аукціону не є належними та

ефективними способами захисту (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15.09.2022 у справі № 910/12525/20).

Як зазначає О. М. Крижний, але в деяких випадках не вимагається навіть визнання недійсним правочину. Так, якщо позивач не був стороною договору-купівлі продажу, укладеного на електронних торгах, і, наприклад, вважає, що переможець торгів є недобросовісним та не набув право власності на придбане майно, він може скористатися прямо визначеним законом для таких спірних правовідносин способом захисту права. Для застосування вимоги про витребування майна з чужого володіння немає потреби в оскарженні електронних торгів (відповідного правочину купівлі-продажу), складених на їх підставі протоколу й акта про проведені електронні торги чи викладеного в окремому документі договору купівлі-продажу (п. 44 Постанови Великої Палати Верховного Суду від 04.07.2023 у справі № 233/4365/18).

Цивільний кодекс України передбачає можливість витребування майна у добросовісного набувача на наявності певних умов. При цьому існує законодавча заборона такого витребування, якщо майно було продане у порядку, встановленому для виконання судових рішень (ч. 2 ст. 388 ЦК України).

Необхідно мати на увазі що, наприклад, продаж майна боржника під час процедури банкрутства не є продажем у порядку, встановленому для виконання судових рішень, порядок виконання яких визначається Законом України «Про виконавче провадження».

Для витребування майна від набувача не потрібно визнавати недійсним аукціон з продажу майна боржника в процедурі банкрутства, у разі якщо перший з договорів, предметом яких було відчуження спірного майна до набуття боржником відповідного права власності на нього, визнано недійсним.

Як стверджує О. М. Крижний, не є належними способами захисту визнання недійсним:

- свідоцтва як документа, який видав нотаріус для підтвердження права власності переможця аукціону (покупця). Цей документ не зумовлює переходу

права власності на нерухоме майно від боржника до покупця та не породжує в останнього жодного права;

- свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів;
- протоколу про проведення аукціону і акта про передання права власності.

(Постанова Великої Палати Верховного Суду від 21.09.2022 у справі № 908/976/19).

Юрисдикція спорів щодо оскарження результатів електронних торгів. Спир у правовідносинах щодо набуття речових прав на реалізоване на електронних торгах майно за своїм характером є приватноправовим, незважаючи на участь у ньому суб'єкта владних повноважень, та, залежно від суб'єктного складу, має бути вирішений за правилами цивільного або господарського судочинства (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22.01.2020 у справі № 823/1387/17).

Ухвалюючи судові рішення у справі про визнання недійсним правочину, укладеного за результатами проведення електронних торгів, порушеної за позовом учасника електронних торгів, в якості відповідачів мають залучатися усі сторони правочину – державна виконавча служба / приватний виконавець, організатор електронних торгів і переможець таких торгів. Якщо набувачем (переможцем електронних торгів) є фізична особа, справа підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.06.2018 у справі № 910/856/17).

Забезпечення позову шляхом зупинення торгів. Відповідно до п.п. 5, 6 ч. 1 ст. 137 Господарського процесуального кодексу України позов забезпечується, зокрема, зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку та зупиненням продажу майна, якщо подано позов про визнання права власності на це майно, або про виключення його з опису і про зняття з нього арешту.

При цьому згідно з ч. 12 ст. 137 Господарського процесуального кодексу України не допускається вжиття заходів забезпечення позову, які полягають в (або мають наслідком) припиненні, відкладенні, зупиненні чи іншому втручанні у

проведення конкурсу, аукціону, торгів, тендера чи інших публічних конкурсних процедур, що проводяться від імені держави (державного органу), територіальної громади (органу місцевого самоврядування) або за участю призначеного державним органом суб'єкта у складі комісії, що проводить конкурс, аукціон, торги, тендер чи іншу публічну конкурсну процедуру.

Щодо застосування п. 5 ч. 1 ст. 137 Господарського процесуального кодексу України Велика Палата Верховного Суду у постанові від 24.11.2021 у справі № 910/11552/20 виснувала, що вжиття судом заходів забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого документа безпосередньо не полягає та не має наслідком зупинення конкурсу, аукціону, торгів, що проводяться від імені держави або за участю призначеного державним органом суб'єкта.

Забезпечення судом позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого документа має наслідком зупинення виконавцем вчинення виконавчих дій, яке здійснюється шляхом винесення ним відповідної постанови, в тому числі про зупинення звернення стягнення на майно боржника шляхом його примусової реалізації на торгах.

Саме зупинення виконавцем вчинення виконавчих дій шляхом винесення відповідної постанови має наслідком зупинення торгів з примусової реалізації майна боржника.

Такий запроваджений законодавцем механізм зупинення судом стягнення на підставі виконавчого документа суттєво відрізняється від обмежень припинення, відкладення, зупинення чи іншого втручання у проведення конкурсу, аукціону, торгів, тендера чи інших публічних конкурсних процедур, що проводяться від імені держави або територіальної громади, передбачених ч. 12 ст. 137 ГПК України.

Тому очевидно, що норми п. 5 ч. 1 ст. 137 ГПК України, п. 2 ч. 1 ст. 34 Закону України «Про виконавче провадження» та ч. 12 ст. 137 ГПК України регулюють різні відносини та призначені для різних випадків проведення конкурсів, аукціонів, торгів, тендерів чи інших публічних конкурсних процедур,

що проводяться від імені держави чи територіальної громади, в тому числі їх зупинення.

Поширення обмежень, передбачених ч. 12 ст. 137 ГПК України, на заходи забезпечення судом позову, встановлені п. 5 ч. 1 ст. 137 ГПК України, призвело б до повного припинення застосування судом такого способу забезпечення позову, як зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, та унеможливило б ефективний захист або поновлення порушених прав позивачів у разі незаконної видачі виконавчого напису нотаріуса та продажу належного їм майна на його примусове виконання.

Дія норми ч. 12 ст. 137 ГПК України не розповсюджується на відносини забезпечення судом позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого документа, що передбачене нормою п. 5 ч. 1 ст. 137 ГПК України.

Об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду у постанові від 22.06.2023 у справі № 910/5361/22 зауважила, що чинний Господарський процесуальний кодекс України дозволяє застосування такого заходу забезпечення позову, як зупинення продажу (реалізації) майна, лише у випадку подання заявником позову про визнання права власності на це майно, або про виключення його з опису і про зняття з нього арешту, чітко визначеного п. 6 ч. 1 ст. 137 цього Кодексу, а не в разі подання будь-яких інших позовів, зокрема, позову про визнання недійсними результатів електронного аукціону (торгів) з реалізації арештованого майна

На правовідносини вжиття зазначеного заходу забезпечення позову на час підготовки та проведення електронних торгів не поширюється дія положень ч. 12 ст. 137 ГПК України, якими заборонено вжиття заходів забезпечення позову, спрямованих на будь-яке втручання в проведення публічних конкурсних процедур (їх припинення, відкладення, зупинення тощо), оскільки ані державний чи приватний виконавець, ані ДП "Сетам" не входять до чітко визначеного законодавцем суб'єктного складу учасників публічних конкурсних процедур

(державний орган, орган місцевого самоврядування, призначений державним органом суб'єкт у складі комісії)".

Конкуренція норм Закону України "Про виконавче провадження" та Закону України "Про іпотеку" щодо можливості звернення виконавцем стягнення на предмет іпотеки без судового рішення. Норми Закону України «Про виконавче провадження» допускають звернення стягнення на предмет іпотеки в ході процедури виконавчого провадження без судового рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки в межах процедури стягнення коштів з іпотекодавця на користь іпотекодержателя за наявності наступних умов: відсутність у боржника будь-якого іншого майна, на яке можна першочергово звернути стягнення; наявність заборгованості виключно перед іпотекодержателем; дотримання порядку реалізації майна, визначеного Законом України «Про іпотеку» (Постанови Великої Палати Верховного Суду від 25.05.2021 у справі № 923/971/19, від 23.01.2019 у справі № 522/10127/14).

Необхідно мати на увазі, що норми ст. 61 Закону України «Про виконавче провадження» є загальними відносно до норм ст. 49 Закону України «Про іпотеку», якими визначено особливості реалізації іпотечного майна з публічних торгів, зважаючи на правовий режим майна, що відчужується, як обтяженого іпотекою стягувача-іпотекодержателя та з огляду на переважне право іпотекодержателя на задоволення вимог за рахунок предмета іпотеки.

Іпотекодержатель, як єдиний стягувач у виконавчому провадженні з виконання судового рішення про стягнення на його користь грошових коштів, має право залишити за собою предмет іпотеки за початковою ціною шляхом заліку своїх забезпечених вимог у рахунок ціни майна, щодо якого звертається стягнення, за результатами кожних торгів, які оголошено такими, що не відбулися (перших, других, третіх) (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 25.05.2021 у справі № 923/971/19).

Звернення стягнення на частку у спільній частковій власності. Поняття «визначення частки» і «виділення частки в натурі» є різними за своїм змістом

правовими поняттями, а частиною шостою ст. 48 Закону України «Про виконавче провадження» передбачена лише необхідність визначення частки боржника у спільному майні, якщо така частка не визначена.

Частка у праві спільної часткової власності є самостійним об'єктом цивільних прав, яка може бути об'єктом продажу з публічних (електронних) торгів, передачі стягувачу в рахунок погашення боргу, без її виділу в натурі з об'єкта нерухомого майна; у разі виявлення державним виконавцем майна, яким боржник володіє спільно з іншими особами, і частка боржника у якому не визначена, для звернення стягнення на частку боржника державний виконавець звертається до суду з поданням про визначення частки боржника у такому майні (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 15.01.2020 у справі № 367/6231/16-ц).

Визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами. Зазначені відносини регулюються ст. 335 Господарського процесуального кодексу України, відповідно до якої питання про визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами, вирішується судом за поданням державного чи приватного виконавця.

Необхідно мати на увазі, що дана норма підлягає застосуванню виключно за відсутності спору про право. У цьому разі відповідно до ст. 338 Господарського процесуального кодексу України подання державного чи приватного виконавця розглядається судом, який розглядав справу як суд першої інстанції, незалежно від суб'єктного складу боржника та інших співвласників майна.

За наявності спору про право виконавець звертається з таким поданням (позовною заявою) у порядку позовного провадження. Спір про визначення частки майна боржника в майні, яким він володіє спільно з іншими особами, є спором між боржником і іншими співвласниками майна. Якщо юрисдикційність такого спору залежить від суб'єктного складу сторін, то вона визначається виходячи із суб'єктного складу співвласників спірного майна.

Повноваження виконавця на звернення з позовом про визначення частки майна боржника у майні, яким він володіє спільно з іншими особами є повноваженням звертатися до суду в інтересах інших осіб (ч. 3 ст. 4, ч. 3 ст. 41 ГПК України; ч. 2 ст. 4, ч. 4 ст. 42 ЦПК України).

Оскільки ГПК України не містить вичерпного регулювання участі виконавця у позовному провадженні, *mutatis mutandis* підлягають застосуванню правила частини четвертої ст. 54, ч.ч. 4, 5 ст. 55 ГПК України, ч.ч. 3, 4 ст. 57 ЦПК України.

При цьому зменшення розміру позовних вимог, зміна предмета або підстави позову, укладення мирової угоди, відмова від апеляційної або касаційної скарги, заяви про перегляд рішення суду за нововиявленими або виключними обставинами можлива лише за письмовою згодою виконавця.

Якщо боржник не підтримує заявлених позовних вимог, то це не є підставою для залишення подання без розгляду; відмова боржника від позову, подання ним заяви про залишення позову без розгляду не позбавляє виконавця права підтримувати позов і вимагати розгляду справи по суті (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 06.10.2020 у справі № 2-24/494-2009 (висновок уточнено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 08.06.2022 у справі № 2-591/11)).

Право виконавця оспорити фrawdаторний правочин. В аспекті гарантування на конституційному рівні права кожного на судовий захист та забезпечення державою виконання судового рішення відсутність у виконавця окремо визначеного повноваження звертатися до суду із позовною заявою про оспорення фrawdаторного правочину, вчиненого боржником на шкоду кредитору, не повинна перешкоджати реалізації права цього кредитора на виконання судового рішення (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 08.06.2022 у справі № 2-591/11).

Оцінка майна, що передається на реалізацію. Для завдань виконавчого провадження вартість майна боржника може бути визначена такими шляхами:

1) за згодою сторін (та заставодержателя), про досягнення якої вони мають повідомити виконавця у встановленому порядку;

2) у разі недосягнення такої згоди виконавець самостійно визначає вартість майна за ринковими цінами, які діють на день визначення;

3) залучення для оцінки майна суб'єкта оціночної діяльності-суб'єкта господарювання

При цьому повноваження виконавця вирішувати, залучати чи не залучати суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання, стосуються лише проведення оцінки майна, вартість якого він може визначити самостійно, та не розповсюджуються на проведення оцінки нерухомого майна (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 20.07.2022 у справі № 910/10956/15).

Виконавець при проведенні оцінки майна боржника залучає суб'єкта оціночної діяльності - суб'єкта господарювання про що виносить постанову. Жодної вимоги про призначення конкурсу з визначення такого суб'єкта оціночної діяльності зазначений закон не містить (Постанова Великої Палати Верховного Суду від 20.07.2022 у справі № 910/10956/15).

Необхідно мати на увазі, як зазначає О. М. Крижний, що визначення вартості майна боржника є процесуальною дією виконавця (незалежно від того, яка конкретно особа - сам виконавець чи залучений ним суб'єкт оціночної діяльності - здійснювала відповідні дії) щодо примусового виконання рішень відповідних органів, уповноважених осіб та суду (Постанови Великої Палати Верховного Суду від 20.07.2022 у справі № 910/10956/15, від 12.06.2019 у справі № 308/12150/16-ц, від 20.03.2019 у справі № 821/197/18/4440/16). Отже, на підставі проведеного аналізу можна констатувати, що судова практика поступово надає відповіді на всі питання, що виникають під час проведення електронних торгів з реалізації арештованого майна у виконавчому провадженні.

1.2. Класифікація правочинів у виконавчому провадженні

Класифікація цивільно-правових правочинів у виконавчому провадженні як правова проблема потребує комплексного, концептуального осмислення з урахуванням їх змістовної та функціональної різноманітності, а також особливостей залучення цих правових конструкцій до механізму примусового виконання судових рішень. Як і будь-яка класифікація, систематизація правочинів у цій сфері має за мету не лише упорядкування явищ, що вивчаються, але й з'ясування їх прикладного значення у виконавчому процесі. Критерії поділу при цьому мають бути не лише юридико-технічними, а й нормативно-значущими, здатними відобразити родові ознаки правочинів, що проявляються в межах публічно-правового контексту.

В межах дослідження пропонуємо декілька взаємопов'язаних класифікаційних підходів. По-перше, правочини в системі виконавчого провадження поділено на ті, що укладаються за участю органу примусового виконання, і ті, що не передбачають його участі. Така дихотомія дає змогу відокремити процесуально обумовлені правочини (наприклад, договори страхування, оцінки, реалізації майна), які мають матеріально-процесуальну природу, від правочинів, укладених сторонами провадження з метою досягнення приватного результату, що лише опосередковано впливає на хід примусового виконання (наприклад, договори цесії, мирові угоди).

По-друге, правочини класифікуємо за функціональним критерієм – на ті, що використовуються як правові засоби виконавчого процесуального права, і ті, що не мають такого призначення. Перші утворюють частину механізму регулювання процедури виконання рішення, другі ж – опосередковують реалізацію матеріальних інтересів у межах виконавчих правовідносин. У цій класифікації розкривається природа публічно-приватної взаємодії у сфері примусового виконання.

Третій підхід ґрунтується на типології за спрямованістю обов'язків, що виникають з правочину. На цій підставі виділяємо правочини, спрямовані на:

1. передачу майна (наприклад, договір реалізації арештованого майна або видача довіреності на його отримання);
2. виконання робіт (договір підряду на демонтаж, ремонт тощо);
3. надання послуг (договір оцінки, зберігання, страхування);
4. передачу грошових коштів (угоди з банками, мирові угоди).

Окремо прокласифікуємо правочини залежно від стадії виконавчого провадження. З'ясовано, що лише частина правочинів укладається на стадії відкриття виконавчого провадження, значна частина — під час застосування заходів державного примусу (наприклад, договір реалізації майна), тоді як на етапах підготовки до виконання та оскарження дій виконавця такі правочини практично не зустрічаються.

Узагальнення проведеного аналізу дало підстави запропонувати наукову дефініцію: правочин у виконавчому провадженні — це санкціонований публічною владою цивільно-правовий акт, спрямований як на досягнення приватноправової мети, так і на забезпечення публічного інтересу в організації виконання судових рішень та актів інших уповноважених органів. Такий правочин, будучи юридичним фактом, породжує, змінює або припиняє не лише майнові права і обов'язки сторін, але й, у низці випадків, надає процесуальні наслідки у межах виконавчого провадження.

Запропоновано класифікацію правочинів у виконавчому провадженні за різними критеріями, зокрема, за наявністю у суб'єктному складі правочину виконавця, за спрямованістю зобов'язань, за етапами виконавчого провадження та за характером правових наслідків їх здійснення.

I. Так, за наявністю у суб'єктному складі правочину виконавця:

- 1) правочини, укладені у межах юридичної процедури примусового виконання,
- 2) правочини, укладені без участі виконавця.

II. За спрямованістю зобов'язань відому класифікацію науковців – представників науки цивільного права можемо екстраполювати на нашу проблематику дослідження та виокремити, відповідно:

1) правочини, спрямовані на передання майна (реалізація арештованого майна; видання довіреностей сторонами виконавчого провадження для отримання майна та відмови від примусового виконання; за наявності певних умов – мирова угода),

2) правочини, спрямовані на виконання робіт (для прикладу, договори транспортування, підряду тощо).

3) правочини, спрямовані на надання послуг (договори зберігання, страхування, оцінки),

4) правочини, спрямовані на передання грошей (залежно від умов, мирова угода).

III. За етапами виконавчого провадження. Стосовно до цього критерію, то зазначимо, що частина договорів може бути укладена на будь-якому етапі виконавчого провадження, проте, деякі з них укладаються виключно на певних етапах розвитку виконавчого провадження.

Етапами виконавчого провадження є сукупність процесуальних дій, спрямованих на досягнення певної проміжної мети. Кожен етап є низкою процесуальних дій з чітко визначеною процесуальною метою. Як правило, виокремлюють чотири самостійні етапи виконавчого провадження: відкриття, підготовка до примусового виконання, застосування заходів примусового виконання, завершальний етап.

IV. Цивільні правочини у виконавчому провадженні можна поділяти за характером правових наслідків їх здійснення:

1) правочини, для яких законодавцем не передбачено публічно-правових наслідків,

2) правочини, які мають як приватноправові, так і публічно-правові наслідки.

Запропонована класифікація правочинів у виконавчому провадженні, хоча й базується на різних критеріях (суб'єктний склад, спрямованість зобов'язань, етапи провадження, характер правових наслідків), підкреслює їх універсальну трансформаційну правову природу.

Ця природа полягає в здатності цивільно-правових інструментів (правочинів) функціонувати в межах публічно-правової процедури виконавчого провадження для досягнення її мети – реалізації судових рішень та захисту прав осіб.

Ключовим є те, що, незважаючи на цивільно-правову форму, правочини у виконавчому провадженні підпорядковані публічно-правовій меті та обмежені її межами. Їх застосування спрямоване не лише на задоволення приватних інтересів сторін, а й на забезпечення ефективної організації самого виконавчого провадження та досягнення його кінцевої мети – виконання рішення.

Отже, правочини у виконавчому провадженні є своєрідним гібридом цивільно-правових та публічно-правових елементів. Вони зберігають свою цивільно-правову форму (договір, довіреність тощо), але їх зміст та наслідки значною мірою визначаються імперативними нормами виконавчого провадження.

Висновки до Розділу 1

На підставі проведеного дослідження, ми запропонували низку науково обґрунтованих висновків та положень, що містять сутнісні елементи наукової новизни, які концептуально полягають у такому.

Правочин з реалізації майна, на яке здійснено звернення стягнення, являє собою складну юридичну конструкцію, що характеризується комбінованою правовою природою. У структурі цих правовідносин визначено пріоритет публічних начал та

імперативного методу правового регулювання, що зумовлено владно-організаційними засадами виконавчого провадження.

Укладення правочину з реалізації майна, на яке звернено стягнення, є невід'ємним елементом юридичної процедури застосування державного примусу до боржника, спрямованої на матеріалізацію рішень судів чи інших юрисдикційних органів.

Правочин, який є результатом перемоги в електронному аукціоні у межах виконавчого провадження, має службовий характер, вчиняється у контексті публічних інтересів та виступає інструментом досягнення мети виконавчого провадження як фінальної стадії юридичного процесу, спрямованої на поновлення порушеного права. Сам акт купівлі-продажу майна, щодо якого звернено стягнення, є інтегрованою частиною тривалої та суворо регламентованої процедури примусової реалізації майна боржника.

Доведена відсутність достатніх підстав для кваліфікації правовідносин з реалізації майна у виконавчому провадженні як суто цивільно-правових, що виникають виключно на підставі приватно-правового інституту договору купівлі-продажу.

Аргументовано неможливість безумовного застосування фундаментальної засади цивільного законодавства про свободу договору (ст. 627 ЦК України) до правочинів з реалізації майна, на яке звернено стягнення. Це зумовлено особливим суб'єктним складом, де ключову роль відіграє виконавець (державний чи приватний), який діє в межах публічно-владних повноважень щодо примусового виконання рішень юрисдикційних органів стосовно боржника – власника майна, що підлягає реалізації.

Оґрунтовано, що за своєю сутнісною природою цивільні правочини, що вчиняються у межах виконавчого провадження, є санкціонованими публічною владою цивільно-правовими актами, які одночасно переслідують як приватно-правові (передача майна, набуття права власності), так і публічно-правові цілі (забезпечення примусового виконання судових рішень, поновлення порушених прав стягувача).

2. Запропоновано класифікацію правочинів у виконавчому провадженні за різними критеріями, зокрема, за наявністю у суб'єктному складі правочину виконавця, за спрямованістю зобов'язань, за етапами виконавчого провадження та за характером правових наслідків їх здійснення.

I. Так, за наявності у суб'єктному складі правочину виконавця:

1) правочини, укладені у межах юридичної процедури примусового виконання,

2) правочини, укладені без участі виконавця.

II. За спрямованістю зобов'язань відомої класифікації науковців – представників науки цивільного права можемо екстраполювати на нашу проблематику дослідження та виокремити, відповідно:

1) правочини, спрямовані на передання майна (реалізація арештованого майна; видання довіреностей сторонами виконавчого провадження для отримання майна та відмови від примусового виконання; за наявності певних умов – мирова угода),

2) правочини, спрямовані на виконання робіт (для прикладу, договори транспортування, підряду тощо).

3) правочини, спрямовані на надання послуг (договори зберігання, страхування, оцінки),

4) правочини, спрямовані на передання грошей (залежно від умов, мирова угода).

III. За етапами виконавчого провадження. Стосовно до цього критерію, то зазначимо, що частина договорів може бути укладена на будь-якому етапі виконавчого провадження, проте, деякі з них укладаються виключно на певних етапах розвитку виконавчого провадження.

Етапами виконавчого провадження є сукупність процесуальних дій, спрямованих на досягнення певної проміжної мети. Кожен етап є низкою процесуальних дій з чітко визначеною процесуальною метою. Як правило, виокремлюють чотири самостійні етапи виконавчого провадження: відкриття, підготовка до примусового виконання, застосування заходів примусового виконання, завершальний етап.

IV. Цивільні правочини у виконавчому провадженні можна поділяти за характером правових наслідків їх здійснення:

1) правочини, для яких законодавцем не передбачено публічно-правових наслідків,

2) правочини, які мають як приватноправові, так і публічно-правові наслідки.

Запропонована класифікація правочинів у виконавчому провадженні, хоча й базується на різних критеріях (суб'єктний склад, спрямованість зобов'язань, етапи провадження, характер правових наслідків), підкреслює їх *універсальну трансформаційну правову природу*.

Ця природа полягає в здатності цивільно-правових інструментів (правочинів) функціонувати в межах публічно-правової процедури виконавчого провадження для досягнення її мети – реалізації судових рішень та захисту прав осіб.

Ключовим є те, що, незважаючи на цивільно-правову форму, правочини у виконавчому провадженні *підпорядковані публічно-правовій меті* та обмежені її межами. Їх застосування спрямоване не лише на задоволення приватних інтересів сторін, а й на забезпечення ефективної організації самого виконавчого провадження та досягнення його кінцевої мети – виконання рішення.

Отже, правочини у виконавчому провадженні є своєрідним *гібридом* цивільно-правових та публічно-правових елементів. Вони зберігають свою цивільно-правову форму (договір, довіреність тощо), але їх зміст та наслідки значною мірою визначаються імперативними нормами виконавчого провадження.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ОКРЕМИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОЧИНІВ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

2.1. Правочини з реалізації майна, на яке звернено стягнення

Ст. 61 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII [87] «Реалізація майна, на яке звернено стягнення» передбачено, що реалізація арештованого майна (крім майна, вилученого з цивільного обороту, обмежено оборотоздатного майна та майна, зазначеного у ч. 8 ст. 56 цього Закону) здійснюється шляхом проведення електронних аукціонів або за фіксованою ціною. Реалізація за фіксованою ціною застосовується щодо майна, оціночна вартість якого не перевищує 30 мінімальних розмірів заробітної плати. Реалізація за фіксованою ціною не застосовується до нерухомого майна, об'єктів незавершеного будівництва, майбутніх об'єктів нерухомості, транспортних засобів, повітряних, морських та річкових суден незалежно від вартості такого майна (ч. 1). Порядок проведення електронних аукціонів визначається Міністерством юстиції України у Порядку реалізації арештованого майна, затвердженому Наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 р. № 2831/5 [164], а також – Наказом Міністерства юстиції України «Деякі питання примусової реалізації арештованого майна у виконавчому провадженні в період воєнного стану» від 10.06.2022 р. № 2343/5 [165]. Як відомо, правова природа договору купівлі-продажу полягає в тому, що він є зобов'язанням, спрямованим на відплатну передачу майна у власність, тобто оплатним, двостороннім (взаємним), консенсуальним [166]. Сторонами у договорі купівлі-продажу – продавцем і покупцем – є всі учасники цивільного обігу – фізичні та юридичні особи, держава. Право продажу майна, окрім випадків примусового продажу, належить власникові [136]. Зазначимо, що відповідно до ст. 658 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV (далі – ЦК України) [135] право продажу товару, крім випадків примусового продажу та інших випадків, встановлених законом,

належить власникові товару. Якщо продавець товару не є його власником, покупець набуває право власності лише у випадку, якщо власник не має права вимагати його повернення. Отже, примусовий продаж товару може мати місце згідно зі спеціальною вказівкою закону, незалежно від волі власника [115, 117, 119, 120, 123]. Тому примусовий продаж майна науковці відносять до обмежень права власності, оскільки за наведених умов власник вже не реалізує свої правомочності на власний розсуд, це не залежить від його волі [168, с. 48]. Окрім реалізації майна, на яке звернено стягнення, в порядку виконавчого провадження, чинне законодавство містить й інші випадки примусового продажу майна: примусове відчуження об'єктів права власності з мотивів суспільної необхідності (ч. 3 ст. 321 ЦК України), примусовий продаж майна, яке набула особа, що за законом не може їй належати та не відчужене нею протягом строку, встановленого законом (ст. 348 ЦК України), примусове відчуження майна у разі стихійного лиха, аварії, епідемії, епізоотії та за інших надзвичайних обставин з метою суспільної необхідності (ч. 1 ст. 353 ЦК України), примусове відчуження майна в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 1 ст. 353 ЦК України), викуп пам'ятки культурної спадщини за рішенням суду (ст. 352 ЦК України), продаж заставодержателем від свого імені предмета забезпечувального обтяження третій особі на підставі рішення суду (ст. 38 Закону України «Про іпотеку» від 05.06.2003 р. № 898-IV [169]) тощо. Відповідно до правової позиції Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ прилюдні торги за своєю юридичною природою – це продаж майна, на яке звернено стягнення. Власником його стає покупець, який запропонував за нього під час торгів найвищу ціну. Таким чином, під час проведення прилюдних торгів укладається угода про передачу майна у власність, сторонами якої є покупець – учасник прилюдних торгів, і продавець, відділ ДВС в особі спеціалізованої організації, що організовує та проводить ці прилюдні торги. Визнання угоди недійсною можливе з підстав, передбачених ЦК України [170]. Як слушно зазначає В. І. Крат, традиційно у цивілістиці розгляд торгів відбувається в контексті укладення договору, оскільки

ст. 650 ЦК України направлена на регулювання специфіки укладення договору внаслідок проведення торгів шляхом відсилання до інших актів цивільного законодавства. Процедура укладення договорів у цьому разі складніша, ніж двостадійна загальна процедура (оферта та акцепт) і становить собою юридичний склад, що полягає у проведенні торгів та укладенні за їх результатами договору. Тобто, торги – це особлива процедура укладення договору. У законодавстві для характеристики торгів використовуються такі терміни як: а) «публічні» (зокрема, ст.ст. 366, 591 ЦК України, ст. 25 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» від 18.11.2003 р. № 1255-IV [91], ст. 21 Закону України «Про заставу» від 02.10.1992 р. № 2654-XII [171], п. 14.1.8 ст. 14, абз. 2 п. 59.3 ст. 59, ст. 95 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [67]); б) «прилюдні» (наприклад, гл. 9 Закону України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. № 3425-XII [172]). Законодавець вживає формулювання «публічні торги» у контексті, перш за все, звернення стягнення при порушенні (невиконанні або неналежному виконанні) зобов'язань. Такий висновок зумовлений тлумаченням як статей 366, 591 ЦК України, так і норм інших законодавчих актів. Проте, звісно, це не надає відповіді на питання про співвідношення публічних та прилюдних торгів. Етимологічно поняття «прилюдний» є синонімом «публічний», що й пояснює його невдале та некоректне, з позицій юридичної техніки, застосування в законодавчих актах. Термін «публічний» свідчить, скоріше за все, не про відкритий продаж майна із залученням значного кола осіб (характерно для більшості торгів), а про публічну «домінанту» у відносинах, які виникають при проведенні торгів внаслідок звернення стягнення за наявності порушення зобов'язання або ж інших прав, і можливим (або ж наявним) втручанням держави у процедуру звернення стягнення [173, с. 238–239]. У Законі України Про виконавче провадження застосовуються поняття «електронні торги» (п. 3 ч. 4 ст. 59, ч. 5 ст. 61) та «електронні аукціони» ч.ч. 1, 2, абз. 2, 3, 4 ч. 5, ч. 6, ч. 9 ст. 61). Відповідно до п. 1 розділу I «Загальні положення» Порядку реалізації арештованого майна електронний аукціон – продаж майна за допомогою

функціоналу центральної бази даних системи електронних аукціонів, за яким його власником стає учасник, який під час аукціону запропонував за нього найвищу ціну. На підставі наведеного вище робимо висновок. Питання правової природи правочину з реалізації майна боржника є складним. Сама купівля-продаж майна, на яке звернено стягнення, є частиною тривалої процедури реалізації майна боржника. Немає підстав стверджувати, що правовідносини з реалізації майна у виконавчому провадженні є цивільно-правовими через приватно-правовий інститут договору купівлі-продажу. До правочину з реалізації майна, а яке звернено стягнення, неможливо застосовувати таку загальну zásadu цивільного законодавства як свобода договору (ст. 627 ЦК України). Виходячи з того, що серед їх суб'єктів є виконавець – державний чи приватний, який здійснює примусове виконання рішення юрисдикційного органу щодо боржника – власника майна, яке підлягає реалізації. Правочин з реалізації майна, на яке звернено стягнення, є юридичним складом з комбінованою правовою природою. В цьому випадку переважають публічні начала та імперативний метод правового регулювання. Укладення правочину з реалізації майна, на яке звернено стягнення, є елементом юридичної процедури застосування державного примусу до боржника з метою виконання рішення суду чи іншого юрисдикційного органу. Такий правочин за результатами перемоги в електронному аукціоні має службовий характер, вчиняється у публічних інтересах і є засобом досягнення мети виконавчого провадження як завершальної стадії юридичного процесу з поновлення права особи [111, 118, 127].

Розглянемо засадничі аспекти реалізації арештованого майна, виокремлені Я. Деяком.

Принцип тимчасового припинення електронних аукціонів на будь-якій стадії процесу відчуження арештованого майна.

У випадку виявлення підстав для ініціювання зупинення електронного аукціону (земельних торгів) до моменту його початку, зазначений електронний аукціон підлягає анулюванню. У разі ж нівелювання обставин, що зумовили

зупинення, відбувається формування нового лота для проведення електронного аукціону. За наявності ж предикатів для припинення електронного аукціону (земельних торгів) після його ініціації (під час його проведення, до моменту складання протоколу або після його оформлення), аукціон завершується, а залежно від темпоральності виникнення підстав, відбувається переривання строків на складання протоколу або здійснення розрахунку за набуте майно.

Таким чином, констатуємо існування додаткового механізму, що надає боржнику інструментарій впливу на динаміку електронних торгів шляхом отримання потенційних можливостей для їх деструкції. Зокрема, у випадку зупинення електронного аукціону до його безпосереднього старту, такий аукціон анулюється, а в подальшому ініціюється формування нового лота з новим повним періодом експозиції майна.

Як ілюстративний приклад, період підготовки до проведення електронного аукціону (строк експозиції) з реалізації предмета іпотеки становить тридцять календарних днів. У разі ж виникнення підстави для зупинення електронного аукціону на двадцять дев'ятий календарний день експозиції, відбувається скасування відповідного електронного аукціону. У випадку ж усунення обставин, що спричинили зупинення електронного аукціону, наступного дня та формування нового інформаційного повідомлення, проведення такого аукціону відбуватиметься знову ж таки через тридцять днів.

Надзвичайно важливим для забезпечення ефективної реалізації арештованого майна та унеможливлення зловживань з боку боржників та пов'язаних із ними осіб є принцип зупинення електронних аукціонів з їхнім подальшим відновленням, після елімінування підстав для зупинення, на тій самій процесуальній стадії, зі збереженням тих самих умов та строків, що існували на момент такого припинення.

Принцип досягнення оптимальної ефективності відчуження арештованого майна та забезпечення максимально можливого задоволення майнових вимог стягувачів.

Аналіз практичного досвіду свідчить про те, що процес реалізації арештованого майна перманентно супроводжується обструкціями, що ініціюються власниками відповідного майна, котрі виступають боржниками у виконавчих провадженнях. Зазначені перешкоди примусовій реалізації не обмежуються виключно ініціюванням безпідставних судових спорів, а досить часто реалізуються на стадії проведення електронного аукціону шляхом залучення учасниками аукціону суб'єктів, афілійованих із боржником – власником майна. Ці особи, подаючи завищені цінові пропозиції, не мають дійсного наміру здійснити повний розрахунок за придбане майно, а їхньою метою є виключно пролонгація у часі процедури реалізації.

У подібній ситуації недобросовісний учасник ухиляється від здійснення повної оплати за набуте ним майно, після чого його піддають дискваліфікації та здійснюють перекваліфікацію наступного за ціною учасника як переможця.

Важливо акцентувати увагу на тому, що для боржника та пов'язаних із ним осіб значно спрощується можливість спотворення результатів аукціону, оскільки це потребуватиме залучення не більше ніж двох учасників, серед яких лише один зазнає фінансових втрат у вигляді сплаченого ним гарантійного внеску. Інший же учасник, який брав участь в антиконкурентних узгоджених діях, матиме можливість негайно повернути свій гарантійний внесок на підставі власної заяви.

Слід також констатувати, що у випадку, якщо і другий за ціною учасник електронного аукціону відмовляється від повного розрахунку за придбаний лот, електронний аукціон автоматично кваліфікується як такий, що не відбувся. За таких обставин два недобросовісних учасники електронного аукціону отримують можливість систематично зривати подібні аукціони та унеможлиблювати придбання арештованого майна добросовісним учасником, до якого ніколи не дійде черга перекваліфікації його переможцем електронного аукціону.

Зазначені обставини можуть призвести до практичної неможливості відчуження арештованого майна та отримання стягувачами грошових коштів від такої реалізації, а також спонукатимуть останніх до прийняття арештованого

майна на свій баланс в рахунок погашення боргу за наслідками електронних аукціонів, що не відбулися, що покладе на стягувачів додаткові фінансові витрати, пов'язані з реєстрацією права власності та утриманням такого майна.

Принцип здійснення відчуження арештованого майна за початковою вартістю.

Арештоване майно, передане для реалізації, зокрема земельні ділянки, що виставляються на земельні торги, згідно з чинними регуляціями, не може бути набуто за стартовою ціною. Для отримання статусу переможця електронного аукціону учасником має бути здійснено щонайменше один крок аукціону, незважаючи на те, що початкова вартість лота перманентно кореспондує ринковій.

Статтею 57 Закону України «Про виконавче провадження» встановлюється, що вартість майна може бути детермінована за взаємною згодою сторін, виконавцем самостійно, а також шляхом залучення суб'єкта оціночної діяльності.

Аналіз поданих виконавцями заявок на реалізацію арештованого майна засвідчує, що у переважній більшості випадків вартість майна встановлюється шляхом залучення фахівця у сфері оцінки, а щодо майна з незначною вартістю – безпосередньо виконавцем.

Оцінка майна, майнових прав (далі – оцінка майна) являє собою процес встановлення їхньої вартості на конкретну дату оцінки згідно з процедурою, регламентованою нормативно-правовими актами, та є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності (частина 1 статті 3 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»).

Положення (національні стандарти) оцінки майна повинні містити дефініції понять, включаючи поняття ринкової вартості, засадничі принципи оцінки, методологічні підходи та особливості проведення оцінки відповідного майна залежно від мети оцінки, вимоги до змісту звіту про оцінку майна та порядок його рецензування (частина 4 статті 9 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»).

Згідно з абзацом тридцять першим пункту 2 Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 року № 1440 (надалі – Національний стандарт № 1), ринкова вартість визначається як вартість, за якою можливе відчуження об'єкта оцінки на ринку подібного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем та продавцем після проведення належного маркетингу за умови, що кожна із сторін діяла зі знанням справи, розсудливо та без примусу.

Таким чином, у випадку встановлення вартості майна суб'єктом оціночної діяльності, така вартість фіксується на рівні ринкової.

Натомість, ринковою вартістю є вартість майна, за якою є можливим відчуження аналогічного майна.

Важливо констатувати, що арештоване майно, з огляду на специфіку його продажу, вже має значно меншу привабливість для потенційних покупців порівняно з аналогічним майном, відчуження якого відбувається за вільною волею власника.

Отже, враховуючи принципи реалізації земельних ділянок на земельних торгах, можна зробити висновок про те, що арештоване майно фактично не може бути реалізоване за ринковою вартістю, яка відображається як стартова ціна, а імперативною умовою його продажу є здійснення відчуження за ціною, що перевищує ринкову.

Окрім цього, зазначена вимога – реалізація майна за ціною, що є вищою за стартову, – призводить до нівелювання основної мети виконавчого провадження, яка полягає у задоволенні вимог стягувача. Зокрема, у випадку нереалізації майна на першому аукціоні, відповідний лот виставляється на повторний аукціон зі зниженням вартості, і подібні дії повторюються у разі відсутності покупців на повторному аукціоні.

Таким чином, вартість майна на повторному аукціоні, враховуючи крок аукціону, є значно нижчою за початкову вартість на попередньому аукціоні.

Зокрема, не реалізоване на електронному аукціоні нерухоме майно виставляється на повторний електронний аукціон за ціною, що становить вісімдесят п'ять відсотків, а рухоме майно – сімдесят п'ять відсотків його вартості, визначеної у порядку, встановленому статтею 57 Закону України "Про виконавче провадження". У разі повторної нереалізації майна нерухоме майно виставляється Організатором на третій електронний аукціон за ціною, що становить сімдесят відсотків, а рухоме майно – п'ятдесят відсотків його вартості, визначеної у порядку, встановленому статтею 57 Закону України "Про виконавче провадження" (абзаци перший та другий пункту 1 Розділу IX Порядку).

При цьому, мінімальний крок електронних торгів становить п'ять відсотків стартової ціни, якщо вартість майна становить від 0,01 до 10 000,00 грн включно; три відсотки стартової ціни, якщо вартість майна становить від 10 000,01 до 100 000,00 грн включно; два відсотки стартової ціни, якщо вартість майна становить від 100 000,01 до 1 000 000,00 грн включно; один відсоток стартової ціни, якщо вартість майна становить 1 000 000,01 грн та більше (абзац двадцять третій пункту 1 Розділу I Порядку у редакції Наказу).

Окрім пролонгації процесу задоволення вимог стягувачів, неможливість реалізації майна за стартовою ціною призводить до порушення прав боржників. Зважаючи на те, що вартість майна на повторному аукціоні, враховуючи крок аукціону, є значно нижчою за початкову вартість на попередньому аукціоні, у випадку наявності одного учасника, який виявляє готовність придбати майно за стартовою ціною, але відсутності у нього відповідного права, для задоволення вимог стягувачів виникає необхідність реалізації значно більшої кількості майна боржника.

Принцип максимальної автоматизації та оптимізації процесуальних дій з відчуження арештованого майна.

Зазначений принцип імплементується через необхідність функціонування максимально інтегрованої та зручної системи як для потенційних учасників аукціонів, так і для суб'єктів виконавчого провадження – виконавців.

Для учасників аукціонів передбачається: оптимізація процедур реєстрації на веб-платформі (без потреби завантаження додаткової документації на паперових носіях), забезпечення можливості оперативного внесення гарантійного внеску через функціонал веб-сайту електронних аукціонів, автоматизація верифікації інформації щодо учасників та фактів надходження гарантійних внесків, автоматизоване завершення реєстрації учасника та надання йому доступу до участі в аукціоні.

Для виконавців забезпечується: одноразове формування лоту в системі з подальшою автоматизованою процедурою уцінки майна, що не було реалізоване на первинних/повторних аукціонах, з автоматичним виставленням на наступні аукціони, що усуває потребу в постійній безпосередній участі виконавців у даних процесах, тим самим суттєво спрощуючи процедуру відчуження арештованого майна; чітко регламентований та обґрунтований перелік документації, що додається до заявки про реалізацію арештованого майна; гарантування конфіденційності матеріалів виконавчого провадження та персональних даних боржника і стягувача.

Досвід, що склався під час роботи у даній сфері показує, що необхідність внесення змін до інформаційного повідомлення про аукціон, незалежно від дати проведення електронного аукціону, у виконавців виникає доволі часто. Така необхідність зумовлена, зокрема, зміною фактичних обставин (заміна сторони виконавчого провадження, зміна відомостей про виконавця чи його реквізити, зміна зберігача тощо), допущеною граматичною помилкою, внаслідок чого неможливо здійснити державну реєстрацію майна чи речових прав на майно за новим власником.

Зазвичай, необхідність внесення змін до інформаційних повідомлень пов'язана із тим, що право власності боржника на майно не зареєстроване належним чином до діючого на даний час законодавства України. Окрім цього непоодинокі випадки доповнення інформаційного повідомлення відомостями щодо наявності арешту, який було накладено після передачі майна на реалізацію,

здля доведення вказаної інформації до учасників електронних аукціонів. Також в процесі проведення електронних аукціонів характеристики майна можуть змінитись з огляду на можливий тривалий процес реалізації (зупинення електронних аукціонів) або вчинення незаконних дій з арештованим майном (як правило при призначенні зберігачем боржника).

Окрім цього, інколи, необхідність внесення змін викликана допущенням технічних помилок вчинених виконавцем, який формує лот. Зокрема, допущення виконавцем технічної чи граматичної помилки не повинно слугувати підставою для затягування процесу примусового виконання рішень, пов'язаною із повторним внесенням лоту (одиниці майна) до електронної торгової системи. Окрім цього, виникнення обставин пов'язаних із необхідністю внесення змін до відомостей інформаційного повідомлення про електронний аукціон не є підставою для припинення примусової реалізації майна. Таким чином, здля уникнення оскарження результатів електронних аукціонів зі сторони боржника та/або учасників виконавці часто змушені вносити зміни у інформаційне повідомлення та доповнювати його оновленою інформацією.

Отже, зміни до інформаційних повідомлень вносяться доволі часто, з об'єктивних причин, таких як зміна зберігача, перейменування відділу державної виконавчої служби, зміни банківських реквізитів, та суб'єктивних — технічні помилки та описки, які в подальшому унеможливають вчинення реєстраційних дій щодо реалізованого майна.

Як слушно зазначають С. Я. Фурса та Є. І. Фурса [167], при накладанні компетентною особою заборони (в широкому розумінні) відчуження майна його власник не змінюється. Отже, формально, власником залишається та ж сама особа, що й породжує низку проблем зі сприйняттям цього статусу. На сьогодні ця проблема виявляється навіть у законодавстві, коли Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [174] містить взаємно неузгоджені поняття «речове право», «обтяження», хоча сервітут обтяжує право власника на володіння, користування та певним чином розпорядження

належним йому майном. В той же час, таке поняття як «заборона відчуження нерухомого майна» слід пов'язувати з обмеженням права на розпорядження майном. Але це глобальна проблематика, яка укорінилася у законодавстві, нотаріальній, виконавчій та судовій практиці, дослідження якої не вміститься в один висновок. В той же час, зазначимо, що, незалежно від того, ким була накладена заборона чи арешт на майно, важливо зафіксувати статус такого майна і, зокрема, до моменту проведення торгів та права і обов'язки, насамперед, його власника та інших зацікавлених осіб. Отже, на момент проведення торгів визнавати власника повноправним не можна. Тому, на нашу думку, його слід називати номінальним власником або можна запропонувати інший термін. Для правильного сприйняття ситуації, яка аналізується у цьому висновку, варто слідкувати за запропонованою термінологією з урахуванням її змісту. У нашій практиці була така правова ситуація: «Боржник у виконавчому провадженні звернувся до суду з вимогами визнати недійсними прилюдні торги арештованим майном та повернути йому реалізоване з публічних торгів майно» [123]. На думку С. Я. Фурси та Є. І. Фурси, та, з урахуванням запропонованої ними термінології, слід викласти у такій редакції: «Колишній власник майна, яке було продане з публічних торгів, звернувся до суду з вимогами визнати прилюдні торги недійсними та повернути йому майно». Базовим елементом для кваліфікації практики Верховного Суду як неправильної, є така дилема: «У випадку, якщо на підставі укладеного спеціалізованою організацією з відділом ДВС договору ця організація під час укладення на торгах договору виступає представником відділу ДВС, то стороною такого договору, а відтак і продавцем, є ДВС. Якщо ж спеціалізована організація виступає на торгах від власного імені на підставі укладеного з відділом ДВС договору, який за своїм змістом є договором комісії, то стороною такого договору, а відтак і продавцем, є спеціалізована організація» [123].

На думку С. Я. Фурси та Є. І. Фурси, таке «рівняння» Верховним Судом значно спрощує системні правовідносини, пов'язані з вирішенням питання про

визнання прилюдних торгів недійсними, а також кваліфікацію правовідносин, що пов'язані з примусовою реалізацією майна боржника. В наведеній дилемі з усієї множини правовідносин були розглянуті лише відносини «спеціалізована організація – відділ ДВС» і на цій підставі визначено продавця майна. Але жоден з цих суб'єктів не був продавцем і не може сприйматися як продавець, оскільки їх роль в цих відносинах зовсім інша. Тому без скрупульозного ознайомлення з усіма матеріалами справи: від позовної заяви та інших змагальних документів і наведених сторонами під час слухання справи доводів, ми не отримаємо об'єктивної картини про зміст правовідносин, що розглядалися судом. Доволі часто така картина може істотно змінюватися через певні динамічні фактори, на які не звернули увагу сторони. Так, після проведення прилюдних торгів та при визнанні їх судом недійсними боржник вимагає повернути йому майно, але це не можна зробити, оскільки статус боржника, на нашу думку, не можна ототожнювати зі статусом власника майна. Тому боржнику повертати таке майно не можна, оскільки він має залишатися боржником до виконання рішення і повернення боргу кредиторю – стягувачу.

У запропонованій С. Я. Фурсою та Є. І. Фурсою редакції «колишній власник» вправі вимагати повернення йому майна, що виставлялося на торги. Але, на нашу думку, динамічний фактор зумовлює необхідність говорити про проміжний статус номінального власника. Тобто номінальний власник, на майно якого було накладено арешт або заборону відчуження та звернено на нього стягнення, так само не вправі вимагати повернення йому майна до відновлення його статусу як повноправного власника. Але Верховний Суд у постанові наводить таку позицію: «Наслідком визнання результату прилюдних торгів, яким фактично є оформлений у вигляді протоколу про результати торгів договір купівлі-продажу, недійсним є повернення сторін договору купівлі-продажу – продавця і покупця – до первісного стану, тобто реституція як спосіб захисту, що характерний для зобов'язальних відносин» [175]. Як бачимо, Верховний Суд оперує термінами «реституція» та «повернення сторін... до первісного стану»,

тому, за логікою, мав би застосовуватися термін «поворот виконання», але він не застосовується в рішенні суду і зрозуміло, чому. Реституція і поворот виконання взаємно узгоджуються між собою, коли сторони дійсно повертаються в первісний стан, але це не той випадок, який нами аналізується. В нашому ж випадку після постанови Верховного Суду боржник отримує майно, його борг перед стягувачем погашається за рахунок коштів переможця торгів, а відшкодування суми коштів переможця торгів покладається на приватного або державного виконавця, то хіба це реституція, коли всі задоволені, крім виконавця? Це не первісний стан стягувача та боржника, а проміжний стан у виконавчому провадженні.

На думку С. Я. Фурси та Є. І. Фурси, реституція при визнанні прилюдних торгів недійсними має зводитися до того, що покупцю – переможцю торгів мають бути повернені кошти, а він має повернути придбане майно, але не номінальному власнику, яким є боржник. Таким чином, якщо лише торги будуть визнані недійсними, то майно має повертатися не у власність номінального власника, а у той стан, в якому воно перебувало до проведення торгів, тобто у стан майна, на яке було звернене стягнення. В проаналізованій справі не ставилось питання про незаконність діянь виконавця при зверненні стягнення на майно боржника, це свідчить про правильність авторського висновку. Гіпотетично, єдиним можливим варіантом повернення майна «власнику – боржнику» його майна могла бути вимога до суду про визнання договору, що встановлював заборгованість та зобов'язань за ним, недійсними. Тому, саме за таких умов можна було б говорити про реституцію та повернення майна до первісного стану, а також і про поворот виконання. Саме за такого сприйняття цієї ситуації та застосування відповідної, запропонованої авторами термінології, можна зробити висновок, що ні боржник, ні номінальний власник не вправі вимагати повернення майна, оскільки термін «реституція» передбачатиме й вирішення питання про сплачені покупцем на торгах кошти і їх розподіл. Крім того, Верховним Судом не враховано, що тут йдеться не тільки про зобов'язальні відносини з огляду матеріального права, а йдеться саме про процесуальну складову – проведення (як процесуальна

діяльність) торгів, які були вчинені виконавцем із порушенням порядку їх проведення, що значно і не виправдано спрощує алгоритм вирішення цієї правової ситуації судами. Так, Верховним Судом констатується правопорушення з боку державного виконавця саме в процедурі повідомлення боржника і робиться посилення на спеціальні нормативні акти, які відносяться до примусового виконання рішень, а не цивільно-правових. У цій же постанові Верховний Суд зазначає: «Згідно з протоколом від 28.12.2011 р. № 1411230-1 про проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, переможець торгів, Особа 8, має внести на депозитний рахунок Залізничного ВДВС ЛМУЮ суму 162541 грн, що дорівнює різниці між продажною ціною придбаного ним лота і сумою винагороди організатора прилюдних торгів за цим лотом в сумі 28459 грн». Однак, лише за аналізу виконавчого провадження як процесуальної діяльності можна сприйняти те положення, що державний і приватний виконавець мають отримувати виконавчий збір або основну винагороду за рахунок відчуження належного боржнику майна, а не всю суму від продажу певної речі. Більше того, згідно зі статтями 45 та 46 Закону України «Про виконавче провадження» визначена послідовна черговість задоволення вимог за рахунок стягнених з боржника грошових сум, відповідно до якої приватний виконавець стає своєрідним кредитором боржника і лише за наявності стягнутих коштів стягувачем. Однак, приватний виконавець, в силу його правового статусу, не може розцінюватися ні як самостійний кредитор, ні як самостійний стягувач. Тому він вправі претендувати лише на частину коштів, які були набуті в результаті торгів, і з цієї позиції він так само не може розцінюватися як продавець майна. Тому позиція Верховного Суду щодо правового статусу виконавця під час проведення торгів, викладена в аналізованій постанові, є дискусійною.

З наведеного, як слушно вказують С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, також впливає, що за статтею 1020 ЦК України роль виконавця зводиться до ролі комітента, який отримує право відраховувати належні йому за договором суми з усіх грошових коштів, що надійшли до нього для комітента (в нашому випадку

стягувача), якщо інші кредитори комітента не мають переважного перед ним права на задоволення своїх вимог із грошових коштів, що належать комітентові. Виконавець не бере участь у торгах як продавець. Верховний Суд в аналізовану постанову заклав таку аксіому: «У випадку, якщо на підставі укладеного спеціалізованою організацією з відділом ДВС договору ця організація під час укладення на торгах договору виступає представником відділу ДВС, то стороною такого договору, а відтак і продавцем, є ДВС». Але ж це не договір комісії, згідно з яким власник майна уповноважує комісіонера продати належне йому майно і останній укладає такий договір з третьою особою, оскільки ні виконавець, ні організатор торгів не є власниками майна, що реалізується з торгів.

Отже, на думку С. Я. Фурси та Є. І. Фурси, важливим аспектом на момент розгляду справи судом про визнання торгів недійсними постає питання: а де потенційно можуть знаходитися кошти, які були сплачені переможцем торгів: - перший варіант – вони отримані організатором торгів і не передані виконавцю; - другий варіант – вони знаходяться на рахунку у виконавця; - третій варіант – вони вже були передані стягувачу. Без урахування цього динамічного фактора об'єктивно і правильно вирішити цю ситуацію неможливо, оскільки покупець не повинен очікувати повернення коштів і в майбутньому судитися через їх повернення не частинами, а єдиним платежем. Більше того, на такі кошти під час розгляду справи має накладатися арешт, щоб гарантувати їх повернення єдиним платежем переможцю торгів.

Але варто всім нагадати, як стверджують С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, що нині суди вирішують справи не за принципом об'єктивної істини, а згідно з принципом змагальності (стаття 129 Конституції України, стаття 12 ЦПК України) шляхом порівняння правових позицій сторін, їх обґрунтованості та відповідно до вимог законодавства, тому цілком можливо, що в аналізованій справі Верховний Суд діяв відповідно до правових позицій сторін. Але це не виправдання правової позиції Верховного Суду в цій справі і намагання вважати, що його позиції завжди правильні. Ні, у багатьох наукових працях правові позиції Верховного Суду

авторами піддаються критиці. І на цей аспект надалі буде звертатися увага, але слід враховувати також той фактор, що «формують матеріали справи» адвокати або інші уповноважені особи. Тому доволі часто перед судом постають певні ситуації та варіанти їх вирішення, в яких суд має надати оцінку доводам обох сторін, але зобов'язаний «визначити переможця» в змаганні цих сторін, на користь якого має ухвалити рішення. В практиці С. Я. Фурси та Є. І. Фурси були справи, коли вдалося в інтересах клієнта-відповідача відсудити половину майна, а в іншій подібній справі – все майно, оскільки була спростована помилкова правова позиція опонента і в суду не залишилось ніяких варіантів, окрім як відмовити в задоволенні позову. Те положення, що в розглядуваній ситуації суд ухвалив «стягнути з Залізничного відділу ДВС Львівського міського управління юстиції на користь Особи 8 162541 грн» – це спроба знайти хоч якийсь вихід із цієї складної правової ситуації, оскільки кредитори отримали кошти законно, тому забрати в них ці кошти суд сприйняв як незаконну дію. Але реальне виконання судового рішення не відбулося, тому цей аспект не враховувався Верховним Судом. Хіба всіх влаштовує таке вирішення ситуації, коли в остаточному рахунку матеріальну відповідальність покладуть на державу?

Очевидно, що приватні виконавці, на думку С. Я. Фурси та Є. І. Фурси, з таким вирішенням аналогічної ситуації щодо власних інтересів не погоджуються, оскільки, на відміну від державних виконавців, вони мають сплачувати власні кошти, а не державні. Отже, небезпека потрапити під аналогічні рішення суду диктує спроби приватних виконавців знайти об'єктивний вихід з подібної ситуації, але він, знов таки, має враховувати її динамічні фактори і об'єктивні передумови. Під об'єктивним передумовами застереження таких наслідків має бути чітко скоординована процедура звернення стягнення на майно божника, а також порядок проведення торгів, що має бути визначено на законодавчому рівні, щоб виконавці не потрапили в такі ситуації без їх вини. Вина виконавця визначена так: «Судом апеляційної інстанції встановлено, що повідомлення Особи 7 про проведення як перших, так і повторних прилюдних торгів було направлено без

дотримання вимог Тимчасового положення, зокрема, повідомлення про проведення прилюдних торгів надсилалися не за новою адресою місця проживання та реєстрації боржника, яка, як встановлено судом, була відома державному виконавцю, чим грубо порушено вимоги про повідомлення боржника про дату, час, місце проведення прилюдних торгів, а також про стартову ціну реалізації майна. За таких обставин суд апеляційної інстанції обґрунтовано дійшов висновку про те, що зазначені обставини у сукупності вплинули на результат прилюдних торгів і зміст самого правочину, оскільки майно було реалізоване без належного повідомлення про це боржника, зокрема, наслідком чого було позбавлення Особи 7 права на оскарження стартової ціни реалізації майна, а тому прилюдні торги необхідно визнати недійсними» [175].

Як зауважують С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, чи адекватною є відповідальність за вчинене правопорушення, що встановлена в позиції Верховного Суду – «стягнути з Залізничного відділу ДВС Львівського міського управління юстиції на користь Особи 8 162541 грн»? Очевидно, що ні. Але, судячи з наведеної в постанові Верховного Суду позиції сторін, на когось мав бути покладений обов'язок з повернення коштів, отже цією особою виявився Залізничний відділ ДВС. В цій конкретній судовій справі не підіймалося питання про те, що саме державний виконавець серед зобов'язаних солідарним зобов'язанням осіб звернув стягнення безпосередньо до позивача, хоча, як випливає з матеріалів справи, поряд з боржником, були й інші боржники Особа 10 та Особа 11, які мали бути залученими до участі в розгляді справи як солідарні боржники згідно з укладеними договорами поруки. З невідомих причин цих суб'єктів не було зазначено в публікації серед учасників розгляду справи, але це неправильно через те, що, у разі «фактичного» вибуття одного з боржників, замість нього за борговим зобов'язанням має виступати інший солідарний боржник і на нього можна покладати відповідальність за борговим зобов'язанням. Це важливий і проблемний аспект виконавчого провадження, оскільки персоніфікувати і визначити послідовність звернення стягнення за солідарним зобов'язанням

виконавець не уповноважений. Ні для кого не секрет, що іноді до суду подаються штучні позови або позови, в яких, за попередньою домовленістю сторін, реальний зміст правовідносин настільки викривляється, що характер прав та обов'язків встановити складно або неможливо. Приблизно так можна сприймати й рішення суду, згідно з яким майно повернуто власнику, який має борги, але на нього може бути повторно накладено арешт і звернено стягнення, але з дотриманням процедури повідомлення боржника про торги. Приводом для повторного звернення з позовом до боржника, на думку С. Я. Фурси та Є. І. Фурси, може стати та обставина, що кошти, стягнуті з приватного виконавця за рішенням суду, були передані стягувачу, отже, виконавець виконав зобов'язання замість боржника. Тому в контексті цивільного зобов'язального права можливі такі дії приватного виконавця: звернення з позовом до кредитора про повернення коштів, які були помилково або безпідставно передані кредитору приватним виконавцем, оскільки стягнення цих коштів з боржника не відбулося, що впливає і підтверджується рішенням суду, яким встановлено обов'язок приватного виконавця сплатити кошти переможцю торгів. Таке звернення до кредитора може бути реальним, якщо кредитор не погодиться на подальший компроміс, або спонукальним до компромісу, що зумовлюватиме передання приватному виконавцю права вимоги від «задоволеного кредитора-стягувача» до боржника; у разі компромісної згоди кредитора передати право вимоги до боржника приватному виконавцю, останній стає кредитором щодо боржника на підставі пункту 4 частини 1 статті 512 та статті 513 ЦК України або перехід таких прав до приватного виконавця може бути оформлений на підставі договору факторингу. Отже, навіть рішення судів, по суті, звернені проти приватного виконавця, не слід сприймати як кінець його професійної діяльності через банкрутство. Дійсно, такий стан речей істотно ускладнює діяльність приватних виконавців і краще до такого стану ситуацію не доводити. Тому у судах приватним виконавцям слід аргументовано доводити свою позицію про те, що не можна повертати майно його власнику, який є боржником і ним залишається за фактом неповернення боргу і

невиконання рішення, а реституція у вузькому її змісті стосовно визнання торгів недійсними повертає майно в попередній стан, тобто у стан майна, на яке звернене стягнення. При цьому, в законодавстві про виконавче провадження має бути регламентований окремий випадок і додатковий варіант виходу з ситуації, коли з формальних підстав проведені торги визнаються недійсними, – проведення нових торгів іншим їх організатором. Як приклад, можна навести аналогію, яка має місце і у цивільному процесі, коли судом ухвалювалося заочне рішення, а відповідач не був належно повідомлений (статті 284–288 ЦПК України). В таких справах, як правило, суд бере до уваги не тільки відсутність повідомлення, а й обґрунтовані в заяві умови, за допомогою яких учасник справи міг вплинути на рішення суду. На цей аспект Верховний Суд звернув увагу в своєму рішенні: «наслідком чого було позбавлення Особи 7 права на оскарження стартової ціни реалізації майна, а тому прилюдні торги необхідно визнати недійсними». Не будемо вдаватися до зайвого науково-практичного заочного перегляду справи і ставати на місце сторін у справі, оскільки проти застосування останнього аргументу Верховним Судом свідчить інше положення в цій самій справі: «У зв'язку з тим, що прилюдні торги, призначені на 30.11.2011 р., не відбулись через відсутність покупців ПП «Нива-В.Ш.» було скеровано звернення до ВПРВ УДВС головного управління юстиції у Львівській області про переоцінку майна. Актом державного виконавця від 9.12.2011 р. квартиру уцінено на 25 % до 190530 грн, після чого наступні торги були призначені на 28.12.2011 р.». Тобто стартова ціна реалізації майна втрачає свою актуальність у контексті її зниження через те, що навіть за заниженою ціною вартості майна, як вважав позивач, на таке майно на перших торгах не знайшлося покупців, отже, цей аргумент можна ставити під сумнів.

Тому, як вказують С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, можна розглядати безліч варіантів: аргумент проти контраргументу і їх вплив на рішення суду, але позиція Верховного Суду набрала законної сили «Прикладами такого неправильного правозастосування є постанови Верховного Суду: від 07 травня 2018 року у справі

№ 487/9521/14-ц, від 23 січня 2019 року у справі № 487/7131/15-ц, від 27 березня 2019 року у справі № 165/711/16-ц, від 29 травня 2019 року у справі № 757/42443/16-ц, від 19 серпня 2019 року у справі № 750/10893/16-ц, від 18 вересня 2019 року у справі № 686/9405/15-ц, від 20 листопада 2019 року у справі № 185/259/16-ц, від 13 травня 2020 року у справі № 522/21440/17, від 12 червня 2020 року у справі № 906/775/17, від 15 липня 2020 року у справі № 524/4284/17, від 12 серпня 2020 року у справі № 640/3799/17, від 11 листопада 2020 року у справі № 712/9/17-ц та інші. Цей хибний підхід Верховного Суду до обрання способу захисту прав покупця з публічних торгів арештованим майном, за відсутності альтернативних підходів, призвів до виникнення низки інших проблем, пов'язаних з його реалізацією та не врахованих Верховним Судом» [123]. За відсутності альтернативних підходів», в якому криється відповідь на проблему. Чому суди використовують правові позиції Верховного Суду, крім того аспекту, що їх до цього спонукає законодавство? Відповідь очевидна, що в такому випадку судам не доводиться довго і «напружено» аналізувати справу, оскільки Верховним Судом надане їй «шаблонне» вирішення. Більше того, це положення зумовлено тим фактором, що за «пристосування» позиції Верховного Суду до рішення будь-якого суду позиція самого суду перестає бути його особистою. Отже, таку поведінку суддів можна сприймати як спосіб уникнення відповідальності. При посиленні на практику Верховного Суду судами нижчих інстанцій рішення такого суду виглядає більш обґрунтованим «в очах» того самого Верховного Суду, тому збільшується вірогідність, що рішення суду нижчої інстанції не буде скасованим Верховним Судом. Так само робляться посилання на практику Європейського суду з прав людини навіть в тих випадках, коли така практика розходиться з прямими приписами законодавства України. На підставі наведеного можна зробити висновок про те, що в судову практику входить найважливіший елемент – правові позиції Верховного Суду, які стають вищими, ніж вимоги законодавства, з чим важко погодитися. Наведемо наочний приклад, який не стосується безпосередньо виконавчого провадження, але він доводить актуальність проблеми. Пряма і

однозначна норма, а саме: стаття 117 Кодексу законів про працю України встановлює, що у разі невивлати з вини роботодавця належних звільненому працівникові сум у строки, визначені статтею 116 цього Кодексу, при відсутності спору про їх розмір підприємство, установа, організація повинні виплатити працівникові його середній заробіток за весь час затримки по день фактичного розрахунку, але не більш як за шість місяців [176]. Норма має пряму дію і вже обмежує право працівника певним строком, отже не враховує потенційну можливість тривалого розгляду справи в судах. Але не все так просто, щоб цю норму брати та застосовувати так, як вона викладена, оскільки Верховний Суд вважає, що її необхідно ще тлумачити згідно з принципами цивільного права. Тому Верховний Суд, спираючись на принципи справедливості, добросовісності та розумності, які закладені у пункті 6 частини 1 статті 3 ЦК України, починає тлумачити статтю 117 КЗпП: «Аналогічно, звертаючись з вимогою про стягнення відшкодування, визначеного виходячи з середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні відповідно до статті 117 КЗпП України, позивач не повинен доводити розмір майнових втрат, яких він зазнав. Тому оцінка таких втрат працівника, пов'язаних зі затримкою розрахунку при звільненні, не має на меті встановлення точного їх розміру. Суд має орієнтовно оцінити розмір майнових втрат, яких, як можна було б розумно передбачити, міг зазнати позивач. З огляду на наведені мотиви про компенсаційний характер заходів відповідальності у цивільному праві, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що, виходячи з принципів розумності, справедливості та пропорційності, суд за певних умов може зменшити розмір відшкодування, передбаченого статтею 117 КЗпП України» [177]. І в остаточному рахунку розумна, справедлива та добросовісна правова позиція Верховного Суду зводиться до того, щоб зменшити стягнутий судом першої інстанції з відповідача на користь позивача розмір середнього заробітку за час затримки розрахунку з 451 148 грн 27 коп. до 11 000 грн 00 коп. Отже, це очевидний сигнал для роботодавців – можете не хвилюватися зі затримкою виплати заробітної плати при звільненні, оскільки позиція Верховного Суду на

вашому боці і тепер вважається справедливим в 41 раз зменшувати розмір стягнення на користь працівника. Ось це абсолютний нонсенс, прикритий посиланням на справедливість, розумність і пропорційність, але до чого тут ці принципи і, особливо, пропорційності? Тепер це наочний орієнтир для всіх суддів, беремо однозначно сформульовану норму КЗпП і викривляємо її зміст так, як потрібно, і незважаючи на те, що принципи Цивільного кодексу України не повинні застосовуватися до трудових відносин через істотну відмінність в них – в цих відносинах немає рівності прав сторін, а є влада, надана роботодавцю в багатьох питаннях, і встановлені обов'язки працівника. Отже, принцип верховенства права в цих відносинах має застосовуватися щодо прав працівника, а не роботодавця, оскільки він є владним суб'єктом. Тобто, всі досягнення працівників, за які вони боролися віками в різних країнах світу, можуть бути зведені нанівець судами і не потрібно на законодавчому рівні забирати права у працівників, зводячи ці відносини до цивільно-правових.

Аналогічні підходи, як наголошують С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, мають місце у виконавчому провадженні, де виконавець має діяти у суворій відповідності з вимогами законодавства, оскільки він наділений владними повноваженнями, тому не можна ототожнювати цивільні правовідносини з правовідносинами, які зумовлені примусовим виконанням рішень. Отже, Верховним Судом, на нашу думку, було неправильно ототожнено примусову реалізацію арештованого майна в ході примусового виконання рішення суду з цивільним правочином купівлі-продажу майна, оскільки у цих інститутів абсолютно різна правова природа! [123]. На нашу думку, якщо сприймати виконавця як продавця, то ми прийдемо до висновку, що йому мають надходити відповідні кошти від продажу майна, але ж це не так, оскільки державний виконавець отримує лише виконавчий збір в державних інтересах і компенсацію понесених витрат. Сутність професії виконавця – це посередництво у відносинах між стягувачем та боржником, тому, за аналогією з адвокатською діяльністю, не можна ототожнювати виконавця зі стягувачем, що регламентовано в пункті 16 частини 1 статті 23 Закону України

«Про адвокатуру та адвокатську діяльність» так: «16) забороняється ототожнення адвоката з клієнтом» [178]. Аналогічне положення має увійти до нової редакції Закону України «Про виконавче провадження» в контексті неможливості ототожнення виконавця з будь-якою особою, яка є учасником виконавчого провадження. А Верховний Суд, на нашу думку, сплутав виконавця зі стягувачем і поклав на нього обов'язок повернути кошти, а не встановив відповідальність за виявлене ним правопорушення. Тому позицію приватних виконавців можна зрозуміти, які невдоволені правовою позицією Верховного Суду і шукають способи її скасування. Вважаємо, що для вирішення цього проблемного питання для виконавців є два потенційно можливі варіанти виходу з такої правової ситуації, крім чіткої її законодавчої регламентації: в іншій подібній справі приватний виконавець має представити свою позицію оригінально і обґрунтовано, щоб Верховний Суд дійшов до висновку про хибність власної позиції і самостійно її змінив. Тоді складеться інша правова позиція Верховного Суду, якої будуть дотримуватися всі суди. В Україні є судді першої та апеляційної інстанцій, здатні ухвалювати сміливі, законні та обґрунтовані рішення. При цьому, зрозуміло, що опоненти будуть спиратися на попередні правові позиції Верховного Суду... Отже, справа, скоріше за все, потрапить на розгляд Верховного Суду, тому варто готуватися приватним виконавцям до такого протистояння; звернутися до Конституційного Суду України і там довести, що правова позиція Верховного Суду спирається на норми, які суперечать Конституції України або їх тлумачення Верховним Судом не відповідає конституційним положенням. Щодо неконституційності положень постанови Верховного Суду, то цю обставину можна обґрунтувати, посилаючись на таке її положення: Суд зазначає: «Відповідно до договору, укладеного між Залізничним ВДВС ЛМУЮ та організатором прилюдних торгів — ПП «Нива-В.Ш.», спеціалізована організація лише надає послуги з організації і проведення прилюдних торгів з реалізації нерухомого майна, а Залізничне ВДВС ЛМУЮ самостійно виступає від свого імені на них як продавець». Але цей висновок Верховного Суду є неправильним і

суперечить статті 41 Конституції України, де гарантується, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, до якої належить й об'єкт, на який звертається стягнення. Коли здійснюється розпорядження своєю власністю, тоді можна такі відносини кваліфікувати як договір купівлі-продажу і підпорядковувати такі відносини нормам цивільного права. Коли ж реалізується майно, на яке звернено стягнення в примусовому порядку, то ототожнювати такі відносини з договором купівлі-продажу не можна. Якщо ж ми визнаємо виконавця продавцем майна за договором купівлі-продажу, то виходитиме, що він є уповноваженим представником власника майна. Але його статус абсолютно інший – він уповноважений державою на вчинення виконавчих дій і примусове виконання рішень проти волі власника майна. Останнє доводить, що будь-які договори про примусове відчуження належного боржнику майна можуть бути визнані недійсними в силу частини 3 статті 203 ЦК України, де встановлено, що волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. Тому брати за основу, що державний або приватний виконавець виступає в ролі продавця при організації торгів, як це робить Верховний Суд, не конституційно, оскільки право розпорядження майном належить власнику такого майна (стаття 41 Конституції України), включаючи право продавати належне йому майно, а він не уповноважував приватного чи державного виконавця продавати майно. Отже, реалізація майна, на яке звернене стягнення в примусовому порядку, підпорядковується іншим правилам, ніж договір купівлі-продажу і це варто визнати та зафіксувати в законодавстві. Як вважають С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, що за своєю суттю такі справи мали б розглядатися в адміністративному судочинстві, оскільки в цих правовідносинах задіяний суб'єкт владних повноважень – державний або приватний виконавець, але в силу частини 3 статті 19 КАС України і зв'язку цих відносин з цивільними правами стягувача, боржника та переможця торгів ці правовідносини і входять до юрисдикції цивільного судочинства, що приводить суддів, які займаються розглядом справ з іншим характером правовідносин, до хибних висновків. Зокрема, Верховний Суд

намагався спертися в своїй постанові на положення цивільного права, а не специфічні риси реалізації майна в примусовому порядку. Про що просив позивач, а саме про визнання торгів недійсними на підставі: - протоколу проведення прилюдних торгів з реалізації арештованого нерухомого майна, - акта про проведення прилюдних торгів з продажу квартири, - свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів. В цих документах не фігурує поняття «договір купівлі-продажу», оскільки вони мають певну специфіку, пов'язану з організацією торгів, суб'єктами, які задіяні в цьому процесі, владними повноваженнями виконавця тощо. На жаль, в законодавстві, що регламентує процедуру виконавчого провадження, існує величезна кількість проблемних питань, які виявляються в судовій практиці. І про це багато пишуть фахівці, наводячи кричущі факти неузгодженості в понятійному апараті, непослідовності в регламентації правовідносин тощо [179, с. 23–69]. Зокрема, не можна продавати арештоване майно, оскільки арешт майна – це спосіб його збереження, а не привід для відчуження, але таке поняття широко використовується і, зокрема, так названо Систему електронних торгів арештованим майном тощо. Однак існує й інший бік сприйняття правових позицій Верховного Суду, коли вони просто цитуються і, зокрема, Д. В. Кудряшов зазначає: «Укладення договору купівлі-продажу визначається завершенням електронного аукціону та публікацією протоколу на вебсайті реалізації майна» [180]. Але між ким укладається такий договір купівлі-продажу Д. В. Кудряшов не визначає. Більше того, в свідоцтві про придбання майна з прилюдних торгів (аукціону), що видається нотаріусом, не зазначається будь-який договір купівлі-продажу і це не важко помітити, якщо проаналізувати додаток за Формою 27, який наведений у Правилах ведення нотаріального діловодства [181]. Навіть у Формі 28, на підставі якої майно передається стягувачу, якщо прилюдні торги не відбулися, має місце таке положення: «на підставі акта про передачу майна стягувачу в рахунок погашення боргу / реалізацію предмета іпотеки, складеного...», а не договору купівлі-продажу тощо.

В світлі наведеного, як вважають С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, дуже небезпечним, коли правові позиції Верховного Суду і практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) пропонують закладати в основу правового устрою держави і рекомендують переходити до прецедентної моделі правової системи держави. Практика Верховного Суду та ЄСПЛ – це не норми законодавства і не цитатник, а предмет для дослідження науковцями і реагування на них, передбаченими законом способами. Наведений конструктивно-критичний аналіз С. Я. Фурси та Є. І. Фурси, на нашу думку, очевидно довів, що для створення прецедентної моделі правової системи має існувати абсолютна довіра до судової гілки влади як з боку фахівців, так і суспільства. Коли ж голову Верховного Суду затримують при отриманні неправомірної вигоди, яка сягає мільйони доларів, то довіра до такої гілки влади втрачається. Це не важко пояснити тим фактором, що за законне рішення Верховного Суду такі хабарі не передаються. Отже, голова суду, приймаючи хабар, був упевнений в тому, що він досягне бажаного для клієнта результату. Але ж голова Верховного Суду не вирішує справи одноосібно, отже, існує шлях формулювання правової позиції так, щоб догодити клієнту. Звідси можна зробити висновок, що поки абсолютно довіряти судовій гілці влади не можна. Доцільним публічно обґрунтовувати позицію приватних виконавців, коли вона виникне в суді, щоб її неможливо було кулуарно вирішити на користь певного клієнта і залишити приватного виконавця сам на сам з його проблемою – повернення коштів переможцю торгів за власний рахунок [116, 122, 126]. На жаль, ця проблема стосується винятково приватних виконавців, оскільки державні виконавці реально не несуть матеріальної відповідальності в подібних правовідносинах. Всі інші суб'єкти відносин з приводу проведених торгів, які були визнані недійсними, залишаються при власних інтересах або виходять з цих відносин з вииграшем – боржнику повертається майно, а борг замість нього погашається приватним виконавцем. Звідси випливає, що саме приватні виконавці мають лобіювати власні інтереси та відстоювати їх в судах. Є реальна небезпека в позиціях Верховного Суду з

приводу визнання торгів недійсними та тими наслідками, які пропонується судами застосовувати в таких випадках. Але лише шляхом публікації статті у спеціалізованому журналі приватних виконавців проблему не вирішити, тому потрібно всім приватним виконавцям об'єднуватися і, у разі виникнення подібної ситуації в одного з них, залучати досвідченого адвоката, який зможе належно представити правову позицію в суді, щоб змінити правову позицію Верховного Суду шляхом критичного аналізу пред'явленого позову та аргументів на його користь. Альтернативним способом вирішення цієї проблеми, як вважають С. Я. Фурса та Є. І. Фурса, може стати внесення відповідних застережень в законопроект «Про виконавче провадження», де буде сконцентрована увага на організації торгів, а також сформульовано специфіку статусу виконавця при його участі в торгах, зокрема, щодо неможливості його ототожнення з продавцем майна. В той же час, проведений аналіз доводить, що виконавці не повинні формально ставитися до процедури проведення торгів, а мають забезпечувати реальне дотримання прав не тільки стягувача, але й боржника. Саме цей аспект призвів до визнання торгів недійсними і цей факт не спростовується та не ставиться під сумнів виконавцями. Отже, за правопорушення з боку виконавця мають застосовуватися до нього адекватні заходи матеріальної та / або дисциплінарної відповідальності. При цьому, саме особа, права якої порушені, визначає суб'єктів, до яких вона звертається з позовом і визначає обсяг та зміст позовних вимог. Тому для адвокатів найпростіша і оптимальна схема – визнати виконавця винним у вчиненні правопорушення і покласти на нього весь тягар відповідальності, включаючи повернення коштів тощо, що й мало місце в проаналізованій судовій справі. Отже, найліпший варіант для виконавця застерегти негативні наслідки в професійній діяльності і, зокрема, застосування до нього відповідальності – дотримуватися встановлених у законодавстві вимог.

2.2. Звернення стягнення на частку учасника товариства

Проблема звернення стягнення на корпоративні права є актуальною та складною у сучасних умовах реформування судової системи та механізму примусового виконання рішень юрисдикційних органів в Україні. З одного боку, це інструмент для задоволення вимог стягувача, з другого – він може призвести до порушення прав інших учасників корпоративних відносин. Інтенсифікація цивільного обороту, зростання кількості юридичних осіб, ускладнення корпоративних відносин потребують постійного вдосконалення законодавства та практики його застосування. Звернення стягнення на корпоративні права є одним із найскладніших та не вельми ефективних заходів примусового виконання на практиці, що свідчить про необхідність детального аналізу проблем у цій сфері. Незважаючи на практичну значимість, питання звернення стягнення на корпоративні права досі залишаються недостатньо дослідженими в науковій літературі. Позаяк, у законодавстві країн Європейського Союзу міститься низка гарантій захисту інтересів кредиторів компаній. Усе наведене визначає актуальність нашого дослідження.

Деякі аспекти окреслених питань досліджували такі науковці як: А. М. Авторгов, О. Б. Верба, Д. Є. Забзалюк, І. В. Спасибо-Фатєєва, М. В. Ковалів, Л. В. Мелех, Ю. Д. Притика, О. В. Соломко, С. Я. Фурса, С. Б. Цебенко та інші.

У зв'язку із процесом рекодифікації вітчизняного цивільного законодавства немає уніфікованої термінології та позиції законодавця у сфері корпоративного права.

Чинні норми Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV (далі – ЦК України) містять низку понять: «права учасників господарського товариства» (ст. 116), «корпоративні права» (ст. 96-1), Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV (далі – ГК України), спеціальні закони і судова практика частіше використовують поняття «корпоративні права» (ст. 167 ГК України).

Відповідно до відомих доктринальних положень акціонер має «право на акцію» та «права з акції». Аналогічно учасники інших господарських товариств мають:

- «право на частку» в статутному / складеному капіталі (право на акцію / частку аналогічне праву власності на річ / майно. Маючи це право, учасник поводить з акцією / часткою як з об'єктом права – може його відчужувати або заповідати. Це стає можливим завдяки тому, що акції та частки оборотоздатні і права на них можуть набуватися іншими особами на підставі цивільно-правових правочинів.) та

- «право з частки» (правами з акції / з частки є ті, що надаються, відповідно, акцією чи часткою. Тобто той, хто має право на акцію, може здійснити і ті права, що нею надаються. Акція / частка цінна тим, що той, хто її придбає, наділяється певними можливостями. Саме вони приваблюють осіб, які купують акції / частки. Згідно з ч. 1 ст. 22 Закону України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 р. № 2465-IX акція товариства посвідчує корпоративні права акціонера щодо відповідного АТ. Так само і частка в статутному капіталі ТОВ/ТДВ. Дещо інша ситуація в простих та командитних товариствах, але сутність залишається: повні учасники наділені певними правами, які вони реалізують в цих товариствах (ст.ст. 121, 122, 136, 137 ЦК України) .

Ці права з акції /з частки п.п.14.1.90 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України називаються корпоративними правами – це права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.).

Законом України від 27.07.2022 № 2465-IX «Про акціонерні товариства» ЦК України доповнено ст. 96-1, яка має назву «Права учасників (засновників,

акціонерів, пайовиків) юридичних осіб (корпоративні права)», і заповнено прогалину у правовому регулюванні, яка існувала до цього моменту.

Відповідно до ч. 1 ст. 96-1 ЦК України права учасників юридичних осіб (корпоративні права) – це сукупність правомочностей, що належать особі як учаснику (засновнику, акціонеру, пайовику) юридичної особи відповідно до закону та статуту товариства. Корпоративні права набуваються особою з моменту набуття права власності на частку (акцію, пай або інший об’єкт цивільних прав, що засвідчує участь особи в юридичній особі) у статутному капіталі юридичної особи (ч. 2 ст. 96-1 ЦК України). Ч. 3 ст. 96-1 ЦК України передбачено, що учасники (засновники, акціонери, пайовики) юридичної особи мають право у порядку, встановленому установчим документом та законом: 1) брати участь в управлінні юридичною особою у порядку, визначеному установчим документом, крім випадків, встановлених законом; 2) брати участь у розподілі прибутку юридичної особи і одержувати його частину (дивіденди), якщо така юридична особа має на меті одержання прибутку; 3) у випадках, передбачених законом та установчим документом, вийти з юридичної особи; 4) здійснити відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, паїв та інших об’єктів цивільних прав, що засвідчують участь у юридичній особі, у порядку, встановленому законом; 5) одержувати інформацію про діяльність юридичної особи у порядку, встановленому установчим документом; 6) одержати частину майна юридичної особи у разі її ліквідації в порядку та у випадках, передбачених законом, установчим документом (право на ліквідаційну квоту). Учасники юридичних осіб можуть також мати інші права, встановлені статутом та законом.

Законом можуть бути встановлені для певних осіб обмеження щодо володіння корпоративними правами. Законом можуть бути встановлені умови та/або обмеження щодо реалізації окремих корпоративних прав певними особами (ч. 5 ст. 96-1 ЦК України). Корпоративними відносинами є відносини між учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) юридичних осіб, у тому

числі які виникають між ними до державної реєстрації юридичної особи, а також відносини між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) щодо виникнення, здійснення, зміни і припинення корпоративних прав.

Отже, з наведеного вище випливає, що корпоративними є права учасників господарських товариств, що визначаються їх майновою участю в статутному капіталі і надають їх суб'єкту певний комплекс правомочностей майнового та немайнового характеру.

Корпоративні права не перебувають в обігу, їх не можна продати, купити або успадкувати, оскільки об'єктом обігу є частка / акції. З переходом від однієї до іншої особи права на частку / акції остання набуває і корпоративних прав.

Основною ознакою корпоративних прав є те, що їх здійснення спрямоване на задоволення майнових інтересів й отримання майнових благ учасниками корпоративних правовідносин. А тому реалізація саме майнових корпоративних прав для учасників зазначених правовідносин має першочергове значення .

Відповідно до п.п. 8.37–8.40. Постанови Великої Палати Верховного Суду від 29.06.2021 р. у справі № 916/2813/18 часткою в статутному капіталі товариства є сукупність корпоративних прав та обов'язків, пов'язаних з участю особи в товаристві, серед яких право на управління товариством, право на отримання частини прибутку від діяльності товариства, а також право на отримання частини майна товариства у разі виходу з нього учасника або у випадку розподілу майна товариства в процесі його ліквідації.

При цьому розмір відчужуваної частки визначає обсяг окремих корпоративних прав, які переходять до нового володільця частки. Зокрема, кількість голосів, яку має новий володільця частки при голосуванні на загальних зборах учасників товариства, частини прибутку товариства, яку він має право отримати у разі виплати дивідендів, частини майна товариства, яку він може вимагати у разі виходу з товариства, що пропорційні до розміру переданої йому частки.

Водночас з урахуванням положень ст. 115 ЦК України, ст. 85 ГК України, за якими власником майна, переданого господарському товариству у власність його учасниками як вклад до статутного (складеного) капіталу, є саме товариство, відчуження учасником товариства частки в статутному капіталі на користь іншої особи не припиняє права власності товариства на належне йому майно, у тому числі на внесені учасниками вклади.

Можливість юридичної особи бути власником майна пов'язана з її самостійною майновою відповідальністю.

Як зазначає Ю. Ю. Попов, укладення правочину з відчуження частки в статутному капіталі є правовою підставою набуття права на частку (права власності на частку), а тому момент набуття права на частку може визначатися умовами такого правочину. Разом з тим, моментом переходу корпоративних прав із частки в статутному капіталі, яка була передана іншій особі, є юридичний факт реєстрації в державному реєстрі зміни складу учасників за актом приймання-передачі, наданим однією із сторін.

У п. 4.4. Постанови Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 13.11.2018 р. у справі № 910/605/18 зазначено, що об'єктом правовідносин купівлі-продажу є частка в статутному капіталі, право на яке є майновим, тобто майнове право є оборотоздатним об'єктом (ст. 190 ЦК України). При цьому корпоративні права не можуть переходити у власність набувача, тобто корпоративні права не є об'єктом права власності.

Момент набуття права власності на частку в статутному капіталі ТОВ або ТДВ, який пов'язаний із моментом укладення договору, якщо інше не встановлено домовленістю сторін (п. 2.6 Постанови Пленуму ВГСУ від 25.02.2016 р. № 4 «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин»). Набувши право власності на частку в статутному капіталі, особа набуває й право на вступ до ТОВ.

ВС розрізняє два моменти: а) набуття права власності на частку та б) набуття корпоративних прав.

Корпоративні права набуваються з моменту вступу до господарського товариства.

Серед заходів примусового виконання рішень у ст. 10 Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII передбачено звернення стягнення на корпоративні права.

Закон України «Про виконавче провадження» також містить ст. 53-1, яка називається «Особливості звернення стягнення на частку учасника товариства з обмеженою відповідальністю, учасника товариства з додатковою відповідальністю», з банкетною нормою, відповідно до якої особливості звернення стягнення на частку (частину частки) учасника товариства з обмеженою відповідальністю та учасника товариства з додатковою відповідальністю визначаються Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Ст. 22 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII врегульовує особливості звернення стягнення на частку учасника товариства.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 22 звернення стягнення на частку учасника товариства здійснюється на виконання виконавчого документа про стягнення з учасника грошових коштів, на підставі виконавчого документа про звернення стягнення на частку боржника або майнового поручителя, яка передана у заставу в забезпечення власного зобов'язання або зобов'язання іншої особи, або відповідно до способу позасудового звернення стягнення на частку учасника товариства, що передбачений договором застави частки у статутному капіталі товариства та відповідає позасудовим способам звернення стягнення, встановленим Законом України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень».

Для порівняння: за чинними нормами об'єктом звернення стягнення є частка учасника товариства в статутному капіталі, а за раніше чинними – була частка в майні товариства, пропорційна розміру частки в статутному капіталі.

Як слушно зазначають А. М. Авторгов та Д. О. Куліченко, процедура, за якою раніше зверталось стягнення на частину майна товариства за боргами учасника, не була швидкою та результативною. Так, ст. 149 ЦК України (яку було виключено Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 р. № 2275-VIII, набрав чинності 07.06.2018 р.) та ст. 57 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576-XII (який втратив чинність, у частині, що стосується товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю, на підставі Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю») звернення стягнення на частину майна товариства за особистими боргами учасника допускалося лише у випадку недостатності у нього іншого майна для задоволення вимог кредиторів. Кредитори такого учасника мали право вимагати від товариства виплати вартості частини майна товариства, пропорційної частці боржника у статутному капіталі товариства, або виділу відповідної частини майна для звернення на нього стягнення. Зазвичай, кредитор реалізовував це право шляхом подання позову до товариства, і в часі судового розгляду, товариство могло відчужити активи, залишивши ні з чим кредитора свого учасника. Окрім цього, перед поданням позову слід було констатувати факт відсутності у боржника іншого майна.

О. В. Соломко, окреслює загальний передбачений законодавцем алгоритм звернення виконавцем стягнення на частку учасника в товаристві, який полягає в тому, що виконавець: накладає арешт на частку (ст.ст. 48, 56 Закону України «Про виконавче провадження»), про що повідомляє товариство; отримує від товариства документи, необхідні для визначення вартості частки; після визначення вартості пропонує викупити її іншим учасникам товариства (ст.ст. 20, 22 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю»); за відсутності «бажаючих» із-поміж учасників передає частку для реалізації на аукціоні в загальному порядку, а також піднімає актуальні проблемні питання: чи можливе оскарження проведеної виконавцем оцінки вартості частки? (адже вартість може

бути визначена в такому розмірі, що ніхто з учасників свідомо не захоче її викупити); у який строк учасники повинні повідомити виконавця про своє бажання викупити частку?; як діяти виконавцю, якщо всі учасники виявили бажання викупити частку? (Законом не передбачено проведення конкурсу між ними); у який строк має бути укладено договір купівлі-продажу частки?, хто є продавцем? (виконавець чи боржник?), а також куди зараховується оплата? .

Згідно з позицією Касаційного господарського суду, викладеній у Постанові від 14.06.2022 р. у справі № 904/4790/20, учасники товариства мають переважне право на придбання частки не лише при укладенні договору купівлі-продажу, а й при зверненні стягнення на частку учасника ТОВ. Виконавець, перш ніж погоджувати договір про передачу частки стягувачу, відповідно до ч. 5 ст. 22 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», що застосовується за аналогією закону (ч. 1 ст. 8 ЦК України) має запропонувати іншим учасникам товариства (крім тих, які письмово відмовилися від свого переважного права щодо частки) придбати частку відповідно до ст. 20 цього Закону, за ціною, що за визначається за взаємною згодою сторонами виконавчого провадження відповідно до ч. 1 ст. 57 Закону України «Про виконавче провадження» .

Відповідно до роз'яснень Мін'юсту виконавець пропонує іншим учасникам товариства (крім тих, які письмово відмовилися від свого переважного права щодо частки) придбати частку відповідно до ст. 20 цього Закону. Так, відповідно до ч.ч. 1 та 2 ст. 20 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» учасник товариства має переважне право на придбання частки (частини частки) іншого учасника товариства, що продається третій особі. Якщо кілька учасників товариства скористаються своїм переважним правом, вони придбавають частку (частину частки) пропорційно до розміру належних їм часток у статутному капіталі товариства. З огляду на це та враховуючи, що виконавче провадження має здійснюватись з дотриманням засад співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішенням можна дійти

висновку, що при здійсненні виконавчого провадження стягнення може бути звернено як на частку боржника у статутному капіталі товариства так і на її частину, за умови, що коштів від продажу частини частки буде достатньо для задоволення вимог стягувача, сплати виконавчого збору (основної винагороди приватного виконавця), витрат виконавчого провадження, а також сплати штрафів .

З огляду на норми, які містяться у ст. 48, п. 6 ч. 3 ст. 18, ст. 61, ст. 53-1 Закону України «Про виконавче провадження», ст. 658 ЦК України, ст.ст. 20, 22 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» виконавець у правовідносинах з реалізації (продажу) арештованого майна у виконавчому провадженні є стороною договору купівлі-продажу – продавцем.

Наведену вище позицію підтверджено Великою палатою Верховного суду, викладеною у п. 44 постанови від 22.01.2020 р. у справі № 823/1387/17: набуття майна за результатами електронних торгів є різновидом договору купівлі-продажу, власником такого майна є боржник, продавцями – державний виконавець та організатор торгів, а покупцем – переможець електронних торгів .

Аналогічну правову позицію Велика Палата Верховного Суду висловлювала у постановах від 21.03.2018 р. у справі № 725/3212/16-ц , від 05.06.2018 р. у справі № 910/856/17 .

Отже, нині чинний механізм звернення стягнення на частку учасника товариства є недосконалим, містить численні прогалини:

1) проблемним для виконавця є отримання документів для визначення вартості частки боржника.

Так, згідно з ч. 2 ст. 22 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» у разі звернення стягнення на частку у статутному капіталі товариства на підставі виконавчого документа виконавець повідомляє товариство про намір звернути стягнення на частку учасника товариства (боржника) та надсилає постанову про накладення арешту на частку. Товариство повинне протягом 30 днів з дня одержання такого повідомлення надати відомості,

необхідні для розрахунку вартості частки боржника відповідно до ч. 4 ст. 22 Закону.

У Вимозі щодо надання інформації для розрахунку вартості частки боржника у статутному капіталі та подальшої її реалізації виконавець зобов'язує товариство надати виконавцеві усі наявні актуальні бухгалтерські документи, довідку про майновий стан товариства, у якій має бути наведено відомості про необоротні активи (нематеріальні активи, основні засоби); відомості про оборотні активи (запаси, дебіторську заборгованість); відомості про пасиви (зареєстрований капітал, нерозподілений прибуток, довгострокові зобов'язання, поточні зобов'язання, в тому числі, згідно з судовими рішеннями, що набрали законної сили).

З дня одержання повідомлення, передбаченого ч. 2 ст. 22 Закону, товариство зобов'язане надавати виконавцю та боржнику доступ до документів фінансової звітності, інших документів, необхідних для визначення вартості частки боржника.

На законодавчому рівні не передбачено дієвих гарантій виконання цього обов'язку товариством. За ст. 188-13 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X невиконання законних вимог державного виконавця, приватного виконавця тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Неефективною є норма, яка міститься у ч. 4 ст. 22 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», за якою Протягом 15 днів з дня закінчення строку, визначеного ч. 2 цієї статті, суб'єкт оціночної діяльності, якого залучає виконавець на підставі своєї постанови або виконавець здійснює розрахунок вартості частки боржника відповідно до ч. 8 ст. 24 цього Закону станом на день, що передував накладенню арешту на частку.

Не передбачено механізму вільного доступу приватного виконавця до інформації з реєстраційної справи юридичної особи в органах державної реєстрації. Систему органів у сфері державної реєстрації становлять:

Міністерство юстиції України та інші суб'єкти державної реєстрації (ч. 1 ст. 5 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»).

Відповідно до положень ст. 29 Закону реєстраційна справа формується в паперовій та/або електронній формі після внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію створення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, державну реєстрацію фізичної особи - підприємця і державну реєстрацію включення відомостей про юридичну особу та фізичну особу - підприємця. Реєстраційна справа має реєстраційний номер, що присвоюється при внесенні до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію створення юридичної особи, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, державну реєстрацію фізичної особи - підприємця і державну реєстрацію включення відомостей про юридичну особу та фізичну особу - підприємця. Реєстраційна справа в паперовій формі зберігається у суб'єкта державної реєстрації за місцезнаходженням юридичної особи, громадського формування, фізичної особи – підприємця щодо юридичної особи (крім громадського формування та релігійної організації) та фізичної особи - підприємця - у виконавчих органах міської ради міст обласного та/або республіканського Автономної Республіки Крим значення, Київській, Севастопольській міських, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністраціях Суб'єкт державної реєстрації, який провів реєстраційну дію, протягом трьох робочих днів з дня її проведення надсилає документи, подані для проведення реєстрації, відповідному суб'єкту державної реєстрації, уповноваженому зберігати реєстраційні справи.

У випадку небажання керівництва товариства надати інформацію про свою фінансово-господарську діяльність, у приватного виконавця практично відсутня можливість надати суб'єктові оціночної діяльності – суб'єктові господарювання документи про фінансовий та майновий стан товариства, його сукупний дохід,

оцінку конкурентоспроможності продукції товариства, наявність кредиторської заборгованості тощо.

Інформація від органів фіскальної служби про діяльність товариства є неповною щодо фінансового стану товариства.

2) відсутні законодавчі гарантії стосовно збереження майнового стану товариства до дня реалізації в тому вигляді, в якому він був у момент винесення постанови приватним виконавцем про накладення арешту на частку боржника в статутному капіталі.

В. Білявський підставно наголошує, що, незважаючи на новелу у вигляді можливості звернення стягнення на корпоративні права, її механізм у законодавстві виписано недосконало, зокрема, через відсутність ефективної взаємодії виконавців та реєстраторів у процесі виконавчого провадження .

За ч. 3 ст. 96 ЦК України учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом.

До повноважень виконавця, передбачених Законом України «Про виконавче провадження» належить лише накладення арешту у Державному реєстрі обтяжень рухомого майна на частку боржника, на яку поширюється правовий режим рухомого майна, однак, не на майно товариства, в якому боржник має частку.

Арешт частки у статутному капіталі товариства, накладений виконавцем, є публічним обтяженням згідно зі Законом України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» від 18.11.2003 р. № 1255-IV .

Проблема полягає в тому, що державний реєстратор в ході реєстраційних дій стосовно зміни складу учасників товариства чи зміни їхніх часток у статутному капіталі не зобов'язаний перевіряти чи враховувати відомості про накладені виконавцем арешти в ДРОРМі.

У зв'язку з цим, товариство може відчужувати майно, отримувати кредити, укладати не вигідні правочини, які можуть мати наслідки у вигляді нарахування

кредиторської заборгованості та зниження вартості майна товариства. Тобто, на законодавчому рівні немає норм, які б запобігали умисному заниженню вартості як самого товариства так і частки учасника, яка відчужується.

3) у ст. 25 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» відсутні норми щодо державної реєстрації відповідних відомостей у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань про арешт частки боржника в статутному капіталі на підставі постанови виконавця, а лише на підставі судового рішення, а також для цього випадку не передбачено серед суб'єктів приватного виконавця, лише суд та виконавчу службу.

На цьому недоліку законодавства було зазначено ще у Моніторинговому звіті Директорату правосуддя та кримінальної юстиції Міністерства юстиції України за 2020 р. .

Серед підстав для відмови у державній реєстрації у п. 3 ст. 28 Закону передбачено, що у Державному реєстрі обтяжень рухомого майна містяться відомості про обтяження корпоративних прав - у разі державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі, у зв'язку із зміною частки засновника (учасника) у статутному (складеному) капіталі (пайовому фонді) юридичної особи в результаті відчуження її таким засновником (учасником), крім випадків стягнення у дохід держави такої частки як санкції, передбаченої п. 1-1 ч. 1 ст. 4 Закону України "Про санкції", а також, у п. 3-1 ст. 28 Закону – заяву про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в Єдиному державному реєстрі, у зв'язку із зміною частки засновника (учасника) у статутному (складеному) капіталі (пайовому фонді) юридичної особи в результаті відчуження її таким засновником (учасником), подано щодо засновника (учасника), який на момент подання заяви внесений до Єдиного реєстру боржників (крім випадку, якщо таким засновником (учасником) є державний орган, орган місцевого самоврядування).

Отже, реєстратор під час проведення реєстраційних дій не зобов'язаний перевіряти відомості з ДРОРМу про наявність у ньому відомостей стосовно арешту частки учасника товариства, що, своєю чергою, дає можливість боржникові відчужити свої корпоративні права протягом виконавчого провадження, незважаючи на наявність арешту. Виконавець надсилає постанову про арешт частки боржника реєстраторові до відома з метою запобігання вчиненню ним будь-яких реєстраційних дій згідно з ч. 4 ст. 56 Закону України «Про виконавче провадження», за якою копії постанов, якими накладено арешт на майно (кошти) боржника, виконавець надсилає банкам чи іншим фінансовим установам, органам, що здійснюють реєстрацію майна, реєстрацію обтяжень рухомого майна, в день їх винесення. Проте, за невиконання реєстратором такої постанови виконавця у законодавстві не передбачено санкцій.

П. Ю. Кириченко звертає увагу, що із урахуванням встановленої екстериторіальності державної реєстрації юридичних осіб і того, що реєстрація здійснюється нотаріусами, реєстраторами при органах місцевого самоврядування, боржник зможе перереєструвати свою частку у будь-якого реєстратора у межах області. Тому виконавець має надіслати постанову за місцем зберігання реєстраційної справи юридичної особи .

Тобто, постанова виконавця не є підставою для реєстраційних дій з арешту корпоративних прав та подальшої відмови у перереєстрації таких прав.

На практиці, як пишуть П. Ю. Кириченко, О. П. Ющенко, державні реєстратори за місцем зберігання реєстраційної справи вносять до єдиного реєстру «попередження», у якому зазначається про арешт корпоративних прав. Це часто є підставою для відмови у реєстраційних діях. Проте, чіткого правового обґрунтування такі дії державного реєстратора не мають, що дозволяє боржникам здійснити перереєстрацію корпоративних прав .

У випадку, коли боржник, незважаючи на накладений виконавцем арешт, відчужить і перереєструє свої корпоративні права, стягувачеві доведеться оскаржувати дії державного реєстратора у судовому порядку, залучаючи

виконавця, який наклав арешт, третьою особою. Ураховуючи прогалини у Законі України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», позовні вимоги слід обґрунтовувати принципами права, загальними положеннями законодавства про реєстрацію та про виконавче провадження, застосовувати аналогію права чи закону, посилаючись також на те, що здійснення державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу шляхом зміни складу засновників та кінцевого бенефіціара, суперечить меті накладення арешту на майно боржника у виконавчому провадженні – забезпечення реального виконання рішення та поновлення прав стягувача.

4) ч. 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» не містить чіткої підстави для здійснення реєстрації прав покупця як учасника товариства (на підставі придбання частки в статутному капіталі боржника). У переліку документів не передбачено акта про проведені електронні торги (п. 8 розділу X Порядку реалізації арештованого майна, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 р. № 2831/5).

Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» прямо не передбачає, що договір купівлі-продажу частки укладається між виконавцем та іншим учасником товариства, який має намір скористатись переважним правом .

У п.п. 1 п. 3 ч. 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» згадується акт приймання-передачі частки (частини частки) у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю. З усього переліку це єдиний документ, який може підходити під поняття акта придбання майна на публічних торгах, який видає виконавець. При цьому зазначається, що такий акт підписує особа, яка набула частку в статутному капіталі товариства, або особа, яка її передала. Ким повинна бути особа, яка

передає (виконавцем чи боржником), і чи допускається альтернатива щодо суб'єкта подання, законодавець відповіді не дає.

Отже, через нечіткі формулювання Закону державний реєстратор, до повноважень якого належить здійснення реєстрації змін (діє на підставі ст. 89 ЦК України, п. 4 ч. 1 ст. 1, п. 8 ч. 2 ст. 9, ч. 1 ст. 25, ч. 5 ст. 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»), та виконавець (подає акт за п. 8 розділу X Порядку реалізації арештованого майна) у ході правозастосування по-різному підходять до ідентифікації документа, який подається, і правильного визначення суб'єкта подання.

Набувач частки має право звернутися до суду, який в своєму рішенні зобов'яже реєстратора провести необхідну реєстраційну дію .

Узгодити між собою взаємо суперечливі положення різних нормативно-правових актів можливо лише шляхом внесення змін до них .

Проблеми реалізації у виконавчому провадженні частки боржника у складеному капіталі фермерського господарства піднято Н. Г. Покиньючередою у Моніторинговому звіті Директорату правосуддя та кримінальної юстиції Міністерства юстиції України за 2021 р. [111, 112, 118, 127, 128].

Із прикладу з власної практики примусового виконання виконавчого листа Дніпровського районного суду м. Києва від 21.09.2016 р. про стягнення з боржниці на користь банку заборгованості за кредитним договором від 29.11.2007 р. у розмірі 25 200 доларів США 71 цент, що за курсом НБУ становить 539 199 грн 44 коп, суму пені у розмірі 1 624 550 грн 36 коп та судовий збір у розмірі 3 654 грн, а всього 2 167 403 грн 80 коп. зазначимо, що при здійсненні виконавчого провадження та зверненні стягнення на корпоративні права боржниці, з огляду на наведені у статті наявні прогалини у вітчизняному правовому регулюванні, власне цей захід примусового виконання рішень (звернення стягнення на корпоративні права) виявився недієвим.

Погоджуємося з А. М. Авторовим, що існуючі механізми звернення стягнення на частку боржника в статутному (складеному) капіталі господарської організації не є в повній мірі ефективними.

Отже, для того, аби механізм звернення стягнення на корпоративні права боржника був дієвим на практиці, слід внести зміни до законодавства щодо уніфікації нормативних визначень понять, доступу виконавця до повної інформації про майно товариства для визначення вартості частки, встановлення у податковому законодавстві обов'язку для юридичних осіб щодо подання інформації податковим органам та санкцій за його невиконання, унеможливлення боржникові та товариству відчуження, зменшення вартості і зміни частки у статутному капіталі від відкриття виконавчого провадження до моменту реалізації частки в статутному капіталі товариства на електронних торгах.

Висновки до Розділу 2

1. Питання правової природи правочину з реалізації майна боржника є складним. Сама купівля-продаж майна, на яке звернено стягнення, є частиною тривалої процедури реалізації майна боржника. Немає підстав стверджувати, що правовідносини з реалізації майна у виконавчому провадженні є цивільно-правовими через приватно-правовий інститут договору купівлі-продажу. До правочину з реалізації майна, а яке звернено стягнення, неможливо застосовувати таку загальну засаду цивільного законодавства як свобода договору (ст. 627 ЦК України). Виходячи з того, що серед їх суб'єктів є виконавець – державний чи приватний, який здійснює примусове виконання рішення юрисдикційного органу щодо боржника – власника майна, яке підлягає реалізації. Правочин з реалізації майна, на яке звернено стягнення, є юридичним складом з комбінованою правовою природою. В цьому випадку переважають публічні начала та імперативний метод правового регулювання. Укладення правочину з реалізації

майна, на яке звернено стягнення, є елементом юридичної процедури застосування державного примусу до боржника з метою виконання рішення суду чи іншого юрисдикційного органу. Такий правочин за результатами перемоги в електронному аукціоні має службовий характер, вчиняється у публічних інтересах і є засобом досягнення мети виконавчого провадження як завершальної стадії юридичного процесу з поновлення права особи.

2. аби механізм звернення стягнення на корпоративні права боржника був дієвим на практиці, слід внести зміни до законодавства щодо уніфікації нормативних визначень понять, доступу виконавця до повної інформації про майно товариства для визначення вартості частки, встановлення у податковому законодавстві обов'язку для юридичних осіб щодо подання інформації податковим органам та санкцій за його невиконання, унеможливлення боржникові та товариству відчуження, зменшення вартості і зміни частки у статутному капіталі від відкриття виконавчого провадження до моменту реалізації частки в статутному капіталі товариства на електронних торгах.

РОЗДІЛ 3. ПРАВОЧИНИ, СПРЯМОВАНІ НА ПРИМИРЕННЯ СТОРІН У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

3.1. Мирова угода в процесі виконання

Враховуючи зміст чинної редакції ст. 434 ЦПК України [138], варто зазначити, що ця норма становить інституційно оформлений юридичний механізм завершення виконавчого провадження шляхом укладення мирової угоди або відмови стягувача від подальшого примусового виконання. Її доктринальна значущість полягає у тому, що вона виводить мирне врегулювання спору за межі судового розгляду по суті, поширюючи диспозитивність сторін, договірні приватно-правові начала [28, 32, 35] на постсудову (виконавчу) стадію [55, 56, 134]. Процесуальна конструкція, закріплена у ст. 434 ЦПК України, відображає принцип правової автономії сторін у сфері виконавчого провадження, передбачаючи, що навіть після набрання рішенням законної сили та початку його виконання, сторони не втрачають здатності визначати правову долю спору. Механізм реалізації такої диспозитивності є чітко врегульованим: мирова угода подається виконавцеві, який діє не як процесуальний суб'єкт, що затверджує домовленість, а як процесуальний трансмітер, зобов'язаний передати документи до компетентного суду. Таким чином, функція суду, який видав виконавчий документ, полягає у здійсненні контролю за допустимістю правових наслідків волевиявлення сторін на стадії виконання. Це проявляється у встановленому 10-денному строку для розгляду поданої мирової угоди або заяви про відмову від примусового виконання, що має бути завершено постановленням ухвали. Особливої уваги потребує положення ч. 3 ст. 434 ЦПК України, яке встановлює виняткові підстави для судової відмови у затвердженні мирової угоди або відмови від виконання – за критеріями, передбаченими ст.ст. 207 і 206 ЦПК відповідно. Йдеться, зокрема, про ситуації, коли угода суперечить закону чи порушує права, свободи чи інтереси інших осіб. Це підкреслює дуальну природу диспозитивності

у виконавчому провадженні: вона, з одного боку, визнається вільним волевиявленням сторін, а з іншого – підлягає судовому контролю в аспекті відповідності публічному порядку.

Мирова угода, укладена на стадії примусового виконання судового рішення, як пишуть науковці [57], становить один із найефективніших способів альтернативного врегулювання спорів у межах виконавчого провадження. Згідно з чинною процесуальною доктриною, мирова угода у виконавчому провадженні є письмовою домовленістю між стягувачем і боржником, спрямованою на припинення виконавчого процесу шляхом взаємних поступок. Укладення такої угоди можливе лише за наявності відкритого виконавчого провадження після набрання законної сили рішенням суду, що виключає її ідентифікацію з мировою угодою в межах розгляду справи по суті. У цьому контексті варто підтримати позицію О. Б. Верби [12, 14, 15 16, 18], яка вважає доцільним відмовитися від вимоги щодо обов’язкового звернення до суду виключно через виконавця.

У вітчизняному ЦК України [135] дефініція мирової угоди відсутня, що ускладнює системне тлумачення цього правового явища. Тим не менш, з урахуванням положень ст.ст. 207, 208, 434 ЦПК України та ст. 19, 39 Закону «Про виконавче провадження», мирова угода може бути визначена як постсудовий правочин, спрямований на врегулювання конфлікту між сторонами у виконавчому провадженні.

Наведемо приклад зі судової практики. Як ми зазначали [124], у постанові Верховного Суду від 30.09.2020 р. у справі № 753/16296/14-ц (провадження № 61-8665св20) [76] було детально досліджено питання процесуального статусу та правомірності затвердження мирової угоди на стадії виконавчого провадження, що безпосередньо стосується застосування ст. 434 ЦПК України. ОСОБА_1 (новий стягувач у виконавчому провадженні, замінений на підставі правонаступництва) та ОСОБА_2 (боржник) звернулися до суду з клопотанням про затвердження мирової угоди. Ухвалою суду першої інстанції, залишеною без змін апеляційною інстанцією, зазначене клопотання було повернуто з підстав порушення вимог ст.

434 ЦПК України щодо належного суб'єкта подання. Зокрема, сторони напряду подали мирову угоду до суду, оминувши належну процесуальну процедуру, що передбачає попереднє подання такої угоди виконавцеві (державному або приватному), який, у свою чергу, подає її до суду для затвердження. Правова позиція Верховного Суду зводиться до кількох ключових положень. Системний аналіз ст. 434 ЦПК України свідчить про те, що мирова угода після ухвалення судового рішення (тобто на стадії виконавчого провадження) може бути подана до суду лише через виконавця, який здійснює відповідне провадження. Такий процесуальний порядок є імперативним і не підлягає розширеному тлумаченню. Статус суб'єкта подання мирової угоди у виконавчому провадженні має виключне значення. Якщо угоду подають сторони без участі виконавця – як це і мало місце у цій справі – суд зобов'язаний відмовити у її розгляді. Верховний Суд підтвердив, що за відсутності відкритого виконавчого провадження немає правового підґрунтя для застосування ст. 207 ЦПК України (що регламентує мирову угоду на стадії судового розгляду). Суд підкреслив, що укладення мирової угоди у межах судового процесу й у межах виконавчого провадження – це юридично різні процедури, які мають власне нормативне регулювання. Після завершення судового процесу (тобто після ухвалення рішення) сторони не можуть знову повернутися до правовідносин у межах ст. 207 ЦПК України. Їхні подальші взаємини регулюються нормами Закону України «Про виконавче провадження» і ст. 434 ЦПК України. Касаційна інстанція погодилася з нижчими судами, які визнали, що заяву подано неналежним суб'єктом, а отже, правомірно повернули її. Верховний Суд звернув увагу, що повторне пред'явлення виконавчого документа не заборонене, і сторонам надано право знову звернутися з мировою угодою через виконавця.

На відміну від редакції ч. 1 ст. 372 ЦПК України (у редакції 2004 р.), яка дозволяла укладання мирової угоди як до, так і після відкриття виконавчого провадження, чинна редакція ч. 1 ст. 434 ЦПК України передбачає обмеження

реалізації такого права лише в межах уже відкритого виконавчого провадження, тобто під час здійснення примусового виконання.

У Постанові об'єднаної палати Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 01.11.2021 р. у справі № 2-41/2006 (провадження № 61-12703сво21) [77] сформульовано позицію про те, що відмова суду в затвердженні мирової угоди на стадії її виконання може бути оскаржена в апеляційному порядку. Це обґрунтовується тим, що на цьому етапі сторони не мають іншого механізму поновлення своїх прав, окрім апеляційного оскарження. Так, у 2006 р. Личаківський районний суд м. Львова задовольнив позов ОСОБА_1 щодо визнання будівництва самочинним, знесення незаконної забудови, усунення перешкод у користуванні нерухомістю, визнання недійсності низки правочинів та зобов'язання відповідачів звільнити приміщення. На стадії примусового виконання рішення сторони виконавчого провадження (ОСОБА_1 як стягувач, ОСОБА_2, ОСОБА_3 та ТОВ «Корект» як боржники) уклали мирову угоду, згідно з якою сторони домовилися про визнання взаємних прав на спірну нерухомість, припинення претензій, а також закінчення виконавчого провадження. Ухвалою від 15.02.2019 р. суд першої інстанції затвердив вказану мирову угоду. Проте Львівський апеляційний суд скасував це рішення, повернувши справу на новий розгляд, посилаючись на те, що вказана угода зачіпає права третьої особи – ОСОБА_4, яка є співвласником відповідного будинковолодіння. Суд першої інстанції у повторному розгляді (ухвала від 02.06.2021 р.) відмовив у затвердженні мирової угоди, обґрунтовуючи тим, що вона суперечить судовому рішенню, яке підлягає виконанню, а також спрямована на легалізацію самочинного будівництва, визнаного таким на підставі рішення від 14.09.2006 р. Однак апеляційна скарга ОСОБА_1 та ОСОБА_2 на цю ухвалу була повернута судом апеляційної інстанції, оскільки ухвала про відмову у затвердженні мирової угоди не передбачена переліком ухвал, що можуть бути оскаржені окремо від рішення суду (ч. 1 ст. 353 ЦПК України). Об'єднана палата Касаційного цивільного суду здійснила всебічний аналіз чинного процесуального законодавства, та практики ЄСПЛ. Було

визнано, що існуюча практика тлумачення ст. 353 ЦПК України потребує уточнення, з огляду на особливості мирової угоди, укладеної на стадії виконавчого провадження, яка є завершальним етапом судового захисту. Суд наголосив, що, незважаючи на те, що формально ст. 353 ЦПК України не містить прямої вказівки на можливість оскарження ухвали про відмову у затвердженні мирової угоди на стадії виконання, така відмова має наслідком фактичне припинення можливості реалізувати право сторін на врегулювання спору шляхом примирення, і, відповідно, порушує принцип доступу до правосуддя, гарантований як Конституцією України, так і ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Об'єднана палата зазначила, що у разі якщо сторони виконавчого провадження не можуть в інший спосіб поновити порушене право, крім як шляхом оскарження ухвали суду першої інстанції про відмову у затвердженні мирової угоди, така ухвала має бути предметом апеляційного перегляду. У цьому контексті було здійснено відступ від раніше висловленого правового висновку у справі № 460/3535/16-ц. Важливим правовим акцентом постанови є диференціація між ситуаціями: коли мирова угода укладається у судовому процесі і відмова у її затвердженні не позбавляє сторони права звернутися з новим позовом або мировою угодою; та коли така угода укладається на стадії виконання, і її незатвердження унеможливорює закінчення виконавчого провадження у погоджений сторонами спосіб. Отже, Об'єднана палата дійшла висновку, що ухвала про відмову у затвердженні мирової угоди, укладеної на стадії виконання судового рішення, може бути предметом апеляційного оскарження, оскільки іншого ефективного засобу судового захисту сторони не мають. Ухвала про відмову у затвердженні мирової угоди, яка укладена на стадії виконання судового рішення, підлягає апеляційному оскарженню, оскільки особа, яка подає апеляційну скаргу, не може поновити свої права в інший спосіб, ніж шляхом перегляду цієї ухвали в апеляційному порядку. Таке тлумачення є необхідним для дотримання принципу ефективності правосуддя та права на справедливий суд.

У ст. 39 Закону України «Про виконавче провадження» міститься імперативна норма, яка передбачає підставу для завершення виконавчого провадження у разі затвердження мирової угоди судом (п. 2 ч. 1). У день, коли настануть відповідні обставини, або коли виконавець дізнається про них, виноситься постанова про завершення провадження (ч. 2), яка разом із виконавчим документом надсилається до суду, що його видав (ч. 3).

Отже, однією з форм реалізації диспозитивного начала сторони у цивільному процесі, зокрема на стадії виконання судового рішення, є укладення мирової угоди як правочину, який, будучи виразом волі сторін на примирення, трансформує механізм реалізації права на судовий захист у форму самостійного врегулювання спору. Мирова угода на стадії примусового виконання є передбаченим законом інструментом, який дозволяє сторонам за взаємної згоди відмовитися від подальшого здійснення виконавчих дій, трансформуючи форму реалізації судового рішення із примусового механізму у консенсуальне врегулювання. Її характерною ознакою є відсутність активного конфлікту на момент її укладення, оскільки первинний спір уже отримав судове вирішення. Цей інститут має виразний позитивний ефект для обох сторін правовідносин. На відміну від жорстко фіксованого судового рішення, яке не завжди влаштовує обидві сторони, мирова угода сприяє збереженню партнерських зв'язків, мінімізації витрат часу та ресурсів, а також дає стягувачу реалістичнішу перспективу часткового або повного задоволення свого інтересу без ускладнень, характерних для примусового виконання.

З історико-правової перспективи простежується еволюція інституту мирової угоди – від виключно досудового врегулювання конфліктів до визнаного процесуального механізму на будь-якій стадії розгляду справи, включаючи стадію виконання рішення. Так, ще у римському праві застосовувалося поняття «*transactio*» – домовленості про відмову від частини вимог задля досягнення компромісу та припинення спору. Початково роль суду зводилася до підтвердження добровільності укладення такої угоди, а з часом – розширилася до

повноцінної перевірки її законності, відповідності публічному порядку та охоронюваним інтересам інших осіб.

Правнича доктрина сформулювала декілька концептуальних підходів до тлумачення сутності мирової угоди. Перша група науковців розглядає її винятково як інститут матеріального права, зокрема як цивільно-правовий договір. Інша – зосереджується на її процесуальному аспекті, трактуючи мирову угоду як процесуальну дію або форму диспозитивного розпорядження процесуальними правами. Найбільш виправданим видається третій, інтегративний підхід, згідно з яким мирова угода є комплексним правовим явищем із подвійною (матеріально-процесуальною) природою, що поєднує диспозитивність сторін з імперативним контролем з боку суду [17, с. 94].

Справедливим буде твердження, що мирова угода не є суто процесуальною конструкцією. Вона має безпосередній вплив на матеріально-правові відносини між сторонами, оскільки слугує способом їх врегулювання на основі взаємних поступок, припиняючи правовий конфлікт і змінюючи або трансформуючи первинні зобов'язання. Саме ця її властивість визначає місце мирової угоди серед правочинів у виконавчому провадженні.

На відміну від законодавства держав романо-германської правової традиції (наприклад, Польщі, Франції, Німеччини, Італії), де мирова угода має доктринально усталене поняття та чітке закріплення в цивільних кодексах, українське законодавство не містить загального нормативного визначення цього правового явища. Натомість чинне законодавство України передбачає можливість укладення мирової угоди під час виконавчого провадження, зокрема ч. 2 ст. 19 Закону України «Про виконавче провадження» та ст. 434 ЦПК України. Водночас формальні процесуальні приписи, що регулюють порядок визнання мирової угоди судом, залишаються фрагментарними і не забезпечують вичерпного алгоритму її правової дії та виконання.

Правова конструкція мирової угоди у ЦПК України вимагає поглибленої систематизації. Особливо це стосується розмежування двох процесуальних

ситуацій: а) укладення мирової угоди під час розгляду справи (ст. 207 ЦПК України), та б) її укладення на стадії виконання судового рішення (ст. 434 ЦПК України). У першому випадку контроль суду спрямований на відповідність мирової угоди критеріям законності та недопущення порушення прав третіх осіб. У другому – її правове значення прямо пов'язане з наслідком припинення виконавчого провадження, що має вирішальне практичне значення.

Слід також розрізняти судову і позасудову природи мирової угоди. Судова мирова угода – це процесуальний акт, зміст якого перевіряється судом і, у разі затвердження, має статус виконавчого документа. Позасудова ж угода має лише договірну силу і потребує подальшої легалізації шляхом судового затвердження, інакше вона не матиме юридичної сили в системі примусового виконання [17, с. 97].

Отже, відмова сторін від подання укладеної мирової угоди на стадії виконавчого провадження до суду для її визнання створює ризик втрати ефективного захисту у разі невиконання домовленості однією зі сторін. Лише судове затвердження здатне надати такій угоді властивості юридичної визначеності, виконавчого характеру та забезпечити можливість її реалізації в межах механізму державного примусу.

У правозастосовній площині укладення мирової угоди на стадії виконання судового рішення традиційно супроводжується низкою правових труднощів, які впливають із недосконалості законодавчого регулювання цього інституту, а також із глибших суперечностей між правовою природою виконавчого провадження і диспозитивними засадами процесуального права. На нашу думку, чинне законодавство не повною мірою враховує юридичну специфіку мирової угоди саме на завершальних стадіях судочинства, що, своєю чергою, зумовлює непоодинокі колізії при її укладенні, судовому затвердженні та виконанні. Додатковим чинником правової плутанини виступає ототожнення мирової угоди із суміжними інститутами, такими як добровільне виконання рішення чи відмова

стягувача від примусового стягнення, попри істотну відмінність між їхньою юридичною природою, функціональним призначенням та наслідками.

Сутність проблеми полягає в тому, що на момент ініціювання мирової угоди на стадії виконавчого провадження правовий спір між сторонами вже остаточно вирішено судом і зафіксовано в обов'язковому до виконання акті правосуддя – рішенні суду, яке набрало законної сили. Тому, з формально-догматичного огляду, подальше врегулювання спору сторонами на альтернативних умовах може виглядати як ревізія чи навіть заперечення державного примусу, що уособлений судовим рішенням. Втім, такий підхід суперечить глибинній ідеї юридичного процесу, яка полягає не лише у поновленні порушеного суб'єктивного права, а й у забезпеченні сторонам можливості розпоряджатися цим правом вільно, у межах, визначених законом.

Мирова угода, укладена після набрання рішенням законної сили, не скасовує останнього, а трансформує засоби його реалізації – від державного примусу до взаємно узгодженого виконання. Таким чином, вона не порушує принцип загальнообов'язковості судового акта [55], а навпаки, свідчить про завершення конфлікту і досягнення правового балансу. Саме тому в доктрині процесуального права обґрунтовано вважається, що укладення мирової угоди на стадії виконання є проявом диспозитивності, тобто права сторін самостійно визначати способи реалізації належних їм прав та інтересів, підтверджених судом. У межах цієї логіки правомірно трактувати мирову угоду як форму реалізації права на розпорядження матеріальними правами, підтвердженими рішенням суду. Мирова угода є не чим іншим, як способом завершення виконавчої стадії процесу шляхом добровільної відмови від подальшого примусового впливу з боку держави. Безспірні суб'єктивні права, зафіксовані судовим актом, є формою майна, яким володіючі особи можуть вільно розпоряджатися, у тому числі шляхом укладення цивільно-правових правочинів.

Важливо також враховувати, що чинність мирової угоди на стадії виконавчого провадження настає лише після її затвердження судом, тобто саме

суд, що ухвалив рішення, здійснює контроль за відповідністю угоди вимогам законодавства і забезпечує реалізацію принципів правовладдя та правової визначеності. Це виключає ризик свавільного «переписування» судового рішення сторонами і забезпечує дотримання конституційного балансу між диспозитивністю та імперативністю.

Окремого розгляду потребує ситуація, коли сторони прагнуть укласти мирову угоду у період між винесенням рішення та набранням ним законної сили або ж після його набрання чинності, але до відкриття виконавчого провадження. У таких випадках постає питання про існування правового «інтервалу» між стадіями процесу. Вважаємо, що сама постановка питання про існування таких проміжків є хибною, оскільки стадії цивільного процесу мають послідовний і безперервний характер. Змістовно ж поняття «стадія» означає якісно визначений етап, а «процес» – цілісний динамічний механізм. Тому будь-які дії, пов'язані з мировою угодою, повинні співвідноситися з чітко визначеними процесуальними межами. Укладення мирової угоди на стадії виконання судового рішення має розглядатися як правомірний інструмент реалізації диспозитивних прав сторін, що не суперечить засадничим конституційним принципам і не заперечує судову функцію, а навпаки – слугує її продовженням у площині добровільного виконання судового рішення.

У межах дослідження інституту мирової угоди як правочину, що укладається на стадії виконавчого провадження, доцільно звернутися до аналізу процедурних та змістовних вимог, які висуваються до її визнання судом, а також до актуалізації необхідності гармонізації українського процесуального регулювання з кращими європейськими практиками. Особливу увагу варто приділити саме процесу затвердження мирової угоди, укладеної в межах стадії виконання судового рішення, що фактично становить контрольну функцію суду за дотриманням правової визначеності, публічних інтересів і процесуальної справедливості.

Процедура розгляду судом питання про визнання мирової угоди, укладеної на стадії виконавчого провадження, у чинному процесуальному законодавстві України позбавлена чіткої деталізації, що дає підстави застосовувати до неї загальні приписи щодо судового розгляду. Водночас, ключове завдання суду полягає у верифікації змісту правочину, поданого для затвердження, на предмет відповідності його умов імперативним нормам, забезпечення процесуальної форми та недопущення порушення прав третіх осіб. Суд повинен перевірити дотримання сторін формальних процедур звернення до виконавця, справжність вольового акту, ясність, визначеність і правову здійсненність умов мирової угоди, а також допустимість її укладення в конкретному випадку.

На цьому етапі особливої уваги заслуговує розмежування тих видів судових рішень, які підлягають примусовому виконанню, і тих, для яких стадія виконання є логічно або юридично неможливою. Так, у випадках правоперетворювальних чи конститутивних позовів, справ окремого провадження.

Судова практика підтверджує, що суд має комплексно оцінити зміст мирової угоди, зокрема: чи не містить вона умов, що передбачають зміну імперативних положень закону, чи не покладає обов'язки на осіб, які не є її сторонами, чи не викликає необхідності додаткової оцінки нових доказів або встановлення фактів, що не були предметом судового розгляду. Мирова угода у юридичному процесі, як частина юрисдикційної функції суду, не може бути умовною, оскільки судова ухвала як форма реалізації владного повноваження не допускає умовного характеру.

Порівняльно-правовий аналіз свідчить, що аналогічні підходи застосовуються у процесуальних системах країн романо-германської правової сім'ї. Так, згідно з положеннями Цивільного процесуального кодексу Республіки Польща [154], суд перевіряє, чи предмет мирової угоди належить до кола приватноправових спорів, які можуть бути предметом розгляду в суді, а також чи допускає характер спірного правовідношення примирення сторін. При цьому зміст мирової угоди повинен бути викладений зрозуміло, чітко, без двозначностей, що

дозволяє її примусове виконання у межах виконавчого провадження. У випадку процесуальної співучасті згода на укладення мирової угоди повинна бути надана усіма співучасниками.

Окремої уваги заслуговують норми ЦПК РП, які встановлюють винятки з принципу диспозитивності у разі, якщо умови мирової угоди суперечать публічному порядку або спрямовані на обходження закону (ст. 223 § 2 у зв'язку зі ст. 203 § 4 ЦПК РП). Зокрема, у справах захисту прав споживачів, соціального забезпечення, трудових прав тощо, суд має право відмовити у визнанні мирової угоди [154].

Примітно, що польське законодавство допускає укладення мирової угоди щодо лише частини позовних вимог, у такому разі суд припиняє провадження у відповідній частині, продовжуючи розгляд справи за рештою вимог. У зв'язку з цим видається доцільним імплементація аналогічної норми до ЦПК України, що дозволило б сторонам гнучко врегульовувати спір частково, без втрати вже ініційованого виконавчого провадження в іншій частині. Запропонована редакція могла б передбачати, що сторони в межах виконавчого провадження мають право укласти мирову угоду щодо частини предмета стягнення з відповідним припиненням виконавчого провадження в цій частині.

Також варто звернути увагу на форму фіксації умов мирової угоди. Відповідно до § 3 ст. 185 та § 1 ст. 223 ЦПК РП [154], істотні умови угоди заносяться до протоколу судового засідання і скріплюються підписами сторін. Українське процесуальне право не містить аналогічного положення.

Окреме зауваження слід висловити з приводу процедури подання заяви. Вимога ЦПК щодо необхідності подання мирової угоди до суду через виконавця видається зайвою. Ураховуючи те, що суд є суб'єктом виконавчих процесуальних правовідносин, сторони повинні мати можливість звертатися безпосередньо, як це передбачено на інших стадіях цивільного процесу. Такий підхід забезпечить оперативність та спрощення процедур без шкоди для гарантій законності.

Незважаючи на відсутність надто детальної регламентації процедури судового розгляду заяви про визнання мирової угоди, на стадії виконавчого провадження діють загальні положення судового процесу з урахуванням предметної та суб'єктної специфіки. Суд, виконуючи функцію процесуального контролю, повинен забезпечити дотримання балансу між диспозитивністю сторін та публічними інтересами, надаючи юридичну силу мировій угоді лише у випадку її відповідності критеріям законності, виконуваності, добровільності та правової визначеності.

Уважаємо, що системним недоліком чинного регулювання є відсутність конкретизованих вимог до змісту ухвали про визнання мирової угоди. Суд постановляє ухвалу відповідно до загальних вимог ЦПК, однак не конкретизується структура її частин і зміст правових висновків. На практиці це створює ситуації, в яких виконавчий документ не містить належного викладення умов мирової угоди, а отже, не може бути реалізований у порядку примусового виконання. З огляду на це, пропонується внести зміни до процесуального закону і закріпити норму, відповідно до якої ухвала суду повинна містити в описовій частині – повний виклад умов мирової угоди; в мотивувальній – правову оцінку відповідності цих умов вимогам законодавства; а в резолютивній – чітке формулювання затверджених умов, які підлягатимуть виконанню.

Судова відмова у визнанні мирової угоди, на нашу думку, має бути мотивованою і містити детальне обґрунтування, які саме порушення допущені сторонами, які норми закону порушено та які положення угоди є юридично неприйнятними. Такий підхід забезпечує реалізацію принципу обґрунтованості судового рішення і відповідає стандартам процесуальної справедливості.

Показовим з огляду на порівняльний аналіз є інститут «Tomlin Order» у праві Великої Британії, в межах якого сторони самостійно врегульовують спір шляхом укладення мирової угоди, що фіксується у формі окремого договору, який додається до ухвали про припинення судового провадження. Особливістю цього підходу є відсутність потреби в судовому аналізі змісту угоди: суд лише перевіряє

добровільність та ідентичність сторін. При цьому така угода є конфіденційною, може виходити за межі позовних вимог, а в разі порушення її умов застосовується судовий примус без повторного позову.

У національному ж контексті визнання мирової угоди на стадії виконання слугує підставою для закінчення виконавчого провадження, що оформлюється постановою державного виконавця. Проте, як справедливо зазначається в науковій літературі, з огляду на те, що визнання мирової угоди здійснює суд, який наділений владними повноваженнями у виконавчому провадженні, постанова виконавця фактично дублює ухвалу суду. Це, своєю чергою, породжує формалізм і не несе правового смислового навантаження.

Водночас у разі порушення контрагентом умов мирової угоди постає питання про допустимість її примусового виконання. Як свідчить аналіз доктринальних позицій, існують два альтернативні підходи: перший – вимагає звернення до суду з новим позовом, на підставі якого видається виконавчий документ; другий – визнає можливість отримання виконавчого листа без додаткового позову, виключно на підставі ухвали суду про визнання мирової угоди. На наш погляд, пріоритет має другий підхід, оскільки ухвала суду, що фіксує досягнення згоди сторін і її правову оцінку.

Проблема відсутності вичерпного механізму реалізації умов мирової угоди, визнаної судом, проявляється також у тому, що чинне законодавство не надає мировій угоді статусу самостійного виконавчого документа. Слід ініціювати повернення мирової угоди – як результату диспозитивної ініціативи сторін – до переліку виконавчих документів.

Переваги укладення мирової угоди для боржника є очевидними: мінімізація судових витрат, уникнення арешту майна, чітке погодження строків і порядку повернення заборгованості, збереження ділової репутації. Проте такі домовленості можуть бути використані недобросовісно – для штучного затягування строків виконання або уникнення боргу. Для стягувача укладення мирової угоди може означати скорочення термінів виконання, зниження витрат та

отримання фактичної вигоди, однак водночас – втрату частини фінансових вимог та ризик невиконання угоди. Сторони, на відміну від укладення угоди за результатами медіації, ідуть на поступки і досягають компромісу, а не консенсусу. Тобто, інститут мирової угоди на стадії виконавчого провадження постає як ефективний інструмент правової компромісності, що поєднує диспозитивність волевиявлення сторін і гарантії судового контролю.

У сучасних умовах реформування цивільного процесуального законодавства України особливого значення набуває проблема примусового виконання мирових угод, укладених на стадії виконавчого провадження.

Із метою вдосконалення національного правового регулювання вартим є звернення до досвіду зарубіжних країн, зокрема Польщі, де механізм примусового виконання судових мирових угод структурований і нормативно забезпечений. Відповідно до ст. 335 ЦПК РП, укладення судової мирової угоди тягне за собою припинення провадження у справі без ухвалення рішення по суті. Проте сторони можуть відкликати свою згоду до моменту набрання законної сили відповідною постановою. Судова мирова угода набуває статусу виконавчого документа після надання їй судом «забезпечення виконуваності» відповідно до § 1 ст. 777 ЦПК РП [154]. Важливо зазначити, що суд не надає такої «клаузули», якщо умови угоди сформульовані таким чином, що вони є невиконуваними в порядку виконавчого провадження. Це забезпечує ефективність процедури та запобігає зловживанням. Судова мирова угода, відповідно до польської правової доктрини, не має преюдиційного значення, адже вона не є результатом судового розгляду справи по суті. Це означає, що така угода не перешкоджає поданню тотожного позову, проте інша сторона може заперечити, посилаючись на наявність уже врегульованого спору, що розцінюється як заперечення по суті (*zarzut merytoryczny*) і є підставою для відмови у відкритті нового провадження.

У контексті вітчизняного цивільного судочинства доцільно чітко розмежовувати два самостійні юридичні феномени: саму мирову угоду як правочин (угоду сторін) та ухвалу суду про її визнання, що надає такому

правочину ознак виконуваності. Тільки сукупність цих елементів утворює повноцінну підставу для ініціювання примусового виконання у порядку, передбаченому Законом України «Про виконавче провадження».

Слід також звернути увагу на актуальну наукову дискусію щодо того, що саме підлягає примусовому виконанню – сама мирова угода чи ухвала суду про її затвердження. У вітчизняній правовій науці Я. П. Зейкан [37, с. 248–249] вважає, що виконавчою силою наділена саме ухвала суду, але лише за умови, що її резолютивна частина містить всі істотні умови мирової угоди. Це положення фактично відтворює практику господарського судочинства, однак не має нормативного закріплення в ЦПК України.

Нерідко після 2005 року органи ДВС відмовляли у відкритті виконавчого провадження за ухвалою суду про затвердження мирової угоди з огляду на відсутність прямої вказівки в законі щодо її статусу як виконавчого документа. Така позиція базувалася на вузькому тлумаченні положень п. 2 ч. 2 ст. 17 Закону України «Про виконавче провадження» і вимагала чіткого нормативного закріплення процедурної можливості виконання ухвал про визнання мирових угод.

Варто розрізняти «підставу виконання» та «виконавчий документ». Підставою виконання є судові рішення чи акт іншого юрисдикційного органу, що підлягає виконанню в межах виконавчого провадження. Натомість виконавчий документ – це спеціально оформлений акт, виданий компетентним органом, на підставі якого безпосередньо здійснюється примусове виконання. У цьому сенсі, ухвала суду, яка фіксує домовленість сторін про мирне врегулювання спору, є лише підтвердженням волевиявлення сторін і не містить безпосередньої імперативної вказівки суду щодо виконання певних дій, що є характерним для виконавчих документів.

Правова природа ухвали про визнання мирової угоди не передбачає її прирівнювання до рішень про присудження, які покладають на боржника зобов'язання здійснити певні дії чи утриматися від них. Суд в межах затвердження

мирової угоди виступає не в ролі суб'єкта, який формує зобов'язання, а радше верифікує їх відповідність закону та принципам правопорядку. Тобто ухвала про визнання мирової угоди не є актом юрисдикційного присудження.

У Польщі надання мировій угоді «виконавчої сили» залежить від її змісту, а саме – можливості примусового виконання кожного з її положень. При цьому судова мирова угода не ототожнюється із судовим рішенням, оскільки вона не містить преюдиційних висновків щодо суті спору. Проте після набрання законної сили ухвалою суду про припинення провадження у зв'язку з укладенням мирової угоди, вона визнається «виконавчим титулом» і може бути забезпечена так званою «клаузулою виконуваності».

У межах інституту мирової угоди на стадії виконавчого провадження особливого значення набуває питання моменту, з якого така угода може бути примусово виконаною, у разі невиконання її умов боржником. Зазначене питання потребує з'ясування у контексті як загальних положень процесуального законодавства, так і з огляду на принцип диспозитивності, що є домінантним у приватноправових процедурах.

Правова сутність мирової угоди, укладеної у процесі виконання судового рішення, виявляє складну дихотомію, що полягає в її процесуально-правовій і матеріально-правовій природі. Таке поєднання зумовлює неможливість відокремлення цих складових одна від одної, оскільки юридичний ефект мирової угоди зумовлений не лише процесуальним механізмом її визнання, а й тим змістом матеріальних правовідносин, на який вона спрямована.

У правовій дійсності юридичний склад мирової угоди є багатofакторним утворенням, що залежить від правової природи врегульованого конфлікту. Усі мирові угоди, незалежно від предмета спору, передбачають обов'язкову наявність судового акта – ухвали про її визнання.

Разом із тим помилковим видається трактування визнання мирової угоди виключно як процесуального юридичного факту. Така позиція нехтує тією обставиною, що визнання судом мирової угоди трансформує її матеріальний зміст

у юридично обов'язковий. Можна образно уявити ситуацію, в якій волевиявлення сторін щодо врегулювання спору «вкладається» у процесуальну форму, що надає цьому волевиявленню силу акта, захищеного державою. Процесуальна «оболонка», яка охоплює матеріально-правовий зміст угоди, має публічно-правову природу, що дозволяє її адресантам – сторонам мирової угоди – скористатися механізмами примусового виконання.

Цей процесуальний ефект істотно впливає на матеріально-правову площину. З моменту визнання мирової угоди судом держава, з одного боку, засвідчує її правомірність і відповідність закону, а з іншого – відкриває можливість застосування засобів примусового виконання у разі порушення домовленості. Таким чином, процесуальний чинник не є автономним, а функціонує як інструмент легалізації і захисту матеріальних змін, досягнутих сторонами.

Матеріально-правова складова мирової угоди, у свою чергу, полягає у врегулюванні (створенні, зміні або припиненні) суб'єктивних прав і обов'язків сторін. Це може бути як підтвердження існуючих до спору правовідносин, так і їх зміна або трансформація. Наявність спору передбачає наявність порушених або оспорюваних зобов'язань, і тому мирова угода, навіть якщо вона лише підтверджує попередні домовленості, обов'язково впливає на обсяг чи характер прав та обов'язків сторін. У цьому аспекті вона виконує функцію конкретизації правового становища учасників конфлікту, усуваючи невизначеність правового зв'язку.

У теоретичній площині висловлюється думка, що мирові угоди можна поділити на прямі і трансформаційні: перші підтверджують існуючі правовідносини, другі – змінюють або припиняють їх. Однак така класифікація є відносною, оскільки будь-яка мирова угода в тій чи іншій формі впливає на зміст правовідносин, вносячи в них визначеність, що само по собі є зміною. Саме через надання сторонам права користуватися і розпоряджатися правом, наданим мировою угодою, така трансформація набуває юридичного значення.

Основна цінність мирової угоди полягає в її матеріально-правовому ефекті: саме через нього вона набуває значення як механізм остаточного врегулювання спору. Якщо вважати мирову угоду суто процесуальним інститутом, то зникає сенс її існування: спір має вирішуватися у площині матеріального права, а не залишатися суто формальною домовленістю. Відтак правова природа мирової угоди є дуалістичною: з боку процесуального права – це юридичний факт, який припиняє спір і провадження у справі, процес, а з боку матеріального – акт, що породжує або змінює правові наслідки в цивільному обороті.

Правозастосовна практика також підтверджує домінування матеріально-правового начала у структурі мирової угоди. Найбільше поширення мають ті угоди, в яких сторони досягають балансу інтересів шляхом врегулювання своїх зобов'язань і вимог. Це свідчить про потребу в матеріальній дійсності мирової угоди, яка лише завдяки процесуальній формі отримує обов'язковий статус.

У зв'язку з цим питання про оскарження мирової угоди потребує комплексного підходу: об'єктом судового перегляду може бути як її матеріальний зміст, так і процесуальний аспект, пов'язаний із процедурою її укладення та визнання. Тільки їх взаємна присутність формує повноцінний юридичний факт – мирову угоду як форму припинення спору з матеріально-правовим результатом.

Отож, конструктивне поєднання матеріального та процесуального елементів у мировій угоді не є теоретичною умовністю, а практично необхідною властивістю цього правового інституту. Юридична сила мирової угоди, її «виконавчий» потенціал і легітимність походять саме з цієї синергії, яка забезпечує ефективне врегулювання спорів і стабілізацію правовідносин.

Мирова угода у виконавчому провадженні, незважаючи на її опосередковану фіксацію у процесуальному законодавстві, виявляє всі ознаки цивільно-правового правочину, «обрамленого» у процесуальну форму, що надає йому примусової сили та обов'язковості. Відсутність формального поділу мирових угод на види у нормативно-правових актах не виключає можливості їх доктринальної

класифікації, яка, за відсутності законодавчого імперативу, має ґрунтуватися на характері юридичних фактів, які утворюють їхній склад.

Залежно від юридичного ефекту, можна виокремити мирові угоди, що лише уточнюють наявні правовідносини, та угоди, які трансформують матеріально-правовий статус сторін, змінюючи або припиняючи суб'єктивні права і обов'язки. Особливої уваги заслуговує мирова угода, укладена на стадії виконавчого провадження, оскільки вона поєднує процесуальну дію – припинення провадження – із новим матеріально-правовим змістом, що змінює рішення, раніше ухвалене судом, на інше зобов'язання, погоджене сторонами.

Виконання рішення в ході виконавчого провадження передбачає застосування заходів державного примусу. Саме тому сторони, зазнавши певних витрат часу та ресурсів, можуть обрати альтернативний шлях реалізації прав – через укладення мирової угоди. Матеріальний інтерес стягувача до такої угоди полягає у досягненні хоча б часткового виконання з мінімальними витратами, тоді як боржник, своєю чергою, уникає жорстких засобів примусу, зокрема звернення стягнення на майно. Таким чином, обопільна зацікавленість сторін у досягненні компромісу реалізується в угоді, яка має характер диспозитивного правочину, втіленого в процесуальній формі.

Правова природа мирової угоди у виконавчому провадженні має подвійну сутність: з боку матеріального права – це правочин, що змінює правовідносини; з боку процесуального – це юридичний факт, який є підставою для припинення виконавчого провадження. Саме внаслідок такого поєднання договір сторін набуває ознак виконавчого документа після ухвалення відповідного судового акта.

Аналіз доктринальних позицій і практики дозволяє дійти висновку, що правочинний характер мирової угоди у виконавчому провадженні є визначальним у її юридичній природі. Вона не тільки є засобом досягнення компромісу, а й інструментом реалізації матеріального права з урахуванням процесуального контексту. У цьому сенсі мирова угода є прикладом юридичного складу, в якому поєднуються приватноправовий інтерес та публічний механізм його легітимації.

Така конструкція є прикладом гармонійного співвідношення диспозитивного начала й імперативного аспекта його реалізації.

3.2. Угода, укладена за результатами медіації, у виконавчому провадженні

Прийняття 16.11.2021 р. Закону України «Про медіацію» № 1875-IX [92] стало знаковим етапом у розвитку національної системи альтернативного врегулювання правових спорів (ADR), легітимізувавши інститут медіації як самостійний правовий механізм, який може функціонувати як паралельно зі судовими процедурами, так і як альтернатива останнім. Бурхливий розвиток інституту медіації як правового явища відбувався у другій половині XX ст. у юрисдикціях англосаксонської правової традиції (США [161], Велика Британія, Австралія), із подальшим поширенням у змішані та континентальні правові системи (Франція, Німеччина, Канада, Польща, Австрія тощо) [19, 50, 65, 131, 143, 152]. Первинно сфера застосування медіації обмежувалася переважно сімейно-правовими конфліктами, однак на сучасному етапі її застосовують для вирішення широкого спектру приватно- та публічно-правових спорів [7, с. 129, 9, с. 9, 160].

Етимологічно терміно-поняття «медіація» поєднує в собі елементи грецького поняття «medos» (нейтральність) та латинських термінів «mediatio» й «mediare» (посередництво, бути посередником). У сучасному доктринальному розумінні медіація визначається як інституційно оформлений процес вирішення правових конфліктів зі залученням нейтральної особи – медіатора, який не володіє владними повноваженнями, але здійснює професійне сприяння сторонам у досягненні взаємоприйнятної згоди [4]. Визначення, запропоноване у «Black's Law Dictionary» [159], додатково акцентує на непримусовому характері цієї

процедури, що відрізняє її від класичних форм юрисдикційного правозастосування [158].

Участь третіх осіб як посередників у вирішенні спорів має глибокі історичні витоки. Так, у політичній організації полісного типу в Давній Греції активно застосовувались інститути посередництва, які реалізовували функції примирення за домовленістю сторін. Аналогічні конструкції спостерігаються у римському правопорядку, зокрема у кодифікації Юстиніана, де містилося поняття посередника (*conciliator, mediator, intercessor* та ін.). У середньовічній Європі в умовах занепаду централізованого правосуддя, домінуючим засобом вирішення конфліктів стало церковне посередництво, що сприяло збереженню соціальної злагоди. У межах англо-саксонської правової традиції сформувалися правові механізми, які визнавали допустимість попереднього врегулювання спорів за участю медіаторів навіть у межах судової процедури (*amicable agreement*). На українських теренах ідеї відновного правосуддя, що мають сутнісну спорідненість зі сучасною медіацією, існували ще за доби Київської Русі. Зокрема, практики соціального примирення – обрядові форми врегулювання (побратимство, хресне цілування) – виконували функцію примирення у межах традиційного правопорядку. Періодизація розвитку медіації, запропонована в науковому дискурсі, відображає еволюцію способів розв’язання конфліктів: від доправових механізмів, заснованих на суспільному впливі, до сучасних моделей врегулювання, інституціоналізованих у правових системах держав [20, 21, 23, 24, 45, 46, 48, 51, 52, 54, 63, 65, 80, 82, 83, 84, 85, 96, 98, 139, 156, 162, 163].

Особливе значення для становлення інституту медіації має досвід США, у другій половині XX ст. було ініційовано концептуальні трансформації судової системи. Зокрема, Паундська конференція 1976 р. та ідея «будинку правосуддя з багатьма дверима», сформульована Ф. Сандером, започаткували рух за упровадження багатоканальних механізмів вирішення спорів, що передбачають застосування медіації поряд із іншими процедурами – арбітражем, переговорами, раннім нейтральним оцінюванням тощо. Становлення й розвиток інституту

альтернативного вирішення спорів (ADR), зокрема, медіації на європейському континенті супроводжувалося низкою рекомендаційних актів, ухвалених у межах діяльності Ради Європи, що спрямовані на унормування, легітимацію та поступову інтеграцію примирних процедур до національних систем правосуддя [25, 27, 100, 101, 102, 103, 104, 130, 144].

Отже, у межах зарубіжних правових традицій історично інститут медіації розвивався поступово: від інтуїтивних форм добровільного врегулювання до системно запровадженого механізму забезпечення альтернативного доступу до правосуддя. Водночас, у сучасних умовах медіація перетворилася на повноцінний правовий інститут з усталеною нормативною базою, процесуальними формами та міжнародними стандартами, що визначають її застосування не лише у сфері приватноправових, а й публічно-правових відносин, зокрема на завершальних етапах захисту прав – у виконавчому провадженні.

Щодо України, то інституційне становлення медіації бере свій початок у 90-х рр. XX ст. Первинно вітчизняна модель медіації формувалася під впливом діяльності недержавних ініціатив, які, починаючи з 1994 р., започатковували локальні проєкти з упровадження практик переговорного вирішення спорів у різних сферах – від трудових до побутових і шкільних конфліктів. Показовим для інституалізації примирних процедур є створення у 1998 р. Національної служби посередництва і примирення – державного органу, уповноваженого сприяти врегулюванню колективних трудових спорів, що засвідчило намагання держави долучитися до процесу підтримки конструктивного діалогу між сторонами соціального конфлікту. У подальшому завдяки іноземній технічній допомозі (зокрема, USAID, IFC) було засновано низку місцевих центрів медіації, розпочато професійну підготовку медіаторів та апробовано механізми судового скерування справ до медіації. Суттєвого поштовху розвиток медіації набув у результаті реалізації проєктів за участю Ради Європи, Європейської комісії (ЄС) та Канадського національного судового інституту (NJI), в межах яких розроблялися моделі інтеграції медіації у національне судочинство, готувалися судді-медіатори,

та апробувалися примирні процедури в адміністративній юрисдикції. Хронологічний розвиток інституту медіації в Україні характеризується тривалою дискусією: починаючи з 2010 р. у парламенті було зареєстровано понад 20 законопроектів щодо медіації, однак лише 16.11.2021 р. було прийнято Закон України «Про медіацію». На сьогодні в Україні функціонує більше трьох десятків організацій, які об'єднують медіаторів та провайдерів послуг з альтернативного вирішення спорів, що свідчить про поступове інституційне оформлення цього правового інституту [19]. Водночас, необхідним залишається удосконалення нормативної бази з урахуванням специфіки публічно-приватної природи медіації, її ролі в постсудових процедурах, зокрема у межах виконавчого провадження, та потенціалу щодо розвантаження системи правосуддя шляхом делегування частини спорів позасудовому примиренню.

Сучасна правова система України, що перебуває у постійному процесі реформування [114, 125, 129] та оновлення, надає медіації місце не як замінику вже усталених способів захисту прав, а як додатковому, гнучкому засобу попередження або врегулювання правових конфліктів [26, 36, 59, 62]. Запровадження медіації як альтернативного процесуального механізму безпосередньо впливає на трансформацію усієї системи юридичного захисту прав і свобод [5, 147], у тому числі на завершальний етап правозастосування – виконавче провадження [87].

Положення ст. 3 Закону України «Про медіацію» закріплює широкий перелік правовідносин, у межах яких допускається застосування медіації: цивільні, сімейні, трудові, господарські, адміністративні спори, справи про адміністративні правопорушення, а також кримінальні провадження з метою примирення. Законодавець допускає можливість специфічного регулювання медіації для окремих категорій справ, що свідчить про визнання її адаптивного потенціалу. З погляду соціальної детермінації інститут медіації постає механізмом відновлення соціальної гармонії. Він забезпечує зниження напруження між учасниками конфлікту, підвищення рівня правової культури, формування зразків поведінки,

що ґрунтуються на добровільному та конфіденційному співробітництві, спрямованому на консенсус .

У науковій літературі окреслено дуалістичну природу медіації – як соціального та юридичного феномену. Зауважимо, що, попри нормативне закріплення у 2021 р., практика застосування медіації в Україні ще не набула системного характеру. Серед причин цього – обмежене розуміння правової природи інституту, фрагментарність законодавчого регулювання, відсутність єдиних кваліфікаційних критеріїв до медіаторів, а також недостатня популяризація процедури. У цьому контексті постає потреба у вдосконаленні нормативної бази з урахуванням матеріально-правових і процесуальних особливостей правовідносин у сфері медіації.

Особливості правової природи медіації як інструменту альтернативного вирішення спорів, серед іншого, проявляються через сукупність її засадничих принципів, закріплених у Законі України «Про медіацію». Особливе значення мають норми ст.ст. 4–8 згаданого закону, які закладають методологічне підґрунтя для визначення інституційного статусу медіації як правового феномена. Згідно з ними, процедуру медіації характеризує автономність волевиявлення учасників, рівність їх правового становища, добровільність, конфіденційність, нейтральність, незалежність і неупередженість медіатора. Зауважимо, що існує об’єктивна потреба у доповненні медіаційного механізму елементами публічно-правового характеру. Це зумовлено необхідністю забезпечення державних гарантій реалізації права особи на справедливе та ефективне вирішення спору поза межами юрисдикційного процесу. Положеннями Конституції України [44] закріплено право кожного на захист своїх прав усіма незабороненими законом засобами (ст. 55), а також передбачено можливість встановлення законом обов’язкових досудових форм врегулювання спорів (ст. 124). Зазначимо, що визначальним кроком для підвищення ефективності медіаційного механізму, зокрема на стадії примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, є запровадження нормативного регулювання, яке б уможливлювало примусове

виконання угоди, укладеної за результатами медіації. Запровадження механізму виконуваності угоди за результатами медіації в межах виконавчого провадження дозволить не лише забезпечити баланс інтересів сторін, а й сприятиме зміцненню правової визначеності й довіри суспільства до інституту медіації загалом.

З аналізу правничої доктрини робимо висновок, що існує значна розбіжність у підходах до дефініювання поняття «медіація», що свідчить про плюралістичний характер наукового дискурсу у цій сфері. Загальною рисою більшості авторських позицій є акцент на процедурному, комунікативному та примирному аспектах цього правового явища, водночас, варіативність методологічних підходів зумовлює певну неоднозначність щодо визначення науковцями її правової природи. Зробимо стислий екскурс. Так, низка дослідників розглядає медіацію як специфічний переговорний процес за участю нейтральної сторони – медіатора, завданням якого є не вирішення спору *per se*, а створення сприятливого середовища для досягнення консенсусу між сторонами. У цьому контексті медіація постає як структуровано організована взаємодія, що поєднує елементи процесуальної діяльності, комунікативної підтримки та соціально-правового впливу. Частина науковців трактує медіацію крізь призму переговорного механізму, підпорядкованого спеціальним правилам, у межах якого нейтральний посередник сприяє зниженню конфліктного потенціалу та формуванню взаємоприйняттого рішення. Інші автори розглядають медіацію як процес, орієнтований на суб'єктивні інтереси сторін, що відбувається за умов забезпечення добровільності, конфіденційності та автономії учасників, а медіатор при цьому виконує функцію модератора переговорів, без повноважень щодо прийняття рішення по суті спору. Існує також підхід, згідно з яким медіація репрезентується як комунікативно-правовий механізм, спрямований на налагодження міжособистісної взаємодії шляхом конструктивного діалогу. У цьому аспекті медіація набуває міждисциплінарної природи: вона одночасно є категорією філософії (як етична практика солідаризації), психології (як техніка управління конфліктом), соціології (як інститут врегулювання соціальної напруги)

та права (як один зі способів альтернативного вирішення спорів). У працях окремих учених медіація розглядається як альтернативна форма вирішення правових спорів, що функціонує на принципах самовизначення сторін, активного слухання, нейтрального посередництва та консенсусного результату. Визначальним є те, що сторони у межах такої процедури зберігають повний контроль за процесом прийняття рішення, тоді як роль медіатора полягає в інтелектуальному супроводі, фасилітації комунікації та забезпеченні рівних умов взаємодії.

До основних характеристик медіації як правового інституту належать: наявність правового конфлікту або передконфліктної ситуації; участь медіатора як нейтрального, неупередженого та незалежного суб'єкта; самостійне прийняття сторонами рішення; відсутність формалізованої процесуальної регламентації; можливість укладення угоди за результатами процедури. У процесуальному сенсі медіація виконує функцію комунікативного посередництва між учасниками конфлікту, внаслідок чого можлива трансформація юридичного спору у правовий консенсус. Наголосимо, що у науковому дискурсі підкреслюється різниця між досягненням компромісу та консенсусу. Якщо компроміс передбачає взаємні поступки, то консенсус є узгодженим рішенням, яке повністю відповідає інтересам обох сторін. Саме на досягнення консенсусу як вищої форми узгодження спрямована медіаційна процедура. До переваг медіації учені відносять: скорочення тривалості врегулювання спору, зменшення фінансових витрат, забезпечення конфіденційності, мінімізація ризику ескалації конфлікту, можливість збереження чи відновлення ділових або особистих взаємин між сторонами, зниження рівня емоційного навантаження, а також формування сталої моделі поведінки у подальших правовідносинах. Медіація виконує й функцію управління конфліктними ризиками, оскільки дозволяє сторонам не лише досягти поточних домовленостей, а й виявити глибинні причини конфлікту та запобігти їх повторенню.

Підсумовуючи здійснений нами аналіз наукових праць, можемо стверджувати, що вітчизняна доктрина поступово виходить за межі традиційного, зредукованого до переговорної сутності, уявлення про медіацію, схиляючись до її багаторівневого сприйняття як способу структурованої взаємодії сторін у конфлікті, що має за мету відновлення комунікації та формування стабільного правового результату – консенсусної угоди, яка має бути наділена такою ознакою, як виконавчість [33].

Вітчизняний законодавець так визначає поняття «медіація»: вона є позасудовою добровільною, конфіденційною, структурованою процедурою, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіацію» [92]. Угодою за результатами медіації є угода, що фіксує результат домовленості сторін медіації у погодженій між ними усній чи письмовій формі з урахуванням вимог закону відповідно до п. 9 ст. 1 Закону України «Про медіацію» [92].

Видається доцільним спочатку схематично окреслити механізм медіації, який становить структуровано організований процес, незалежно від того, чи медіація проводиться на стадії виконавчого провадження, спрямований на сприяння сторонам конфлікту у самостійному вирішенні спору шляхом перемовин за участю нейтрального посередника – медіатора. Так, процедура медіації допускає різні форматні моделі – від спільних зустрічей до індивідуальних кокусів із кожною стороною окремо. Водночас, участь сторін у медіаційних сесіях у форматі особистої присутності визнається чинником, що істотно підвищує ймовірність досягнення домовленостей, які сторони в подальшому виконуватимуть добровільно. Медіатор, керуючись професійною оцінкою, може запропонувати оптимальний формат взаємодії, беручи до уваги як процесуальні умови (зокрема, стадію виконавчого провадження), так і конфігурацію конфлікту. Флексибільність форматів медіації дозволяє адаптувати процедуру до обставин

конкретної справи, підвищуючи шанси на укладення «*mutuamente vantaggiosi*» угод.

Так, типова структура механізму медіації передбачає три послідовні стадії:

1. Підготовчий етап: вибір медіатора, яким у контексті виконавчого провадження доцільно обирати фахівця зі спеціальною підготовкою у сфері примирних процедур, зокрема приватного виконавця з відповідною кваліфікацією; узгодження умов медіації, зокрема правил процедури, мови, формату, місця проведення зустрічей, а також ознайомлення сторін із принципами процедури – добровільністю, конфіденційністю, нейтральністю; укладення договору про проведення медіації, який є базою виникнення правовідносин між сторонами конфлікту та медіатором, формалізує зобов'язання сторін та закріплює нормативні принципи процедури.

2. Стадія проведення медіаційних сесій: вступне засідання, спрямоване на встановлення довіри між сторонами, роз'яснення правил процедури та визначення її цілей; викладення позицій кожною стороною – з урахуванням принципів відкритості, доброзичливої комунікації, аргументації, активного слухання та використання «Я-висловлювань»; ідентифікація спільних інтересів, цінностей та потреб сторін – із фокусом на побудову майбутніх відносин та уникнення ретроспективних звинувачень; формування проекту консенсусного рішення, що базується на узгодженій волі сторін і є адаптованим до реалій конкретної справи.

3. Фіналізація медіації: укладення письмової угоди за результатами медіації, що закріплює домовленості та умови врегулювання спору; підбиття підсумків процедури та надання рекомендацій сторонам щодо імплементації досягнутих домовленостей.

У межах правового регулювання медіації виокремлюють три види договірних конструкцій (у процесі виконавчого провадження, зокрема, також):

1. Медіаційне застереження, що включається до основного договору як прояв диспозитивності сторін і відображає їх намір перед зверненням до суду

пройти процедуру медіації. У низці юрисдикцій (наприклад, Великобританії, Сінгапурі, США) таке застереження визнається обов'язковим до виконання, що дозволяє суду відмовити в розгляді спору до проходження медіаційної процедури.

2. Договір про проведення медіації, укладений *ad hoc*, що встановлює умови проведення процедури, правила, строки, формат, оплату, порядок припинення, відповідальність сторін, а також може містити застереження про утримання від судового розгляду на час медіації. Такий договір є консенсуальним, строковим, багатостороннім правочином, що має бути у письмовій формі.

3. Угода за результатами медіації – договір, який фіксує підсумкові домовленості сторін. Її виконуванисть потребує належного юридичного оформлення, чіткості, визначеності та, за потреби, нотаріального посвідчення. На нашу думку, доцільним є складання угоди за результатами медіації за участі фахівця з юридичною освітою, а на етапі виконання – приватного виконавця, здатного забезпечити високий рівень правової грамотності та фаховості.

Угода, укладена за результатами медіації, є правочином *sui generis* у системі приватного права, покликаним забезпечити альтернативне, ефективне, гнучке і консенсусне врегулювання правового конфлікту із перспективою забезпечення виконання досягнутих домовленостей через відповідні юридичні інструменти.

Медіація у межах виконавчого провадження, на нашу думку, виконує декілька ключових функцій, спрямованих на досягнення ефективного поновлення прав осіб. У випадках, коли боржником створюються перешкоди для виконання рішення суду (включаючи формальне імітування виконання або пропозицію неприйнятних умов), застосування медіації дозволяє перевести конфлікт у площину конструктивного діалогу, що сприяє виявленню точок дотику між сторонами. Наявність об'єктивних бар'єрів до виконання рішення не завжди може бути усунена за допомогою стандартних виконавчих механізмів. У таких випадках, перемовини зі залученням медіатора дозволяють погодити альтернативний порядок дій. Запровадження медіаційних технік у діяльність виконавця [93] має позитивний вплив на досягнення цілей виконавчого

провадження. Індивідуальні бесіди з кожною стороною, встановлення професійного діалогу, роз'яснення наслідків невиконання рішення, а також підтримка нейтральної позиції сприяють досягненню згоди без додаткових примусових заходів. Медіація виконує компенсаторну функцію у ситуаціях, коли законодавство не містить чітких приписів для реагування на діяння боржника, що є зневажливими або маніпулятивними. У такому разі примирна процедура дозволяє відновити баланс інтересів із урахуванням принципів поваги до гідності особи та обов'язковості судових рішень, закріплених у Конституції України. Медіація значною мірою знижує рівень конфліктності та запобігає зловживанню сторонами своїми процесуальними правами, зокрема, поданню безпідставних скарг. Надання сторонам можливості висловити свої позиції, бути почутими та долучитися до формування порядку виконання рішення зменшує ймовірність ескалації конфлікту та оскарження діянь виконавця. Вважаємо, що наявність у виконавця базової медіаційної підготовки значно розширює його професійний інструментарій. Після проходження відповідного навчання виконавець отримує можливість ефективно поєднувати функції виконавця та медіатора, що забезпечує досягнення консенсусного рішення навіть у складних ситуаціях виконавчого провадження [30]. Примирення у виконавчому провадженні доводить необхідність нормативного врегулювання відповідної процедури. Оскільки далеко не всі конфліктогенні ситуації мають у чинному законодавстві чітке врегулювання, роль медіації як компенсаторного механізму виявляється особливо значущою. Досягнута в результаті медіації у виконавчому провадженні угода має потенціал ефективного виконання. Це дозволяє мінімізувати ризики зриву виконання та створює нову якість взаємодії між сторонами. Добровільне виконання досягнутих домовленостей, відкликання скарг, надання всіх документів у повному обсязі та погодженість графіків дій свідчать про ефективність застосування медіаційних інструментів, порівняно з жорсткими заходами виконавчого впливу.

У спільноті приватних виконавців [99] України активно розвивається застосування медіації як приватними виконавцями у провадженнях, так і в межах

розгляду скарг на діяння приватних виконавців. Створено Комітет [68] з медіації та інших видів альтернативного врегулювання спорів при Раді приватних виконавців України [97]. Медіація виявилася ефективною для врегулювання конфліктів через інструменти примирення, що реалізовувалась за ініціативи Ради приватних виконавців України та в межах повноважень Комітету з медіації. Особливу ефективність виявила стратегія консиліації, яка поєднувала юридичну обізнаність медіатора із процедурною компетентністю у сфері виконавчого провадження. Застосування медіації у таких ситуаціях підтвердило її здатність виконувати не лише примирну, а й дисциплінарно-профілактичну та регулятивну функцію, запобігаючи ескалації скарг на виконавців та сприяючи налагодженню стійких взаємодій між сторонами конфлікту. Медіація у виконавчому провадженні як превентивний та регулятивний інструмент має великий потенціал. Її застосування сприяє трансформації конфліктної ситуації у конструктивний правовий діалог, підвищує ефективність виконання рішень, мінімізує потребу у судовому перегляді виконавчих дій та розширює арсенал засобів досягнення правової визначеності між сторонами правовідносин. Ефективність медіації у виконавчому провадженні проявляється через її гнучкість, добровільність, конфіденційність і орієнтованість на досягнення консенсусу. До найбільш ефективних технік, адаптованих до специфіки виконавчого провадження, належать: активне слухання, перефразування, віддзеркалення емоцій, конструктивне ставлення запитань, формулювання пропозицій, індивідуальні зустрічі (кокуси), нейтральна оцінка позицій, метод «мозкового штурму», рольові моделювання, техніка фокусування на інтересах замість жорстких позицій, пошук спільних цінностей, позитивна комунікація, кероване обговорення, залучення сторонніх фахівців, поетапне врегулювання, а також різні методи оцінки меж раціонального компромісу.

Відповідно до Розпорядження Голови АПВУ «Про створення робочої групи з напрацювання пропозицій щодо внесення змін до законодавства» від 01.04.2024 р. № 2/24 було створено робочу групу з напрацювання пропозицій стосовно

внесення змін до нормативно-правових актів щодо впровадження медіації у виконавче провадження [94]. Представниками Асоціації приватних виконавців України [110] розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження медіації в межах виконавчого провадження». Обґрунтовано запровадження інституту медіації у сферу виконавчого провадження. Ключовим аргументом на користь такого кроку є інтегративне тлумачення ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [43], відповідно до якого виконання судового рішення визнається невід’ємним компонентом справедливого судового розгляду. Зазначений підхід, підтриманий практикою ЄСПЛ, вимагає, щоби механізм виконання був не лише формально доступним, а й ефективним у практичному вимірі.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про медіацію», передбачена можливість її застосування на будь-якому етапі – включно зі стадією виконання судового рішення. Однак чинне законодавство про виконавче провадження досі не містить положень, які б визначали процесуальні межі або механізми реалізації цього інструменту на стадії виконання рішень юрисдикційних органів. Тому слід усунути нормативну прогалину, узгодивши законодавство про медіацію з виконавчим законодавством та забезпечивши інституційно-правове втілення розпорядчої волі сторін на досягнення консенсусу вже після набрання рішенням законної сили.

В Україні, як відомо, дуже низький рівень ефективності виконання рішень: лише 2,6% у 2020–2021 р.р. і 1,6% у 2022 р. від загального обсягу боргу, що підлягав стягненню. Такий рівень виконання свідчить про функціональну неефективність механізму виконавчого провадження, що, серед іншого, є наслідком пережиткових, репресивно-орієнтованих методів, котрі збереглися з радянської правової традиції й не враховують сучасних тенденцій договірного регулювання конфліктів.

Тому, як видається, варто сформувати додаткові стимули для добровільного виконання зобов'язань боржником, що вбачається як альтернатива витратному та конфліктогенному процесу примусового виконання. Запровадження у правове поле угоди за результатами медіації як допустимого та правомірного способу завершення виконавчого провадження відкриває нові перспективи для консенсусного врегулювання спорів.

Прийняття згаданого вище Законопроєкту матиме також і позитивний економічний ефект від запровадження відповідних положень: зниження витрат на організацію виконавчих дій, підвищення рівня добровільного виконання та поповнення державного бюджету за рахунок ефективнішого стягнення, особливо у випадках, коли майно боржника виявити не вдалося.

У межах запропонованих змін чітко окреслюються дві основні сфери правового регулювання:

1. Медіація як інструмент сторін виконавчого провадження – включення процедури медіації до Закону «Про виконавче провадження», визначення її підстав, строків, правових наслідків укладення угоди, укладеної за результатами медіації у виконавчому провадженні, а також впливу на обчислення виконавчого збору та перебіг виконавчих дій.

2. Медіаційна діяльність приватного виконавця – внесення доповнень до профільного закону [93], що передбачають: обов'язкову підготовку та сертифікацію приватного виконавця як медіатора; нормативний контроль за діяльністю медіаторів з боку Ради приватних виконавців України; етичну та дисциплінарну відповідальність приватного виконавця-медіатора у разі порушення цих стандартів; можливість використання медіації не лише як способу врегулювання спору між стягувачем і боржником, а й як альтернативи дисциплінарному переслідуванню виконавця, якщо скарга може бути відкликана у результаті досягнення примирення з учасником провадження [53, с. 108].

Отже, аналізований нами Проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження медіації в межах

виконавчого провадження» є спробою нормативно конституювати процедуру медіації після відкриття виконавчого провадження, надавши їй правову визначеність та функціональну дієвість.

Запропоновані зміни до Закону України «Про виконавче провадження» є комплексними та охоплюють низку ключових питань: інституційна інтеграція медіатора до системи суб'єктів виконавчих процесуальних правовідносин; конкретизація меж допустимості медіації у виконавчому провадженні (ч. 2 ст. 19). За Проектом сторони наділяються правом ініціювати медіацію до того моменту, як виконавець виявить майно боржника у достатньому розмірі або як буде виконано рішення немайнового характеру. Такий підхід обмежує медіацію часовими межами, орієнтуючи її на превентивну деескалацію конфлікту на ранній стадії виконання; запровадження окремої норми – ст. 21-1 «Медіація в межах виконавчого провадження», що містить правове регулювання порядку обрання медіатора, строків проведення процедури (10 робочих днів), а також правового статусу медіатора. Заслуговує на увагу обмеження на поєднання функцій: приватний виконавець не може одночасно бути медіатором у провадженні, яке сам же і здійснює. Створення правових стимулів до примирення шляхом зменшення розміру виконавчого збору у разі укладення угоди за результатами медіації – до 50% від стандартної величини. Передбачено можливість відкладення виконавчих дій у зв'язку з укладенням договору про медіацію. Це нормативне положення забезпечує юридичний простір для реалізації процедури медіації, водночас запобігаючи паралельному проведенню примусових заходів, що могли б унеможливити досягнення консенсусу. Розширено підстави для завершення виконавчого провадження через укладення угоди за результатами медіації, із одночасним покладенням на виконавця обов'язку винести відповідну постанову, в якій буде зафіксовано домовленість сторін.

Стосовно до угоди, укладеної за результатами медіації у виконавчому провадженні, Законопроектом передбачено запровадження її структури. До обов'язкових елементів такої угоди пропонується включити:

- часові та локальні параметри правочину – в угоді фіксується дата і місце її укладення, що має значення не лише для встановлення моменту набуття юридичної сили домовленістю, а й для обчислення процесуальних строків;

- ідентифікаційні дані сторін і їхніх представників – вказуються особи, що брали участь у медіації, а також особи, які діяли від їх імені на підставі відповідного представництва. Така вимога відповідає принципу легітимності договірних зобов'язань і дає змогу чітко визначити коло суб'єктів, на яких поширюються правові наслідки домовленості;

- інформація про медіатора (медіаторів), а також про суб'єкта, який організаційно забезпечував проведення медіації – у разі наявності. Крім того, зазначаються реквізити договору про проведення медіації або нормативних правил, за якими вона здійснювалась. Таке положення має на меті забезпечити відкритість та підзвітність процесу медіації, а також створити умови для перевірки відповідності процедури встановленим стандартам;

- зміст досягнутих домовленостей – це центральний елемент угоди, що відображає фактичний результат медіації у виконавчому провадженні. Угода може стосуватися фінансових, майнових, немайнових зобов'язань, або передбачати зміну поведінки, певні гарантії, механізми взаємодії тощо. При цьому особлива увага приділяється формулюванню способів та строків виконання домовленостей, які повинні бути чіткими, однозначними, не допускати різночитань. Важливою є і фіксація наслідків невиконання або неналежного виконання – зокрема, встановлення штрафних санкцій, обов'язку відшкодувати збитки тощо;

- інші умови, які визначені законом або є суттєвими для сторін – йдеться про клаузули, що не охоплені попередніми положеннями, однак мають значення для виконання угоди або врегулювання специфічних аспектів спору.

Змістовна деталізація угоди має подвійну функцію: з одного боку – забезпечує юридичну певність і передбачуваність дій сторін, з іншого – дозволяє оперативно трансформувати домовленість у виконавчий документ, придатний до безпосереднього виконання. Загальна вимога до формування угоди – максимальна

чіткість, структурність та прозорість викладення умов, що дозволяє уникнути розбіжностей у тлумаченні, посилює її правову зобов'язальність і знижує ризик подальших конфліктів. Отже, запропонована АПВУ законодавцеві модель змісту угоди за результатами медіації у виконавчому провадженні відповідає доктринальним підходам до правової природи зобов'язального правочину, втілюючи у собі синтез диспозитивності волевиявлення сторін та інституційної формалізації їх домовленостей.

Паралельно з цим, Проєктом передбачено внесення змін до Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», зокрема в частині: нормативного закріплення функції медіатора приватного виконавця (за умови проходження відповідного навчання і сертифікації; встановлення відповідальності за порушення етичних норм і вимог законодавства про медіацію; дозволу на проведення медіації у межах дисциплінарного провадження проти виконавця, як додаткового механізму досудового врегулювання конфліктів. Окрему увагу варто звернути на делегування Асоціації приватних виконавців України повноважень із: затвердження правил проведення медіації, формування Реєстру приватних виконавців-медіаторів, встановлення тарифів на послуги виконавців-медіаторів.

Отже, законопроєкт не просто імплементує інститут медіації у сферу виконавчого провадження, а формує інфраструктуру професійної медіації, що функціонує в межах системи примусового виконання рішень. Ідеться про перехід від традиційної моделі конфронтаційного виконання рішень до більш гнучкої, партнерської моделі, яка базується на примиренні, автономії волі сторін і зниженні рівня виконавчої конфліктогенності.

Одним із найбільш концептуально важливих питань правового регулювання угоди, укладеної за результатами медіації, у площині виконавчого провадження є забезпечення реального виконання її умов [13]. Незважаючи на те, що медіація за своєю природою передбачає добровільність участі сторін та добровільне дотримання досягнутих домовленостей, на практиці нерідко виникають ситуації,

за яких виконання таких домовленостей, як слушно зазначають науковці, у добровільному порядку не відбувається. У цьому зв'язку закономірно постає питання: чи повинна така угода трансформуватись у виконавчий документ і, відповідно, чи підлягає вона примусовому виконанню?

Це питання знайшло нормативне відображення у положеннях ст. 6 Директиви 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європи від 21.05.2008 р. [89], яка прямо вимагає від держав-членів забезпечити можливість для сторін вимагати виконання умов письмової угоди, досягнутої в результаті медіації, у тому числі шляхом надання їй статусу виконавчого документа. Згідно з цією нормою, механізм забезпечення виконання може реалізовуватись через суд або інший компетентний орган, який має повноваження надавати такій угоді силу виконавчого титулу. У п. 19 Преамбули цієї ж Директиви виразно артикульовано позицію про те, що медіація не повинна сприйматись як слабша альтернатива судовому провадженню, і що результат, досягнутий шляхом переговорів, не має залишатися залежним виключно від волі сторін. Виходячи з цієї логіки, саме державна влада має гарантувати інституційний механізм, який забезпечує правовий наслідок для недобровільного виконання умов угоди, укладеної в межах медіації. На практиці це означає, що угода повинна набувати ознак виконавчого документа за умови дотримання певних юридичних формальностей. Так, наприклад, в польській правовій системі, яка тривалий час слугувала зразком для правової гармонізації процесуального законодавства в Україні, угода за результатами медіації може бути визнана виконавчим документом, якщо її було затверджено судом і на ній проставлено так званий «дозвіл на примусове виконання». Своє нормативне закріплення це положення отримало в чинній редакції ст. 183-15 Цивільного процесуального кодексу Республіки Польща, яка передбачає, що суд надає угоді юридичну силу лише після оцінки її змісту на відповідність закону, публічному порядку та принципам добросовісності.

В українському правопорядку угода за результатами медіації повинна бути правовим інструментом, здатним бути визнаним виконавчим документом у

передбачених законом випадках. Насамкінець варто акцентувати, що результат медіації, на відміну від судового рішення, частіше реалізується добровільно. Це зумовлено особливою природою медіації як процесу добровільного, і взаємно прийняттого пошуку рішення, а не інституційно примусової моделі вирішення спору. Утім, саме можливість трансформації угоди за результатами медіації у виконавчий документ є потужним стимулом до добровільного дотримання досягнутих домовленостей і створює міст між консенсусною та імперативною природою механізмів реалізації права. Виконання угоди, досягнутої в результаті медіації, у межах виконавчого провадження, є не лише логічним завершенням процесу альтернативного врегулювання спору, а й виступає юридичною межею реалізації матеріальних вимог сторін. Правовий зміст такої угоди слугує основою, що визначає як суб'єктні, так і предметні межі подальшого примусового виконання. Саме можливість надання угоди, укладеній за результатами медіації, сили виконавчого документа є запорукою її ефективності. У протилежному випадку – якщо б медіація не передбачала державного примусу в разі невиконання – вона втратила б свою практичну привабливість як реальна альтернатива судовому вирішенню спорів.

Окремий інтерес становить інституційне розмежування форм примирення сторін у вітчизняному процесуальному праві. З аналізу чинного законодавства вбачається, що ЦПК України [138] передбачає співіснування трьох самостійних за правовою природою інститутів: мирової угоди, врегулювання спору за участі судді, медіації [85]. Порівняльний аналіз дає підстави для висновку, що врегулювання спору за участі судді є компромісною формою примирення, тоді як медіація зорієнтована на досягнення консенсусу, що враховує інтереси, потреби, емоційний контекст та позаправові очікування сторін. Мирову угоду, як інструмент цивільного процесуального права, не можна штучно розширювати до меж, властивих медіації, не втрачаючи при цьому змістовної автономності обох явищ.

Розглянемо міжнародний досвід стосовно наділення виконавця додатковим повноваженням – здійснення медіації. Так, згідно з «Рекомендаціями щодо покращення імплементації існуючої рекомендації Ради Європи з питань примусового виконання [CEPEJ(2009)11REV2], п. 34) [142], розробленими Європейською комісією з питань ефективності правосуддя (CEPEJ), виконавці можуть бути уповноважені здійснювати додаткові функції, сумісні з їхньою основною роллю, які спрямовані на забезпечення прав сторін і покликані сприяти прискоренню судового процесу або зменшенню навантаження на суди. До таких функцій виконавця належить, зокрема, сприяння комунікації, тобто в сучасному правовому контексті виконавці все частіше мають забезпечувати ефективну взаємодію між сторонами виконавчого провадження. Це передбачає передачу інформації, роз'яснення юридичних аспектів і сприяння прозорому діалогу для уникнення непорозумінь. Окрім того, до щоденної діяльності виконавця входить вирішення незначних спорів. Відхід від традиційної ролі виконавця полягає також у виконанні ним функції посередника у таких спорах, що виникають під час вчинення виконавчих дій. У такій ролі виконавець може зменшувати напругу між сторонами, сприяючи більш конструктивному і швидкому врегулюванню конфліктів. Сучасна практика розширює обов'язки виконавців до комунікативних і медіативних функцій. Усвідомлення цієї трансформації є необхідним для розуміння складної та багатовимірної ролі виконавця в сучасній правовій системі.

Виконавці постають як ідеальні кандидати на роль медіаторів з огляду на їхнє щоденне залучення до врегулювання конфліктних інтересів сторін. Як зазначено у Програмі підвищення обізнаності про медіацію та навчання для виконавців Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) (Рада Європи, 2021) [146] «Інструментарій розвитку медіації: забезпечення імплементації Керівних принципів CEPEJ щодо медіації. Програма підвищення обізнаності та навчання з питань медіації для судових виконавців: забезпечення ефективності судового направлення до медіації»: «Виконавці завдяки властивим їхній діяльності якостям неупередженості, нейтральності та конфіденційності є

ідеальними фахівцями для виконання функцій медіатора у сфері альтернативного врегулювання спорів. У щоденній практиці своєї професії вони відіграють ключову роль у вирішенні конфліктів».

У низці європейських юрисдикцій виконавці виконують функції медіаторів, зокрема це передбачено в правових системах Франції, Бельгії, Італії, Нідерландів, Португалії, Швейцарії та Іспанії.

У Програмі підвищення обізнаності про медіацію та навчання для виконавців зазначено: «Хоча на сьогодні лише декілька держав-членів Ради Європи (зокрема Франція, Бельгія, Італія, Нідерланди, Португалія, Швейцарія та Іспанія) офіційно дозволяють судовим виконавцям здійснювати діяльність медіатора, важливо підвищувати обізнаність виконавців щодо медіації у цивільних та комерційних спорах. Така роль виконавця як медіатора також підтверджується Керівними принципами СЕРЕJ (2009) № 11 REC щодо виконання рішень (Принцип 8)» [145]. Незважаючи на те, що офіційно участь судових виконавців у ролі медіаторів наразі дозволена лише в окремих країнах-членах Ради Європи, необхідність розширення поінформованості цих фахівців щодо можливостей медіації визнана на рівні міжнародних інституцій. Такий підхід відображає поступове розширення розуміння цінності медіації у врегулюванні спорів, а також потенціалу виконавців відігравати конструктивну роль у цьому процесі. Специфіка професійної діяльності виконавця вимагає постійного балансування між інтересами протилежних сторін, що формує навички ефективного реагування на конфліктні ситуації. Виконавці, зазвичай, мають глибоке знання правових процедур, що дозволяє їм професійно супроводжувати сторони через складні аспекти процесу медіації. Їхній унікальний симбіоз практичного досвіду, комунікаційних навичок та орієнтації на справедливість позиціонує виконавців як ідеальних кандидатів для виконання функцій медіатора, здатного сприяти конструктивному діалогу та спрямовувати сторони до компромісного вирішення спору, не порушуючи принципів правової рівності. Традиційно механізми виконавчих проваджень у різних юрисдикціях характеризуються жорсткою

процедурністю і конфронтаційним підходом, позбавленим гнучкості та співпраці, які притаманні медіації. Проте така еволюція виконавчої практики свідчить про усвідомлення в межах правових систем переваг, які несе медіація – у контексті ефективного виконання рішень, зниження соціальної напруги та досягнення згоди у менш конфліктний спосіб.

Керівні принципи СЕРЕJ щодо покращення імплементації існуючої Рекомендації Ради Європи з питань примусового виконання, (2009) 11REV2, підкреслюють парадигмальний зсув у підході до процесу примусового виконання. Керівні принципи передбачають більш гнучкий процес примусового виконання, визнаючи потенційні переваги надання агентам з примусового виконання можливості брати участь у переговорах та домовленостях з відповідачами за наявності взаємної згоди між залученими сторонами. Важливим аспектом Керівних принципів є пряма згадка про «постсудову медіацію». Це поняття передбачає використання медіації як інструменту врегулювання конфліктів після винесення судового рішення. Керівні принципи визнають потенціал постсудової медіації у сприянні укладенню угод між сторонами, пропонуючи більш консенсусний шлях для процесу примусового виконання. «Постсудова медіація», яка визначається як медіація, що проводиться під час виконання судового рішення, є помітною еволюцією у врегулюванні спорів у правовому полі [149]. На відміну від традиційних підходів до примусового виконання, що характеризуються конфронтаційною позицією, «постсудова медіація» вводить концепцію так званого «м'якого» примусового виконання, як це сформульовано в Глобальному кодексі примусового виконання. Цей підхід визнає потенційні переваги інтеграції принципів медіації у процес примусового виконання, забезпечуючи більш консенсусний та спільний шлях для вирішення конфліктів, що виникають у виконавчому провадженні. Парадигма «м'якого» примусового виконання не лише надає пріоритет ефективності, але й підкреслює важливість сприяння співпраці між сторонами. Одним із важливих аспектів стягнення боргів є ведення переговорів щодо планів погашення, прийнятних як для кредиторів, так і для

боржників. Медіація виступає фасилітативним механізмом у цьому контексті. Сприяючи відкритому спілкуванню та заохочуючи співпрацю, медіація уможливорює створення індивідуальних планів погашення боргів, які з більшою ймовірністю будуть дотримані, сприяючи кооперативному та взаємовигідному вирішенню. Після отримання судового рішення можуть виникати спори щодо виконання цього рішення. Неупередженість медіатора забезпечує справедливе та збалансоване вирішення, яке враховує інтереси як кредиторів, так і боржників. Медіація у стягненні боргів виходить за межі традиційних підходів, заохочуючи сторони досліджувати альтернативні варіанти врегулювання фінансових спорів. Це може включати розгляд реструктуризації боргу, рефінансування або інших креативних рішень, які можуть забезпечити більш стійке та дружнє врегулювання. Медіація сприяє перспективному підходу, орієнтованому на вирішення проблем, заохочуючи сторони до співпраці у пошуку інноваційних альтернатив, які відповідають їхнім потребам [148].

Цифровізація юридичних процесів революціонізувала сферу вирішення спорів, і в цьому контексті онлайн-медіація стала критично важливим компонентом у сфері стягнення боргів. У ст. 15 Глобального кодексу цифрового примусового виконання (GCDE) [149] наголошено на необхідності національного законодавства запровадити надання послуг онлайн-медіації, що пропонуються працівниками судових органів або агентами з примусового виконання, врегулювати безпечні онлайн-платформи для надання можливості працівникам судових органів або виконавцям проводити ефективні та конфіденційні медіації у контексті виконання рішень юрисдикційних органів. Враховуючи, що цифровізація судочинства і виконавчого провадження [8, 9, 10, 31, 40, 41, 58, 81, 132, 141, 153, 157] стала глобальним явищем, яке змінює всі види людської діяльності, UHNJ вирішив завершити свою роботу з Глобальним кодексом цифрового примусового виконання, щоб визначити принципи, які повинні регулювати примусове виконання в майбутньому. Поява онлайн-медіації вносить трансформаційний вимір у стягнення боргів, забезпечуючи більш доступні та

ефективні процеси врегулювання конфліктів. Для сприяння ефективному запровадженню онлайн-медіації в контексті виконавчих документів працівники судових органів та агенти з примусового виконання повинні мати доступ до безпечних платформ. Забезпечення конфіденційності та цілісності процесу медіації є першорядним, і надання безпечних цифрових середовищ є вирішальним для побудови довіри між залученими сторонами [150].

Ефективність медіації значною мірою залежить від того, чи підлягає досягнута угода примусовому виконанню, оскільки у разі відсутності такої гарантії її привабливість для сторін значно знижується [155]. У низці юрисдикцій, зокрема в Нідерландах, Франції, Бельгії та Великобританії, існує практика визнання угод за результатами медіації підставою для зупинення судового провадження або для відмови в юрисдикції, проте конкретний підхід залежить від характеру угоди (обов'язкова чи факультативна), кола суб'єктів (професійні чи приватні особи), а також змісту домовленостей. Н. Петерс звертає увагу, що в деяких країнах угоди за результатами медіації можуть бути безпосередньо виконуваними, якщо вони оформлені у формі нотаріального акта, зареєстровані в суді або включені до арбітражного рішення. Н. Петерс слушно обґрунтовує тезу, що надання угоді за результатами медіації статусу виконавчого документа або забезпечення її виконання через процедурні гарантії (зокрема шляхом її затвердження судом або включення до арбітражного рішення тощо) є ключовим для формування ефективної системи альтернативного врегулювання спорів, що може бути повністю інтегрованою у механізм виконавчого провадження.

Висновки до розділу 3

1. Мирова угода, укладена на стадії виконавчого провадження, становить унікальний за своєю юридичною природою феномен, який поєднує ознаки приватноправового правочину та процесуального акта. Така угода є наслідком

реалізації диспозитивного начала на завершальній стадії юридичного процесу, коли правовий спір уже вирішено судом і закріплено у формі рішення, що набрало законної сили. Водночас, сторони зберігають автономію у врегулюванні правовідносин, яка знаходить своє вираження у праві змінити спосіб реалізації судового рішення на узгоджений, договірний.

Правова конструкція мирової угоди у виконавчому провадженні функціонує як особливий інструмент, що забезпечує збереження балансу між публічно-правовими функціями суду та волею сторін. Така угода трансформує виконання судового рішення з імперативної моделі на компромісну, виводячи примусове стягнення у площину добровільного виконання. При цьому ухвала суду про затвердження мирової угоди є тим актом державної юрисдикції, який надає угоді ознаки юридичної визначеності та забезпечує можливість її примусового виконання в разі недотримання зобов'язань боржником.

Зміст і форма мирової угоди визначаються як її матеріально-правовими наслідками, так і процесуальними вимогами до способу її подання, порядку перевірки судом, критеріїв допустимості та підстав для затвердження. Обов'язкова участь виконавця у процедурі подання мирової угоди до суду, передбачена ст. 434 ЦПК України, є проявом формалізованого підходу, що водночас викликає сумніви з огляду на принципи процесуальної економії та доступу до правосуддя.

На підставі аналізу національного законодавства, судової практики та законодавства інших держав зроблено висновок про необхідність системного вдосконалення процесуального механізму реалізації мирових угод на стадії виконавчого провадження. Зокрема, виявлено дефіцит нормативної визначеності у частині змісту ухвали про затвердження угоди, її структури, обов'язкових реквізитів.

Правова природа мирової угоди виявляє інтегративний характер: вона є і правочином у сфері матеріального права, і процесуально значущим юридичним фактом у процесуальному праві. У цьому полягає її унікальність і складність одночасно, адже будь-яка спроба редукції лише до одного з елементів –

матеріального чи процесуального – призводить до спотворення її сутності та унеможливорює ефективну реалізацію її потенціалу.

Окреме значення має встановлення чітких критеріїв для оскарження ухвали про відмову у визнанні мирової угоди на стадії виконавчого провадження. Враховуючи, що вказана ухвала фактично позбавляє сторін права на мирне врегулювання, обґрунтованим є підхід, сформульований Об'єднаною палатою Касаційного цивільного суду, згідно з яким така ухвала має бути предметом апеляційного перегляду. Це забезпечує дотримання конституційних гарантій доступу до правосуддя і підтримує загальний баланс між судовим контролем і автономією волі.

2. Угода, укладена за результатами медіації, у виконавчому провадженні є особливим видом правочину, є альтернативним засобом реалізації права на ефективний захист, особливо в умовах ускладнень при виконанні судових рішень. Правове регулювання такої угоди поєднує елементи диспозитивності волевиявлення сторін і формалізованого імперативного механізму виконання.

Медіація в ході виконавчого провадження є ефективним інструментом консенсусного врегулювання спорів між стягувачем і боржником. Вона здатна компенсувати дефіцит інституційних механізмів, які передбачені чинним законодавством про виконавче провадження для врегулювання нестандартних, конфліктогенних ситуацій, пов'язаних із виконанням рішень юрисдикційних органів. Застосування медіаційних технік у виконавчому провадженні знижує рівень конфліктності, мінімізує потребу у застосуванні державного примусу та сприяє підвищенню рівня довіри до органів примусового виконання. Інтеграція інституту медіації у механізм виконання рішень сприятиме не лише підвищенню ефективності системи примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, а й зменшенню навантаження на судову систему, розвитку культури альтернативного вирішення спорів та утвердженню принципів правової визначеності, співпраці і взаємної поваги сторін правовідносин.

Правове регулювання угоди, укладеної за результатами медіації, у виконавчому провадженні вимагає нормативної конкретизації у виконавчому законодавстві, включаючи порядок укладення, зміст та можливість примусового виконання. Законодавча ініціатива АПВУ є цінним внеском у розроблення нормативної моделі функціонування інституту медіації у межах виконавчого провадження. Запровадження медіації у виконавче провадження потребує цілісного нормативного врегулювання, що охоплює як субстантивну сторону угоди за результатами медіації (її структуру та зміст), так і процесуальні аспекти (строки, порядок проведення, наслідки укладення угоди, виконуваність). Визнання угоди за результатами медіації виконавчим документом, за умови її затвердження судом або нотаріального посвідчення, є передумовою її ефективності та дієвості. Це забезпечує правовладдя, юридичну визначеність, стабільність цивільного обороту та реальне поновлення порушених прав, а також відповідає стандартам, закріпленим у Директиві 2008/52/ЄС.

Участь виконавця як посередника (медіатора) у врегулюванні конфліктів на стадії виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів відповідає сучасним міжнародним стандартам і рекомендаціям (зокрема CEREJ), що визнають за виконавцем не лише примусову, але й примирну, комунікативну функцію. Приватний виконавець із відповідною підготовкою може ефективно поєднувати функції виконавця і медіатора, сприяючи результативному виконанню рішень.

ВИСНОВКИ

1. На підставі проведеного дослідження, ми запропонували низку науково обґрунтованих висновків та положень, що містять сутнісні елементи наукової новизни, які концептуально полягають у такому.

Правочин з реалізації майна, на яке здійснено звернення стягнення, являє собою складну юридичну конструкцію, що характеризується комбінованою правовою природою. У структурі цих правовідносин визначено пріоритет публічних начал та імперативного методу правового регулювання, що зумовлено владно-організаційними засадами виконавчого провадження.

Укладення правочину з реалізації майна, на яке звернено стягнення, є невід'ємним елементом юридичної процедури застосування державного примусу до боржника, спрямованої на матеріалізацію рішень судів чи інших юрисдикційних органів.

Правочин, який є результатом перемоги в електронному аукціоні у межах виконавчого провадження, має службовий характер, вчиняється у контексті публічних інтересів та виступає інструментом досягнення мети виконавчого провадження як фінальної стадії юридичного процесу, спрямованої на поновлення порушеного права. Сам акт купівлі-продажу майна, щодо якого звернено стягнення, є інтегрованою частиною тривалої та суворо регламентованої процедури примусової реалізації майна боржника.

Доведена відсутність достатніх підстав для кваліфікації правовідносин з реалізації майна у виконавчому провадженні як суто цивільно-правових, що виникають виключно на підставі приватно-правового інституту договору купівлі-продажу.

Аргументовано неможливість безумовного застосування фундаментальної засади цивільного законодавства про свободу договору (ст. 627 ЦК України) до правочинів з реалізації майна, на яке звернено стягнення. Це зумовлено особливим суб'єктним складом, де ключову роль відіграє виконавець (державний

чи приватний), який діє в межах публічно-владних повноважень щодо примусового виконання рішень юрисдикційних органів стосовно боржника – власника майна, що підлягає реалізації.

Оґрунтовано, що за своєю сутнісною природою цивільні правочини, що вчиняються у межах виконавчого провадження, є санкціонованими публічною владою цивільно-правовими актами, які одночасно переслідують як приватно-правові (передача майна, набуття права власності), так і публічно-правові цілі (забезпечення примусового виконання судових рішень, поновлення порушених прав стягувача).

2. Запропоновано класифікацію правочинів у виконавчому провадженні за різними критеріями, зокрема, за наявністю у суб'єктному складі правочину виконавця, за спрямованістю зобов'язань, за етапами виконавчого провадження та за характером правових наслідків їх здійснення.

I. Так, за наявністю у суб'єктному складі правочину виконавця:

1) правочини, укладені у межах юридичної процедури примусового виконання,

2) правочини, укладені без участі виконавця.

II. За спрямованістю зобов'язань відому класифікацію науковців – представників науки цивільного права можемо екстраполювати на нашу проблематику дослідження та виокремити, відповідно:

1) правочини, спрямовані на передання майна (реалізація арештованого майна; видання довіреностей сторонами виконавчого провадження для отримання майна та відмови від примусового виконання; за наявності певних умов – мирова угода),

2) правочини, спрямовані на виконання робіт (для прикладу, договори транспортування, підряду тощо).

3) правочини, спрямовані на надання послуг (договори зберігання, страхування, оцінки),

4) правочини, спрямовані на передання грошей (залежно від умов, мирова угода).

III. За етапами виконавчого провадження. Стосовно до цього критерію, то зазначимо, що частина договорів може бути укладена на будь-якому етапі виконавчого провадження, проте, деякі з них укладаються виключно на певних етапах розвитку виконавчого провадження.

Етапами виконавчого провадження є сукупність процесуальних дій, спрямованих на досягнення певної проміжної мети. Кожен етап є низкою процесуальних дій з чітко визначеною процесуальною метою. Як правило, виокремлюють чотири самостійні етапи виконавчого провадження: відкриття, підготовка до примусового виконання, застосування заходів примусового виконання, завершальний етап.

IV. Цивільні правочини у виконавчому провадженні можна поділяти за характером правових наслідків їх здійснення:

1) правочини, для яких законодавцем не передбачено публічно-правових наслідків,

2) правочини, які мають як приватноправові, так і публічно-правові наслідки.

Запропонована класифікація правочинів у виконавчому провадженні, хоча й базується на різних критеріях (суб'єктний склад, спрямованість зобов'язань, етапи провадження, характер правових наслідків), підкреслює їх універсальну трансформаційну правову природу.

Ця природа полягає в здатності цивільно-правових інструментів (правочинів) функціонувати в межах публічно-правової процедури виконавчого провадження для досягнення її мети – реалізації судових рішень та захисту прав осіб.

Ключовим є те, що, незважаючи на цивільно-правову форму, правочини у виконавчому провадженні підпорядковані публічно-правовій меті та обмежені її межами. Їх застосування спрямоване не лише на задоволення приватних інтересів

сторін, а й на забезпечення ефективної організації самого виконавчого провадження та досягнення його кінцевої мети – виконання рішення.

Отже, правочини у виконавчому провадженні є своєрідним гібридом цивільно-правових та публічно-правових елементів. Вони зберігають свою цивільно-правову форму (договір, довіреність тощо), але їх зміст та наслідки значною мірою визначаються імперативними нормами виконавчого провадження.

3. Питання правової природи правочину з реалізації майна боржника є складним. Сама купівля-продаж майна, на яке звернено стягнення, є частиною тривалої процедури реалізації майна боржника. Немає підстав стверджувати, що правовідносини з реалізації майна у виконавчому провадженні є цивільно-правовими через приватно-правовий інститут договору купівлі-продажу. До правочину з реалізації майна, а яке звернено стягнення, неможливо застосовувати таку загальну засаду цивільного законодавства як свобода договору (ст. 627 ЦК України). Виходячи з того, що серед їх суб'єктів є виконавець – державний чи приватний, який здійснює примусове виконання рішення юрисдикційного органу щодо боржника – власника майна, яке підлягає реалізації. Правочин з реалізації майна, на яке звернено стягнення, є юридичним складом з комбінованою правовою природою. В цьому випадку переважають публічні начала та імперативний метод правового регулювання. Укладення правочину з реалізації майна, на яке звернено стягнення, є елементом юридичної процедури застосування державного примусу до боржника з метою виконання рішення суду чи іншого юрисдикційного органу. Такий правочин за результатами перемоги в електронному аукціоні має службовий характер, вчиняється у публічних інтересах і є засобом досягнення мети виконавчого провадження як завершальної стадії юридичного процесу з поновлення права особи.

4. аби механізм звернення стягнення на корпоративні права боржника був дієвим на практиці, слід внести зміни до законодавства щодо уніфікації нормативних визначень понять, доступу виконавця до повної інформації про майно товариства для визначення вартості частки, встановлення у податковому

законодавстві обов'язку для юридичних осіб щодо подання інформації податковим органам та санкцій за його невиконання, унеможливлення боржникові та товариству відчуження, зменшення вартості і зміни частки у статутному капіталі від відкриття виконавчого провадження до моменту реалізації частки в статутному капіталі товариства на електронних торгах.

5. Мирова угода, укладена на стадії виконавчого провадження, становить унікальний за своєю юридичною природою феномен, який поєднує ознаки приватноправового правочину та процесуального акта. Така угода є наслідком реалізації диспозитивного начала на завершальній стадії юридичного процесу, коли правовий спір уже вирішено судом і закріплено у формі рішення, що набрало законної сили. Водночас, сторони зберігають автономію у врегулюванні правовідносин, яка знаходить своє вираження у праві змінити спосіб реалізації судового рішення на узгоджений, договірний.

Правова конструкція мирової угоди у виконавчому провадженні функціонує як особливий інструмент, що забезпечує збереження балансу між публічно-правовими функціями суду та волею сторін. Така угода трансформує виконання судового рішення з імперативної моделі на компромісну, виводячи примусове стягнення у площину добровільного виконання. При цьому ухвала суду про затвердження мирової угоди є тим актом державної юрисдикції, який надає угоді ознаки юридичної визначеності та забезпечує можливість її примусового виконання в разі недотримання зобов'язань боржником.

Зміст і форма мирової угоди визначаються як її матеріально-правовими наслідками, так і процесуальними вимогами до способу її подання, порядку перевірки судом, критеріїв допустимості та підстав для затвердження. Обов'язкова участь виконавця у процедурі подання мирової угоди до суду, передбачена ст. 434 ЦПК України, є проявом формалізованого підходу, що водночас викликає сумніви з огляду на принципи процесуальної економії та доступу до правосуддя.

На підставі аналізу національного законодавства, судової практики та законодавства інших держав зроблено висновок про необхідність системного

вдосконалення процесуального механізму реалізації мирових угод на стадії виконавчого провадження. Зокрема, виявлено дефіцит нормативної визначеності у частині змісту ухвали про затвердження угоди, її структури, обов'язкових реквізитів.

Правова природа мирової угоди виявляє інтегративний характер: вона є і правочином у сфері матеріального права, і процесуально значущим юридичним фактом у процесуальному праві. У цьому полягає її унікальність і складність одночасно, адже будь-яка спроба редукції лише до одного з елементів – матеріального чи процесуального – призводить до спотворення її сутності та унеможливорює ефективну реалізацію її потенціалу.

Окреме значення має встановлення чітких критеріїв для оскарження ухвали про відмову у визнанні мирової угоди на стадії виконавчого провадження. Враховуючи, що вказана ухвала фактично позбавляє сторін права на мирне врегулювання, обґрунтованим є підхід, сформульований Об'єднаною палатою Касаційного цивільного суду, згідно з яким така ухвала має бути предметом апеляційного перегляду. Це забезпечує дотримання конституційних гарантій доступу до правосуддя і підтримує загальний баланс між судовим контролем і автономією волі.

6. Угода, укладена за результатами медіації, у виконавчому провадженні є особливим видом правочину, є альтернативним засобом реалізації права на ефективний захист, особливо в умовах ускладнень при виконанні судових рішень. Правове регулювання такої угоди поєднує елементи диспозитивності волевиявлення сторін і формалізованого імперативного механізму виконання.

Медіація в ході виконавчого провадження є ефективним інструментом консенсусного врегулювання спорів між стягувачем і боржником. Вона здатна компенсувати дефіцит інституційних механізмів, які передбачені чинним законодавством про виконавче провадження для врегулювання нестандартних, конфліктогенних ситуацій, пов'язаних із виконанням рішень юрисдикційних органів. Застосування медіаційних технік у виконавчому провадженні знижує

рівень конфліктності, мінімізує потребу у застосуванні державного примусу та сприяє підвищенню рівня довіри до органів примусового виконання. Інтеграція інституту медіації у механізм виконання рішень сприятиме не лише підвищенню ефективності системи примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, а й зменшенню навантаження на судову систему, розвитку культури альтернативного вирішення спорів та утвердженню принципів правової визначеності, співпраці і взаємної поваги сторін правовідносин.

Правове регулювання угоди, укладеної за результатами медіації, у виконавчому провадженні вимагає нормативної конкретизації у виконавчому законодавстві, включаючи порядок укладення, зміст та можливість примусового виконання. Законодавча ініціатива АПВУ є цінним внеском у розроблення нормативної моделі функціонування інституту медіації у межах виконавчого провадження. Запровадження медіації у виконавче провадження потребує цілісного нормативного врегулювання, що охоплює як субстантивну сторону угоди за результатами медіації (її структуру та зміст), так і процесуальні аспекти (строки, порядок проведення, наслідки укладення угоди, виконуваність). Визнання угоди за результатами медіації виконавчим документом, за умови її затвердження судом або нотаріального посвідчення, є передумовою її ефективності та дієвості. Це забезпечує правовладдя, юридичну визначеність, стабільність цивільного обороту та реальне поновлення порушених прав, а також відповідає стандартам, закріпленим у Директиві 2008/52/ЄС.

Здійснено інституційне розмежування форм примирення сторін у вітчизняному процесуальному праві. З аналізу чинного законодавства випливає співіснування трьох самостійних за правовою природою інститутів: мирової угоди, врегулювання спору за участі судді, медіації. Порівняльний аналіз дав підстави для висновку, що врегулювання спору за участі судді є компромісною формою примирення, тоді як медіація зорієнтована на досягнення консенсусу, що враховує інтереси, потреби, емоційний контекст та позаправові очікування сторін. Мирову угоду, як інструмент цивільного процесуального права, не можна штучно

розширювати до меж, властивих медіації, не втрачаючи при цьому змістовної автономності обох явищ.

Участь виконавця як посередника (медіатора) у врегулюванні конфліктів на стадії виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів відповідає сучасним міжнародним стандартам і рекомендаціям (зокрема СЕРЕJ), що визнають за виконавцем не лише примусову, але й примирну, комунікативну функцію. Приватний виконавець із відповідною підготовкою може ефективно поєднувати функції виконавця і медіатора, сприяючи результативному виконанню рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авторгов А. М. Експертна думка. Звернення стягнення на частку боржника в статутному (складеному) капіталі. 12.02.2024. URL : <https://uba.ua/ukr/news/ekspertna-dumka-zvernennja-stjagnennja-na-chastku-borzhnika-v-statutnomu-skladenomu-kaptal>.
2. Авторгов А. М. Звернення стягнення на частку боржника в статутному (складеному) капіталі/ Право та державне управління: Збірник наукових праць. 2024. № 1. С. 39–45. URL : http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2024/7.pdf.
3. Авторгов А., Куліченко Д. Звернення стягнення на частку боржника в господарському товаристві – реальність чи декларативність? Femida.ua. 2021. № 1. С. 14–16.
4. Адвокат та медіація. Г. Гаро, А. Зернова, Г. Єременко, Р. Коваль, С. Погоріла, В. Поліщук, О. Помазановська, Л. Романадзе, М. Саєнко, В. Ситко. Х.: ФАКТОР-МЕДІА, 2022. 112 с. URL : <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%90%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf>.
5. Альтернативне вирішення цивільно-правових спорів : підруч. / за заг. ред. Ю. Д. Притики. [Кол. авторів Притика Ю. Д., Ханик-Посполітак Р. Ю., Кравцов С. О. та ін.]. Київ: ВД «Дакор», 2021. 436 с.
6. Альтернативне вирішення цивільно-правових спорів : підручник / за ред. Н. Ю. Голубєвої. Одеса : Фенікс, 2021. 344 с.
7. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України : навчальний посібник / Юркевич Ю. М., Вербас-Сидор О. Б., Воробель У. Б., Грабар Н. М., Дутко А. О.; за ред. канд. юрид. наук, доц. О. Б. Верби-Сидор. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 415 с.
8. Барабаш О. О. , Грищук А. Б., Яцків Д. В. Європейські стандарти захисту прав людини в умовах цифровізації судочинства. Юридичний науковий

електронний журнал. 2023. № 4. С. 307–311. URL : http://www.lsej.org.ua/4_2023/74.pdf. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/74>.

9. Барабаш О. О. Цифровізація виконавчого провадження: нові виклики для України в умовах примусового виконання судових рішень. Право і суспільство. Науковий журнал. 2025. № 1. С. 424–430. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2025/1_2025/64.pdf. DOI : <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.1.62>.

10. Барабаш О.О. Цифровізація правосуддя у контексті впровадження системи Е-Суд: виклики та завдання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2023. Вип. 1. С. 57–66. URL : <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/view/564/558>. DOI : <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-1-8>.

11. Білявський В. Чи можна звернути стягнення на частку учасника товариства. URL : <https://afortiori.com.ua/publikatsii/69-chi-mozhna-zvernuty-styagnennya-na-chastku-uchasnika-tovaristva>.

12. Верба О. Б. Мiroва угода сторін на стадії виконання рішення суду: визначення правової природи. Матеріали круглого столу «Наукова спадщина професора В. В. Луця і сучасність», присвяченого пам'яті видатного вченого цивіліста, Заслуженого діяча науки і техніки України, професора Володимира Васильовича Луця, з нагоди 90-річчя з Дня його народження (Львів, 11 грудня 2023 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2023. 82 с. С. 11–13. URL : https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/Zbirnyk_Lviv_pamiat-Lutsia.pdf?fbclid=IwAR166ntw6_cirXK5mYgehbQq3Mk0MW32rAeGq5ExCexNStZQh-3JXEnJxLQ

13. Верба О. Б., Гайченко А. В. Виконуваність угоди за результатами медіації відповідно до законодавства Республіки Польща: запозичення позитивного досвіду. Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Право». 2023. №

8 (14). С. 348–362. URL :
<http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/5808/5841>.

14. Верба О. Б. Особливості визнання судом мирової угоди на стадії виконавчого провадження. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. Збірник наукових праць. Львів: ЛьвДУВС, 2008. № 3. С. 102–113.

15. Верба О. Б. Повноваження суду у випадках добровільного невиконання мирової угоди, укладеної на стадії виконавчого провадження. Юриспруденція: теорія і практика. 2008. № 7 (45). С. 35–44.

16. Верба О. Б. Повноваження суду щодо визнання мирової угоди на стадії виконавчого провадження за законодавством Республіки Польща. Розвиток правової свідомості сучасного суспільства: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Тернопіль, 2009. 82 с. С. 38–41.

17. Верба-Сидор О. Б. Правосуб'єктність суду у виконавчому провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Верба-Сидор Ольга Богданівна ; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2012. 244 с.

18. Верба-Сидор О. Б. Компетенція суду щодо визнання мирової угоди на стадії виконання рішень у цивільних справах. Університетські наукові записки. 2012. № 4 (44). С. 153–161.

19. Водоп'ян Т. В. До питання історії розвитку медіації в Україні. Приватне право і підприємництво. 2020. № 20. С. 45–48. URL: <http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2020/20/9.pdf>.

20. Вступ до альтернативного вирішення спорів : навч. посіб. / Г. В. Анікіна, Ю. В. Білоусов, Н. Л. Бондаренко-Зелінська [та ін.] ; за ред. У. Хелльманна, Н. Л. Бондаренко-Зелінської. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2017. 234 с.

21. Гайворонська І. Історичний розвиток мирного і компромісного вирішення кримінально-правових конфліктів на українських землях. Юридична Україна. 2008. № 5. С. 102–106.

22. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

23. Гриб А. М. Примирення та відновне правосуддя у правовому житті Київської Русі. Порівняльно-аналітичне право: електронне наук. фахове видання. 2013. № 2. С. 19–23.

24. Деркач В. В. Історія становлення медіації у конституційному праві України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 9. С. 46–48. URL : http://lsej.org.ua/9_2023/10.pdf.

25. Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту ТА Ради від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах». URL : <https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf>.

26. Ефективне врегулювання спорів: підр. / за заг. ред. Ю. Д. притики. [Кол. авторів, Притика Ю. Д. та інші]. Київ: ВД «Дакор», 2025. 360 с.

27. Європейський кодекс етики медіаторів. URL : https://decisionlab.com.ua/DLfiles/European_Code_of_Conduct_for_Mediators_UA.pdf.

28. Забзалюк Д. Є. Аналіз нормативно-правового регулювання електронних договорів у сфері господарювання в Україні та в міжнародному праві. Наукові інновації та передові технології. Серія «Право». 2025. № 1 (41). С. 430–441. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/18684/18714>. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-1\(41\)-430-441](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-1(41)-430-441).

29. Забзалюк Д. Є. Банк як суб'єкт виконавчого провадження. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 11 (25). С. 43–55. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/6552/6586>. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-11\(25\)-43-55](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-11(25)-43-55).

30. Забзалюк Д. Є. Виконання судового рішення як окрема форма реалізації акта юрисдикційного органу. Наукові перспективи. 2023. № 7 (37). С.

442–452. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/5675/5707>. DOI : [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7\(37\)-442-452](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7(37)-442-452).

31. Забзалюк Д. Є. Заходи примусового виконання рішень у зарубіжних країнах. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 10 (24). С. 51–60. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/5994/6027>. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10\(24\)-51-60](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10(24)-51-60).

32. Забзалюк Д. Є. Місце договору у механізмі регулювання господарських правовідносин: компаративістський вимір. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2025. Випуск № 01. С. 24–30. URL : <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/4.pdf>. DOI : <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.2>.

33. Забзалюк Д. Є., Грабець Б. С. Верховенство права як основоположний принцип функціонування правової держави. Наукові інновації та передові технології. Серія «Право». 2025. № 3 (43). С. 486–497. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/21146/21120>. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-3\(43\)-486-497](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-3(43)-486-497).

34. Забзалюк Д., Тополевський Р. Методологічні засади дослідження прав людини. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». Том 10. 2023. № 1 (37). С. 14-20. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/jun/30512/5.pdf>. DOI : <https://doi.org/10.23939/law2023.37.014>.

35. Забзалюк Д.Є. Інститут договору – як основний інструмент регулювання господарських правовідносин у національному та європейському праві. Наука і техніка сьогодні. Серія «Право». 2025. Випуск № 2 (43). С. 148–159. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/20566/20542>. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-2\(43\)-148-159](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-2(43)-148-159).

36. Закон України «Про медіацію». Науково-практичний коментар. Станом на 1 квітня 2023 р. / За заг. ред. д.ю.н., проф. Кармази О. О., к.ю.н., доц. Федоренко Т. В., к.ю.н., доц. Єзуїти П. О. К. : Талком, 2023. 241 с. URL :

https://uu.edu.ua/upload/Nauka/naukovi_vydannia/komentar_pro_mediaciju_compressed.pdf.

37. Зейкан Я. П. Захист у цивільній справі. Науково-практичний коментар (2-е вид., стереотип.). К.: КНТ, 2008. 484 с.

38. Кириченко П. Ю. Проблемні питання звернення стягнення на корпоративні права боржника. URL : <https://pv.net.ua/?p=280>.

39. Ковалів М. В. Умови правомірного виконання судового рішення приватним виконавцем за боржника. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2024. № 41. С. 501–506. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.13846778>. URL : <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1367/1217>.

40. Ковалів М. В., Сидор М. Я. Концептуальні засади імплементації штучного інтелекту в судочинство та виконавче провадження. Академічні візії. 2024. Випуск 38. С. 1-8. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1806>. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.15204204>.

41. Ковалів М. В., Сидор М. Я. Цифрова трансформація виконавчого провадження: виклики правового регулювання і перспективи застосування штучного інтелекту. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія юридична. 2024 № 43. С. 333-340. URL : <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1597>. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.15228024>.

42. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

43. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 р., ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

44. Конституція України : Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

45. Красіловська З. В. Становлення інституту медіації в системі публічного управління: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2017. 236 с. URL : http://www.oridu.odessa.ua/8/4/doc/dis_KRAS_1.pdf.

46. Леко Б., Чуйко Г. Медіація: підручник. Чернівці: Книги – XXI, 2014. 520 с. URL : <https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/6772?show=full>.

47. Лист Міністерства юстиції України від 09.03.2023 р. № 28899/10020-33-23/20.5.1 про надання роз'яснення.

48. Лукашевич І. М. Медіація в Україні: історико-правові передумови та перспективи. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право». 2024. Випуск 82: частина 1. С. 98–102. URL : <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/05/15.pdf>.

49. Любченко Я. П. Альтернативні способи вирішення правових спорів: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2018. 249 с.

50. Любченко Я. П. Альтернативні способи вирішення правових спорів: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. Харків, 2018. 249 с. С. 206–207.

51. Мазаракі Н. А. Медіація в Україні: теорія та практика : монографія / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 276 с. URL : <https://knute.edu.ua/file/MjIxBw==/01ffcf81126fede4df411eb651af38c1.pdf>.

52. Мазаракі Н. А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2019. 484 с. URL : <http://instzak.rada.gov.ua/uploads/documents/31793.pdf>.

53. Медіація у виконавчому провадженні. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПБУ, 2024. № 3 (4). 236 с. URL : <https://drive.google.com/file/d/13z6hicygrEmbJvINPZxPxaQsSRZdRemY/view>.

54. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с. URL : <http://namu.com.ua/ua/downloads/-pidrychnik-dlya-uristov/%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>.

55. Мелех Л. В. Законна сила ухвал суду у цивільному та господарському процесі України, як умова виконання судового акта. Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Право»). 2023. № 8 (14). С. 502–516. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/5820/5853>. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8\(14\)-502-515](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8(14)-502-515).

56. Мелех Л. В. Юридична природа правовідносин на стадії виконавчого провадження у цивільному та господарському процесі України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 7. С. 134–137. URL: http://lsej.org.ua/7_2023/29.pdf. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/29>.

57. Мелех Л. В., Мелех Б. В. Мiroва угода у виконавчому провадженні: теоретичні та практичні аспекти. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія юридична. 2024. № 43. С. 341-348. URL : <https://nzlulp.org.ua/index.php/journal/article/view/1598>. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.15228061>.

58. Мелех Л. В., Сидор М. Я. Етико-правові детермінанти запровадження штучного інтелекту у сферу виконавчого провадження: між технологічною ефективністю та правовладдям. Академічні візії. Серія «Право». 2025. № 39. С. 1–9. URL : <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1820>. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.15228701>.

59. Методичний посібник забезпечення практичної роботи слухачів курсу «Медіація та розв’язання конфліктів» / Лисенко С. О., Аріфходжаєва Т. Б., Верба О. Б. Київ : МАУП. 2024. 94 с.

60. Міністерство юстиції України. Директорат правосуддя та кримінальної юстиції. Моніторинговий звіт за 2021 рік / відпов. ред. к.ю.н. Олійник О. М. 662 с. С. 485–508. URL : <https://minjust.gov.ua/m/monitoring-vprovadjennya-ta-analiz-efektivnosti-npa>.

61. Моніторинговий звіт Директорату правосуддя та кримінальної юстиції Міністерства юстиції України за 2020 р. URL : <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/01/19/20210119145116-22.pdf>.

62. Науково-практичний коментар до Закону України «Про медіацію». Київ: Видавництво РАЦЮ, 2024. 100 с.

63. Нестор Н. В. Правове регулювання примирення: історичний погляд. Держава та регіони. 2010. № 2. С. 165–168.

64. Односторонні правочини : монографія / І. В. Спасибо-Фатєєва, С. О. Глотов, О. І. Зозуляк та ін. ; за ред. І. В. спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2024. 480 с.

65. Пашкова К. І. Медіація в Україні та світі: генеза, правове регулювання та ефективність при вирішенні цивільних спорів. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 8. С. 128–132. URL : http://lsej.org.ua/8_2020/33.pdf.

66. Писанчин М. Проблеми примусової реалізації корпоративних прав. 31.03.2017. URL : <https://blog.liga.net/user/npisanchin/article/26608>.

67. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

68. Положення про Комітет з медіації та інших видів альтернативного врегулювання спорів при Раді приватних виконавців України, затверджене Рішенням РПВУ № 61 від 06.11.2023 р., зі змінами. URL : <https://drive.google.com/file/d/1WmT-nCgRrxRp6YXr6O0MRDjppqU2DkdbZ/view>.

69. Попов Ю. Ю. Книжкове володіння частками в статутному капіталі товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю: способи захисту прав. Право власності: способи захисту крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.

70. Порядок реалізації арештованого майна, затверджений Наказом Міністерства юстиції України від 29.09.2016 р. № 2831/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16#Text>.

71. Постанова Великої палати Верховного суду від 05.06.2018 р. у справі № 910/856/17. URL : <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/74598911>.

72. Постанова Великої палати Верховного суду від 21.03.2018 р. у справі № 725/3212/16-ц. URL : <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/73125018>.

73. Постанова Великої палати Верховного суду від 22.01.2020 р. у справі № 823/1387/17. URL : <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/87393422>.

74. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 29.06.2021 р. у справі № 916/2813/18. URL : <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/98531899>.

75. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 13.11.2018 р. у справі № 910/605/18. URL : <https://verdictum.ligazakon.net/document/77821192>.

76. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 30.09.2020 р. у справі № 753/16296/14-ц, провадження № 61-8665св20. URL : <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=92566561&red=1000036046a4bca7f5503ddf3abc459a890aac&d=5>.

77. Постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 01 листопада 2021 року у справі № 2-41/2006, провадження № 61-12703сво21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100817034>.

78. Постанова Касаційного господарського суду від 14.06.2022 р. у справі № 904/4790/20. URL :

<http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=104747629&red=100003f135b60c26d76b3a8269e4b797175a8b&d=5>.

79. Правові засади створення, діяльності та припинення юридичних осіб в Україні: навч. посібник / Ю. М. Юркевич, У. Б. Андрусів, О. Б. Верба-Сидор та ін.; за ред. Ю. М. Юркевича. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 412 с. URL : <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2743/1/%d0%ae%d1%80%d0%ba%d0%b5%d0%b2%d0%b8%d1%87%20%d0%9f%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%be%d0%b2%d1%96%20%d0%b7%d0%b0%d1%81%d0%b0%d0%b4%d0%b8.pdf>.

80. Примирні процедури в цивілістичному процесі: теорія і практика (нотаріат, суд, адвокатура, виконавче провадження). Науково-практичний посібник. (Серія «Процесуальні науки») / за заг. ред. докторки юридичних наук, професорки, заслуженої юристки України С. Я. Фурси. К.: Алерта, 2022. 428 с.

81. Притика Ю. Д. Виконавче провадження в зарубіжних країнах. Наукові перспективи. 2023. № 7 (37) С. 535–547. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/5682/5714/>. DOI : [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7\(37\)-535-547](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7(37)-535-547).

82. Притика Ю. Д. Запровадження інституту медіації в Україні: передумови й перспективи правового регулювання. Науковий вісник Херсонського державного університету / «Видавничий дім «Гельветика». 2016. Вип. 1, Т. 2. С. 14–16.

83. Притика Ю. Д. Медіація у виконавчому провадженні з огляду на закордонний досвід. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 8 (14). С. 607–617. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/5828/5861>. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8\(14\)-607-617](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8(14)-607-617).

84. Притика Ю. Д. Стан та перспективи викладання курсів медіації у вітчизняному освітньому процесі. Реформування юридичної освіти: виклики часу. Збірник статей до ювілею д.ю.н., професора Н. С. Кузнецової / відп. ред. О. В. Кохановська та О. О. Кот. К.:ПрАТ» Юридика практика». 2019. 528 с. С. 433–443.

85. Притика Ю. Д., Лисак О. О. Порівняльна характеристика медіації та врегулювання спору за участю судді у цивільному судочинстві України. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 3. С. 103–105. URL : http://lsey.org.ua/3_2021/26.pdf. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/24>.

86. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>.

87. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>.

88. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>.

89. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах : Директива Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2008 р. 2008/52/ЄС. URL : <https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Model-documents/mediation-directive-ukr.pdf>.

90. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 25.02.2016 р. № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16#Text>.

91. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003 р. № 1255-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15#Text>.

92. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.

93. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>.

94. Про створення робочої групи з напрацювання пропозицій щодо внесення змін до законодавства. Вісник Асоціації приватних виконавців України /

гол. редкол. О. Верба. Київ: АПБУ, 2024. No 3 (4). 236 с. С. 108-113. URL : <https://drive.google.com/file/d/13z6hicygrEmbJvINPZxPxaQsSRZdRemY/view>.

95. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>.

96. Прущак В. Є. Історичний аспект розвитку альтернативних способів вирішення спорів. Часопис цивілістики : наук.-практ. журн. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. ред.), Є. О. Харитонов (заст. голов. ред.), К. Г. Некіт (відп. секр.) [та ін.]. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 34. С. 90–95. URL : DOI:10.32837/chc.v0i34.179.

97. Рада приватних виконавців України. URL : <https://apvu.com.ua/#Leadership>.

98. Рахліс В. Л., Павленко О. О. Переговори і медіація: підручник для підготовки професійного переговорника. Гельветика, видання 2-е перероблене, 2021. 344 с.

99. Реєстр приватних виконавців України. URL : <https://apvu.com.ua/reyestrpv>.

100. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року. URL : <https://court.gov.ua/userfiles/08.pdf>.

101. Рекомендація № R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року. URL : <https://court.gov.ua/userfiles/06.pdf>.

102. Рекомендація № R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах, ухвалена Комітетом Міністрів Ради

Європи на 616 засіданні заступників міністрів 21 січня 1998 року. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf.

103. Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами - приватними особами, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 762 засіданні заступників міністрів 5 вересня 2001 року. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf.

104. Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 808 засіданні заступників міністрів 18 вересня 2002 року. URL : https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf.

105. Русецька О. О. Звернення стягнення на частку, частину частки боржника в статутному капіталі товариства. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПБУ, 2023. № 1. 86 с. С. 69–71. URL : https://drive.google.com/file/d/1vWYasW-J4_b_Fs6mqwRITUx31M7b2Dxe/view.

106. Сенік С. В. Виконавчість як ознака законної сили судових актів у цивільному процесі України у контексті застосування статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (на матеріалах практики Європейського суду з прав людини). Часопис Київського університету права. 2020. № 1 (3). С. 175–181. URL : <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/495>.

107. Солдаткін О. Звернення стягнення на частку у статутному капіталі ТОВ: проблемні моменти законодавчого регулювання. 10.12.2019. URL : <https://vur-gazeta.com/publications/practice/korporativne-pravo-ma/zvernennva-stvagnennva-na-chastku-u-statutnomu-kapitali-tov-problemni-momenti-zakonodavchogo-regulvu.html>.

108. Соломко О. ТОВки з молотка: про примусову реалізацію ТОВ у виконавчому провадженні. Юрист & Закон. 2018. № 31. URL : https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011843.

109. Сопільник Р. Л., Ковалів М. В. Право приватних виконавців на виконання судових актів у системі правового захисту. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2024. № 42. С. 56-61. DOI : <https://doi.org/10.5281/zenodo.13846824>. URL : <https://nzlubb.org.ua/index.php/journal/article/view/1368/1216>.

110. Статут некомерційної професійної організації «Асоціація приватних виконавців України». URL : https://drive.google.com/file/d/1hhQog68QZy0NqG-GbBBs4FlD-_AEHh9o/view.

111. Телявський А. М. Види правочинів у виконавчому провадженні. Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні : збірник матеріалів VI Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Львів, 09 грудня 2022 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 524 с. С. 114–116. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5153/1/09_12_2022.pdf.

112. Телявський А. М. Визначення частки та звернення стягнення на майно боржника, яким він володіє спільно з іншими особами: проблемні питання. Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Право». 2024. № 4 (22). С. 750–758. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/10630/10688>.

113. Телявський А. М. Виконання судових рішень в Україні: 10 років надій і розчарувань. Економічна правда. 04.02.2025. URL : https://epravda.com.ua/experts/vikonannya-sudovih-rishen-v-ukrajini-10-rokiv-nadiy-i-rozcharuvan-802829/?fbclid=IwY2xjawIQAJlleHRuA2FlbQIxMAABHdlauZLvUQ43b0Cy5i_N2y4UIr7A9ieepbdC6kpUvbmXGvHVGGeTdoPrFw_aem_EXmMhkA46RJDkdzk61OKwA.

114. Телявський А. М. Виконання судових рішень в Україні: 10 років надій і розчарувань. Економічна правда. 04.02.2025. URL : https://epravda.com.ua/experts/vikonannya-sudovih-rishen-v-ukrajini-10-rokiv-nadiy-i-rozcharuvan-802829/?fbclid=IwY2xjawIQAJlleHRuA2FlbQIxMAABHdlauZLvuQ43b0Cy5i_N2y4UIr7A9ieepbdC6kpUvbmXGvHVHGeTdoPrFw_aem_EXmMhkA46RJDkdzk61OKwA.

115. Телявський А. М. Віддавати борги — ні не чули. Економічна правда. 18.04.2023. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/18/699222/>.

116. Телявський А. М. Державні vs приватні виконавці: спільне та відмінне. Юридична газета. 24.04.2019. № 17–18 (671–672). URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/derzhavni-vs-privatni-vikonavci-spilne-ta-vidminne.html>.

117. Телявський А. М. До питання про звернення стягнення на частку учасника товариства. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПБУ, 2024. № 3 (4). 236 с. С. 202–210. URL : <https://drive.google.com/file/d/13z6hicygrEmbJvINPZxPxaQsSRZdRemY/view>.

118. Телявський А. М. До питання про правову природу правочину з реалізації майна боржника. Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні: збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (10 листопада 2023 року) / за заг. ред. І. В. Красницького, Х. В. Майкут. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 190 с. С. 118–123. URL : <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html?fbclid=IwAR06хepj7t5odljVH5pHoE3glhMZC5Jj2woNvLsJlkr-nngltKVJlPgUtHkg>.

119. Телявський А. М. Ефективна взаємодія приватного виконавця та працівників уповноважених підрозділів Національної поліції щодо розшуку транспортних засобів боржника як гарантія поновлення прав особи. Вісник

Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2023. № 1. 86 с. С. 74–78.

120. Телявський А. М. Застосування ВС правових норм щодо укладення правочинів за результатами публічних торгів. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 2 (3). 136 с. С. 115–117.

121. Телявський А. М. Звернення стягнення на частку учасника товариства: проблеми правового регулювання та правозастосування. Успіхи і досягнення у науці. Серія «Право». 2024. № 6 (6). 940 с. С. 178–196. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/14250/14320>.

122. Телявський А. М. Контроль за приватним виконавцем: думка суб'єкта реформування. Закон і бізнес. 25.12.2021–31.12.2021 URL : <https://zib.com.ua/ua/150178.html?fbclid=IwAR38H5JQq8aTbIp96bbGf1rFTWTYZDBGWDNC9qT4VPMzRxxTo7dlMEIH7bQ>.

123. Телявський А. М. Негативний вплив хибних правових позицій Верховного Суду на ефективність механізму примусового виконання рішень юрисдикційних органів та на цивільний оборот. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 1 (2). 208 с. С. 170–174.

124. Телявський А. М. Правові наслідки укладення мирової угоди під час виконавчого провадження. Матеріали круглого столу «Наукова спадщина професора В. В. Луця і сучасність», присвяченого пам'яті видатного вченого цивіліста, Заслуженого діяча науки і техніки України, професора Володимира Васильовича Луця, з нагоди 90-річчя з Дня його народження (Львів, 11 грудня 2023 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2023. 82 с. С. 57–59. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/Zbirnyk_Lviv_pamiat-Lutsia.pdf?fbclid=IwAR166ntw6_cirXK5mYgehbQq3Mk0MW32rAeGq5ExCexNStZQh-3JXEnJxLQ.

125. Телявський А. М. Реформа наполовину. Якою має стати система примусового виконання рішень в Україні. Юридична Газета. 31.08.2023. № 9–10 (767–768). С. 18–19. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provadjhennya/reforma-napolovinu-yakoyu-mae-stati-sistema-primusovogo-vikonannya-rishen-v-ukrayini.html>.

126. Телявський А. М. Ринок землі: Чи зможуть відібрати землю за борги? НВ. Бізнес. 20.09.2021. URL : <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chi-mozhna-vidbirati-zemlyu-za-borgi-shcho-kazhe-zakonodavstvo-novini-ukrajini-50184308.html>.

127. Телявський А. М. Сутність правочинів, укладених у ході виконавчого провадження. Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні : збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (11 листопада 2022 року) / за заг. ред. М. С. Долинської, І. В. Красницького, Ю. М. Юркевича. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 201 с. С. 353–355. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5085/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%a6%d0%9f%d0%94%20%d1%96%20%d0%93%d0%9f%d0%94.2022.pdf>.

128. Телявський А. М. Фіктивність поділу спільного майна подружжя, здійсненого у зв'язку з виконавчим провадженням. Наукові інновації та передові технології. Серія «Право». 2024. № 4 (32). С. 474–485. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/10484/10540>.

129. Телявський А. М. Як завершити реформу виконання судових рішень. Цензор.нет. 21.01.2022. URL : https://censor.net/ru/blogs/3311268/yak_zavershiti_reformu_vikonannya_sudovih_rshen?fbclid=IwAR1vrigQlaETYBXboeBxBaBvCroVjuIx09Ktu_OukfRvva1MDSYqcr7DO5I.

130. Типовий Закон Комісії Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі «Про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру», Нью-Йорк, 24 червня 2002 року. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/219198___219263.

131. Турлай О. Історичні аспекти виникнення медіації як форма захисту прав інтелектуальної власності. Актуальні проблеми правознавства. 2022. № 4 (32). С. 18–23. URL : <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1490>.

132. Цебенко С. Б. Виконавче провадження в Німеччині (як досвід для України). Наукові перспективи. 2023. № 8 (38). С. 590–599. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/6078/6112>. DOI : [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8\(38\)-590-599](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-8(38)-590-599).

133. Цебенко С. Б. Контроль за діяльністю приватних виконавців під час дії воєнного стану в Україні: загальна характеристика. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 10 (24). С. 90–102. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/5998/6031>. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10\(24\)-90-102](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-10(24)-90-102).

134. Цебенко С. Б. Обов'язковість виконання рішення суду: теорія і практика в умовах війни. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 8 (14). С. 661–674. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/5833/5866>. DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8\(14\)-661-674](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-8(14)-661-674).

135. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

136. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: наук.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонova Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. Київ : Норма права, 2023. 1424 с.

137. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 928 с.

138. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

139. Шеремет А. М. Досвід зарубіжних країн щодо впровадження медіації та можливість його застосування в Україні. Часопис Національного університету

«Острозька академія». Серія «Право». 2019. № 2 (20). URL : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2019/n2/19samzvu.pdf>.

140. Ющенко О. П. Проблемні аспекти звернення стягнення на корпоративні права. URL : <https://dominanta-law.com/problemni-aspekty-zvernennya-styahnennya-na-korporatyvni-prava>.

141. Balynska, O., Barabash, O., Zabzaliuk, D., Shehavitsov, R., Stetsyiik, N. Introduction of Artificial Intelligence in the Justice System: International Experience. *Revista de Direito, Estado e Telecomunicacoes*, 2023, 15 (1), p. 58–69. DOI : <https://doi.org/10.26512/lstr.v15i1.43439>.

142. CEPEJ. Guidelines for a better implementation of the existing Council of Europe's recommendation on enforcement, adopted by the CEPEJ at its 14th plenary meeting (Strasbourg, 9–10 December 2009), CEPEJ(2009)11REV2, Strasbourg, 17 December 2009. URL: <https://rm.coe.int/16807473cd>.

143. Delhi District Courts. History of Mediation (Історія медіації). URL : <https://delhicourts.nic.in/mediation-history>.

144. European Code of Conduct for Mediation Providers. Ad adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ, Strasbourg, 3-4 December 2018. URL : <https://rm.coe.int/cepej-2018-24-en-mediation-development-toolkit-european-code-of-conduc/1680901dc6>.

145. European Commission on the Efficiency of Justice (CEPEJ). (2009, December 17). Guidelines for a better implementation of the existing Council of Europe's recommendation on enforcement [CEPEJ(2009)11REV2]. Adopted by the CEPEJ at its 14th plenary meeting (Strasbourg, 9 – 10 December 2009). Council of Europe. Strasbourg, France. URL : <https://rm.coe.int/16807473cd>.

146. European Commission on the Efficiency of Justice (CEPEJ). (2021, June 17). Mediation Development Toolkit: Ensuring implementation of the CEPEJ Guidelines on mediation. **MEDIATION AWARENESS AND TRAINING PROGRAMME FOR ENFORCEMENT AGENTS: ensuring the efficiency of the Judicial Referral to mediation** [CEPEJ(2021)7] (Інструментарій розвитку медіації:

забезпечення імплементації Керівних принципів СЕРЕЖ щодо медіації. Програма підвищення обізнаності та навчання з питань медіації для судових виконавців: забезпечення ефективності судового направлення до медіації). Document elaborated jointly with the contribution of the International Union of Judicial Officers (UIHJ). Document adopted by the CEPEJ at its 36th plenary meeting on 16 and 17 June 2021. URL : https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/news07_4.pdf.

147. Гар-Аналіз впровадження інституту медіації в Україні. Берт Маан Ремко ван Пі, Аліна Сергєєва, Світлана Сергєєва, Луїза Романадзе, Володимир Радченко. Липень 2020. URL: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/5f5/f7d/2a9/5f5f7d2a9b5cb356474501.pdf>.

148. Gaubienė, N., Pranevičienė, K. (2024, June). Possibility of the Active Use of Mediation in Enforcement Proceedings. PPE, 2024 (017). P. 214-226. DOI : 10.62627/PPE.2024.017.

149. Global Code of Digital Enforcement (Глобальний кодекс цифрового примусового виконання). International Union of Judicial Officers (Міжнародний союз судових виконавців) (UIHJ). (2021, November). UIHJ Publication. URL : <https://www.uilhj.com/downloads-2/global-code-of-enforcement/>.

150. Global Code of Digital Enforcement (Глобальний кодекс цифрового примусового виконання). International Union of Judicial Officers (Міжнародний союз судових виконавців) (UIHJ). (2021, November). UIHJ Publication. URL : <https://www.uilhj.com/downloads-2/global-code-of-enforcement/>.

151. Global Code of Enforcement (Глобальний кодекс примусового виконання). International Union of Judicial Officers (Міжнародний союз судових виконавців) (UIHJ). (2015, May). UIHJ Publication. URL : https://uihj.com/archive-uihj/en/global-code-of-enforcement_2165010.html.

152. Global Law Experts. The Evolution of Mediation (Еволюція медіації). URL : <https://globallawexperts.com/the-evolution-of-mediation/>.

153. Izarova, I., Uhrynovska, O., Khotynska-Nor, O., Prytyka, Yu., Bediukh, O., Alendar, Yu. Advancing Sustainable Justice through AI-Based Case Law Analysis. (2024) 1 (22) Access to Justice in Eastern Europe. Published online 20 Dec 2023. <https://doi.org/10.33327/AJEE-18-7.1-a000123>. URL : https://ajee-journal.com/upload/attaches/att_1703013721.pdf.

154. Kodeks postępowania cywilnego (Dziennik Ustaw R. P. z 03.12.1930 r. Nr. 83 poz. 651). URL : <https://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication/41000/edition/42400?language=pl>.

155. Peters N. The enforcement of mediation agreements and settlement agreements resulting from mediation. Corporate Mediation Journal. 2019. № 1–2. P. 13–19. URL : https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/156125882/The_enforcement_of_mediation_agreements_and_settlement_agreements_resulting_from_mediation.pdf. DOI : 10.5553/CMJ/254246022019003102005.

156. Prytyka Yu., Shtefan A. Mediation in The EU: Common characteristics and Advantages Over Litigation. InterEULawEast. 2021. 8 (2), P. 175–190. URL : <https://hrcak.srce.hr/file/392857>. DOI : 10.22598/iele.2021.8.2.9.

157. Prytyka, Yu., Maliarchuk, L. The path to the introduction of automated funds seizure in Ukraine: international experience and prospects for its implementation. International Comparative Jurisprudence. 2022. Volume 8. Issue 2. P. 209–220. URL : <https://ojs.mruni.eu/ojs/international-comparative-jurisprudence/article/view/7419>.

158. Spencer, D., & Brogan, M. (2012, June 5). Mediation: Its Definition and History (Медіація: визначення та історія). In Mediation Law and Practice. Cambridge University Press. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/books/abs/mediation-law-and-practice/mediation-its-definition-and-history/A907610CDC4D8ADE44D1C1501CAFCD81>.

159. The Law Dictionary. (n.d.). Your Free Online Legal Dictionary • Featuring Black's Law Dictionary, 2nd Ed. Retrieved from <https://thelawdictionary.org/>.

160. Vinther, J., & Reynolds, T. T. (2021, April 16). The History of Mediation and Why It Is Still in Use Today (Історія медіації та чому вона все ще використовується сьогодні). Mediate.com. URL : <https://mediate.com/the-history-of-mediation-and-why-it-is-still-in-use-today>.

161. Winston, A. Y. (n.d.). A Brief Discussion of the History and Future of Mediation in the US (Коротке обговорення історії та майбутнього медіації в США). MediationWorksFL. URL : <https://mediationworksfl.com/a-brief-discussion-of-the-history-and-future-of-mediation-in-the-us/>.

162. Ясиновський І. Г. Імплементация процедури медіації в українське законодавство: теоретико-правовий аналіз: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2016. 236 с.

163. Ясиновський І. Г. Історичний аспект розвитку інституту медіації та сучасні тенденції його розвитку. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 10–2 (1). С. 31–33. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_10-2%281%29__11.

164. Про затвердження Порядку реалізації арештованого майна: Наказ Міністерства юстиції України; Порядок від 29.09.2016 р. № 2831/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16#Text>

165. Деякі питання примусової реалізації арештованого майна у виконавчому провадженні в період воєнного стану : Наказ Міністерства юстиції України від 10.06.2022 р. № 2343/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0634-22#Text>.

166. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 8: Договори про передачу майна у власність та користування / За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Серія «Коментарі та аналітика». Х.: ФО-П Лисяк Л. С., 2013. 672 с. С. 14–16.

167. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Висновок учених у галузі цивільного та виконавчого процесу щодо визначення приватного виконавця зобов'язаним

відшкодувати вартість майна, придбаного на торгах, коли торги судом визнані недійсними. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 2 (3). 136 с. С. 29–37.

168. Розгон О. В. Межі і обмеження права власності. Х.: ФО-П Лисяк Л. С., 2006. 188 с.

169. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text>.

170. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21.09.2011 р. у справі № 6-11219св11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/18396486>.

171. Про заставу: Закон України від 02.10.1992 р. № 2654-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text>.

172. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>.

173. Крат В. І. Недійсність публічних торгів у судовій практиці // Крат В. І. FESTINA LENTE: збірка вибраних статей, публікацій, виступів. Харків: ЕКУС, 2022. 1336 с.

174. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.

175. Верховний Суд України зробив висновок щодо повідомлення боржника. Таращанський районний суд Київської області URL: <https://tr.ko.court.gov.ua/sud1025/pres-centr/news/241831/>

176. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

177. Постанова Верховного Суду від 26 червня 2019 року у справі № 761/9584/15-ц (провадження № 14-623цс18). Рішення, внесені до ЄДРСР за період із 17.01.2018 по 02.01.2020. URL:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/dajdzhes_t_VS.pdf

178. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

179. Фурса С. Я. , Фурса Є. І. Понятійний апарат цивільного та виконавчого процесу: міжгалузеві зв'язки. Цивільний та виконавчий процес: міжгалузеві зв'язки. Особливості розгляду судами певних категорій справ та виконання судових рішень. Монографія / за заг. ред. Фурси С. Я. та ін. Київ: Алерта, 2024. 926 с.

180. Кудряшов Д. В. Проблематика визнання результатів електронного аукціону, проведеного з метою реалізації арештованого у межах виконавчого провадження майна, недійсними: теоретико-прикладний аналіз. Вісник Асоціації приватних виконавців України. 2024. № 1 (2). С. 78–81. С. 81. URL : https://drive.google.com/file/d/19wHo51PxJ5zO7VN5LvSj7bpQREEGmVU_/view.

181. Правила ведення нотаріального діловодства, затверджені Наказом Міністерства юстиції України від 22.12.2010 р. № 3253/5. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-10?find=1&text=%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D1%86%D1%82%D0%B2#w1_107.

ДОДАТКИ

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Телявський А. М. Фіктивність поділу спільного майна подружжя, здійсненого у зв'язку з виконавчим провадженням. Наукові інновації та передові технології. Серія «Право». 2024. № 4 (32). С. 474–485. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/10484/10540>.

2. Телявський А. М. Визначення частки та звернення стягнення на майно боржника, яким він володіє спільно з іншими особами: проблемні питання. Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Право». 2024. № 4 (22). С. 750–758. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/10630/10688>.

3. Телявський А. М. Звернення стягнення на частку учасника товариства: проблеми правового регулювання та правозастосування. Успіхи і досягнення у науці. Серія «Право». 2024. № 6 (6). 940 с. С. 178–196. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sas/article/view/14250/14320>.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Телявський А. М. Сутність правочинів, укладених у ході виконавчого провадження. Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні : збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (11 листопада 2022 року) / за заг. ред. М. С. Долинської, І. В. Красницького, Ю. М. Юркевича. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 201 с. С. 353–355. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5085/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%a6%d0%9f%d0%94%20%d1%96%20%d0%93%d0%9f%d0%94.2022.pdf>.

5. Телявський А. М. Види правочинів у виконавчому провадженні. Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні : збірник матеріалів VI Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Львів, 09 грудня 2022 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 524 с. С. 114–116. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5153/1/09_12_2022.pdf.

6. Телявський А. М. До питання про правову природу правочину з реалізації майна боржника. Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні: збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (10 листопада 2023 року) / за заг. ред. І. В. Красницького, Х. В. Майкут. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 190 с. С. 118–123. URL : <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html?fbclid=IwAR06xepj7t5odljVH5pHoE3glhMZC5Jj2woNvLsJlkr-nngltKVJlPgUtHkg>.

7. Телявський А. М. Правові наслідки укладення мирової угоди під час виконавчого провадження. Матеріали круглого столу «Наукова спадщина професора В. В. Луця і сучасність», присвяченого пам'яті видатного вченого цивіліста, Заслуженого діяча науки і техніки України, професора Володимира Васильовича Луця, з нагоди 90-річчя з Дня його народження (Львів, 11 грудня 2023 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2023. 82 с. С. 57–59. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/Zbirnyk_Lviv_pamiatilutsia.pdf?fbclid=IwAR166ntw6_cirXK5mYgehbQq3Mk0MW32rAeGq5ExCexNStZQh-3JXEnJxLQ.

які додатково відображають наукові результати дисертації:

8. Телявський А. М. Державні vs приватні виконавці: спільне та відмінне. Юридична газета. 24.04.2019. № 17–18 (671–672). URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/derzhavni-vs-privatni-vikonavci-spilne-ta-vidminne.html>.

9. Телявський А. М. Ринок землі: Чи зможуть відібрати землю за борги? НВ. Бізнес. 20.09.2021. URL : <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chi-mozhna-vidbirati-zemlyu-za-borgi-shcho-kazhe-zakonodavstvo-novini-ukrajini-50184308.html>.

10. Телявський А. М. Контроль за приватним виконавцем: думка суб'єкта реформування. Закон і бізнес. 25.12.2021–31.12.2021 URL : <https://zib.com.ua/ua/150178.html?fbclid=IwAR38H5JQq8aTbIp96bbGf1rFTWTYZDBGWDNC9qT4VPMzRxxTo7dlMEIH7bQ>.

11. Телявський А. М. Як завершити реформу виконання судових рішень. Цензор.нет. 21.01.2022. URL : https://censor.net/ru/blogs/3311268/yak_zavershiti_reformu_vikonannya_sudovih_rshen?fbclid=IwAR1vrigQlaETyBXboeXBaBvCroVjuIx09Ktu_OukfRvva1MDSYqcr7DO5I.

12. Телявський А. М. Віддавати борги — ні не чули. Економічна правда. 18.04.2023. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/18/699222/>.

13. Телявський А. М. Реформа наполовину. Якою має стати система примусового виконання рішень в Україні. Юридична Газета. 31.08.2023. № 9–10 (767–768). С. 18–19. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/vikonavche-provazhennya/reforma-napolovinu-yakoyu-mae-stati-sistema-primusovogo-vikonannya-rishen-v-ukrayini.html>.

14. Телявський А. М. Ефективна взаємодія приватного виконавця та працівників уповноважених підрозділів Національної поліції щодо розшуку транспортних засобів боржника як гарантія поновлення прав особи. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2023. № 1. 86 с. С. 74–78.

15. Телявський А. М. Негативний вплив хибних правових позицій Верховного Суду на ефективність механізму примусового виконання рішень юрисдикційних органів та на цивільний оборот. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 1 (2). 208 с. С. 170–174.

16. Телявський А. М. Застосування ВС правових норм щодо укладення правочинів за результатами публічних торгів. Вісник Асоціації приватних виконавців України / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 2 (3). 136 с. С. 115–117.

АКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Всеукраїнська професійна спілка

«Національна спілка приватних виконавців»

код юридичної особи 44052917; адреса: 03039, місто Київ, вул. Фрометівська, будинок 2;
тел.: +38(067)-574-09-81; email: crimeconsult@ukr.net

м. Київ

07 листопада 2024 року

ДОВІДКА

**Про впровадження результатів дисертаційної роботи
Телявського Анатолія Миколайовича на тему
«Правочини у виконавчому провадженні» в законотворчій процес**

Президія Всеукраїнської професійної спілки «Національної спілки приватних виконавців» дослідила основні положення і результати дисертаційного дослідження аспіранта кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту права ЛьвДУВС Телявського Анатолія Миколайовича на тему «Правочини у виконавчому провадженні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права зі спеціальності 081 «Право» та наукові публікації за темою роботи.

На основі проведеного аналізу та емпіричних досліджень Президія зробила висновок, щодо наукової праці Телявського А.М.

Здобувачем представлено теоретико-правові та методико-прикладні підходи до врегулювання проблем здійснення правочинів у виконавчому провадженні державними та приватними виконавцями. Автор провів аналіз сучасних тенденцій у досліджуваній галузі та визначив напрямки вдосконалення здійснення правочинів у виконавчому провадженні. Телявський А.М. вирішив ряд важливих науково-практичних завдань, орієнтованих на вдосконалення нормативної бази у здійсненні виконавчого провадження.

Результати дослідження Телявського А.М. використані для розробки та впровадження нових підходів до захисту прав та законних інтересів учасників виконавчого провадження в разі здійснення правочинів у виконавчому провадженні державними та приватними виконавцями. Ця робота створила можливість впровадження новизни проекту в законотворчу діяльність в Україні, шляхом звернення до Кабінету Міністрів України із законодавчою ініціативою по внесенню змін у відповідні нормативні акти України. До Верховної ради України буде скеровано відповідні пропозиції через постійного представника Федерації профспілок України в Кабінеті Міністрів України.

Голова

  Сергій Лисенко

**КОЗІВСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

вул. Соборна, 2, смт Козова, Тернопільська область, 47601, тел.(03547) 2-12-91,
e-mail: inbox@kz.te.court.gov.ua, web: <https://kz.te.court.gov.ua>

АКТ

**реалізації результатів дисертації
ТЕЛЯВСЬКОГО Анатолія Миколайовича на тему
«Правочини у виконавчому провадженні» у практичній діяльності**

Цим актом засвідчую, що результати дисертаційного дослідження ТЕЛЯВСЬКОГО Анатолія Миколайовича на тему «Правочини у виконавчому провадженні», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», можуть використовуватися у Козівському районному суді Тернопільської області при розгляді справ за участі приватних виконавців.

На основі проведеного аналізу основних результатів дисертаційного дослідження Анатолія ТЕЛЯВСЬКОГО, встановлено, що автором здійснено комплексне дослідження правової природи правочинів у виконавчому провадженні, виокремлено особливості окремих видів правочинів у виконавчому провадженні та запропоновано класифікацію цивільно-правових договорів у виконавчому провадженні.

Отримані автором результати мають важливе теоретичне і практичне значення та можуть слугувати основою для подальших наукових досліджень з цих питань. Досліджено сутність правочинів у публічно-правовій сфері (зокрема, автором зроблено важливий висновок про те, що правочин за результатами перемоги в електронному аукціоні має службовий характер, вчиняється у публічних інтересах і є засобом досягнення мети виконавчого провадження як завершальної стадії юридичного процесу з поновлення права особи), що дозволить якісно і правильно розглядати справи за участі приватних виконавців, зокрема, про визнання торгів недійсними, а також здійснювати судовий контроль у виконавчому провадженні.

Дисертаційне дослідження Анатолія ТЕЛЯВСЬКОГО є комплексним дослідженням правочинів у виконавчому провадженні, в якому вироблені науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення законодавства та правозастосовної практики з метою суттєвого зростання ефективності примусового виконання судових рішень і рішень інших юрисдикційних органів.

**Голова
Козівського районного суду
Тернопільської області**

Оксана ГРИНОВЕЦЬ

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ВИКОНАВЕЦЬ
ВИКОНАВЧОГО ОКРУГУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ПИЦЬ АНДРІЙ АНДРІЙОВИЧ

79053, м. Львів, вул. Янева, 23, під'їзд 1, офіс 1, тел.: (093) 08-95-678, E-mail: 5027@ukr.net

АКТ
вираження результатів дисертації
ТЕЛЯВСЬКОГО Анатолія Миколайовича
на тему
«Правочини у виконавчому провадженні» у практичну діяльність

Цим актом засвідчую, що ознайомившись із дисертаційним дослідженням ТЕЛЯВСЬКОГО Анатолія Миколайовича на тему «Правочини у виконавчому провадженні», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», я підтверджую, що результати дисертації є цінним інструментом для підвищення ефективності моєї роботи як приватного виконавця. Ці напрацювання автора є актуальними та дозволять мені більш ефективно виконувати свої повноваження та сприятимуть поновленню прав осіб.

Із аналізу основних результатів дисертаційного дослідження Анатолія ТЕЛЯВСЬКОГО, встановлено, що автором здійснено комплексне дослідження правової природи правочинів у виконавчому провадженні, виокремлено особливості окремих видів правочинів у виконавчому провадженні та запропоновано класифікацію цивільно-правових договорів у виконавчому провадженні.

Результати, отримані автором, мають важливе теоретичне і практичне значення та можуть слугувати основою для подальших наукових досліджень із цих питань. Анатолієм ТЕЛЯВСЬКИМ досліджено сутність правочинів у публічно-правовій сфері (зокрема, автором зроблено важливий висновок про те, що правочин за результатами перемоги в електронному аукціоні має службовий характер, вчиняється у публічних інтересах і є засобом досягнення мети виконавчого провадження як завершальної стадії юридичного процесу з поновлення права особи), що дозволить ефективно захищати свої права як приватного виконавця, зокрема, при розгляді судами справ про визнання торгів недійсними.

У дисертаційному дослідженні Анатолія ТЕЛЯВСЬКОГО на основі комплексного дослідження проблематики правочинів у виконавчому провадженні розроблено науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення законодавства та правозастосовної практики з метою суттєвого зростання ефективності примусового виконання судових рішень і рішень інших юрисдикційних органів.

Приватний виконавець
Виконавчого округу
Львівської області

Андрій ПИЦЬ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Львівського державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, професор
підполковник поліції

Тарас СОЗАНСЬКИЙ

17.10.2024

АКТ

17.10. 2024

Львів

№ 56

**Про впровадження результатів дисертації
Телявського Анатолія Миколайовича на
тему «Правочини у виконавчому
провадженні» в освітній процес ЛьвДУВС**

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- начальника відділу забезпечення якості освіти та методичної роботи кандидата юридичних наук, доцента Руслана СТРОЦЬКОГО;
- начальника відділу організації наукової роботи кандидата юридичних наук майора поліції Людмили ПАВЛИК;
- директора інституту права ЛьвДУВС кандидата юридичних наук, професора Івана КРАСНИЦЬКОГО;
- завідувача кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту права ЛьвДУВС кандидата юридичних наук, доцента Христини МАЙКУТ;
- директора загальної бібліотеки Ірини КРАВЕЦЬ.

Комісія відповідно до Положення про порядок впровадження результатів наукових робіт в освітній процес, наукову, практичну, законотворчу діяльність та їх облікування у ЛьвДУВС, затвердженого наказом ЛьвДУВС від 16.08.2023 року № 270, розглянула основні положення і результати дисертації аспіранта кафедри цивільно-правових дисциплін Інституту права ЛьвДУВС Телявського Анатолія Миколайовича на тему «Правочини у виконавчому провадженні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі права зі спеціальності 081 «Право» та наукові публікації за темою роботи.

Проаналізовано наукові праці Телявського А. М., в яких опубліковані основні теоретичні положення дисертації:

1. Телявський А. М. Фіктивність поділу спільного майна подружжя, здійсненого у зв'язку з виконавчим провадженням. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Право»*. 2024. № 4 (32). С. 474–485. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/10484/10540>.

DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)-474-485](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)-474-485).

2. Телявський А. М. Визначення частки та звернення стягнення на майно боржника, яким він володіє спільно з іншими особами: проблемні питання. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Право»*. 2024. № 4 (22). С. 750–758. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/10630/10688>.

DOI : [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4\(22\)-750-758](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-4(22)-750-758).

3. Телявський А. М. Звернення стягнення на частку учасника товариства: проблеми правового регулювання та правозастосування. *Успіхи і досягнення у науці. Серія «Право»*. 2024. № 6 (6). 940 с. С. 178–196.

DOI : [https://doi.org/10.52053/3041-1254-2024-6\(6\)-178-196](https://doi.org/10.52053/3041-1254-2024-6(6)-178-196).

4. Телявський А. М. Сутність правочинів, укладених у ході виконавчого провадження. *Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні*: збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (11 листопада 2022 року) / за заг. ред. М. С. Долинської, І. В. Красницького, Ю. М. Юркевича. Львів: ЛьвДУВС, 2022. 201 с. С. 353–355. URL :

<https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5085/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20%d0%a6%d0%9f%d0%94%20%d1%96%20%d0%93%d0%9f%d0%94.2022.pdf>.

5. Телявський А. М. Види правочинів у виконавчому провадженні. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні*: збірник матеріалів VI Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Львів, 09 грудня 2022 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 524 с. С. 114–116. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5153/1/09_12_2022.pdf.

6. Телявський А. М. До питання про правову природу правочину з реалізації майна боржника. *Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні*: збірник тез доповідей учасників науково-практичного семінару (10 листопада 2023 року) / за заг. ред. І. В. Красницького, Х. В. Майкут. Львів: ЛьвДУВС, 2023. 190 с. С. 118–123. URL : <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html?fbclid=IwAR06xepj7t5odljVH5pHoE3glhMZC5Jj2woNvLsJlkr-ngltKVJlPgUtHkg>.

7. Телявський А. М. Правові наслідки укладення мирової угоди під час виконавчого провадження. *Матеріали круглого столу «Наукова спадщина професора В. В. Луця і сучасність», присвяченого пам'яті видатного вченого цивіліста, Заслуженого діяча науки і техніки України, професора Володимира Васильовича Луця, з нагоди 90-річчя з дня його народження* (Львів, 11 грудня 2023 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2023. 82 с. С. 57–59. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/Zbirnyk_Lviv_pamiatilutsia.pdf?fbclid=IwAR166ntw6_cirXK5mYgehbQq3Mk0MW32rAeGq5ExCexNStZQh-3JXEnJxLQ.

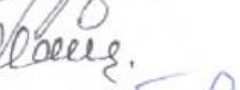
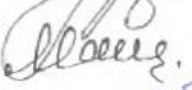
8. Телявський А. М. Негативний вплив хибних правових позицій Верховного Суду на ефективність механізму примусового виконання рішень юрисдикційних органів та на цивільний оборот. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПБУ, 2024. № 1 (2). 208 с. С. 170–174. URL :

https://drive.google.com/file/d/19wHo51PxJ5zO7VN5LvSj7bpQREEGmVU_/view.

9. Телявський А. М. Застосування ВС правових норм щодо укладення правочинів за результатами публічних торгів. *Вісник Асоціації приватних виконавців України* / гол. редкол. О. Верба. Київ: АПВУ, 2024. № 2 (3). 136 с. С. 115–117. URL : <https://drive.google.com/file/d/1Su0tCA1vhTTxEifNPbS-gYjqRtg3kwxh/view>.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що наукові праці Телявського А. М. містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підставу запровадити їх для використання в освітньому процесі Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне процесуальне право України», «Виконавче провадження»; «Проблеми виконання судових рішень у цивільних справах»; «Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України»; «Теоретико-прикладні проблеми цивільного судочинства»; «Теоретико-прикладні питання цивільного судочинства в Україні» та «Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя у цивільних справах», під час підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Члени комісії:

	Руслан СТРОЦЬКИЙ
	Людмила ПАВЛИК
	Іван КРАСНИЦЬКИЙ
	Христина МАЙКУТ
	Ірина КРАВЕЦЬ